

 24 maj.

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 24 maj fm.

Utgifter under riksstatens tolfte huvudtitel:

Om avveckling av bränsle- och trafikkommissionerna.....	3
Anslag till bränslekommissionen.....	6
Anslag till trafikkommissionen.....	7
Subventionering av införseln av vissa varor m. m.....	7
Främjande av bostadsförsörjningen m. m. (forts. se em.).....	18

Tisdagen den 24 maj em.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m. (forts.).....	36
Ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente.....	75
Organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.....	81
Yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.....	88
Statsbidrag till lokal försöksverksamhet.....	92

Samtliga avgjorda ärenden.

Tisdagen den 24 maj fm.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 12, ang. utgifter under tolfte huvudtiteln (folkhus-hållningsdepartementet).....	3
— nr 168, ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.	7
— nr 169, ang. statligt stöd åt aluminiumindustrien.....	18
— nr 171, ang. anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	18

Tisdagen den 24 maj em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 171, ang. anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m. (forts.)	36
— nr 172, ang. vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.	75
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 44, ang. organisationen av forskning, undervisning och försöksverksamhet på mejerinäringens område samt av trädgårdsundervisning och trädgårdsförsök m. m.	81
— nr 45, ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering	88
— nr 46, ang. anslag till lantbrukshögskolan och statens $\frac{1}{2}$ lantbruksförsök	92
— nr 52, ang. godkännande av Sveriges anslutning till ett internationellt veteavtal	98
— nr 54, ang. anslag till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Statens linnämnd m. m.	98

Tisdagen den 24 maj.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 18 innevarande maj.

§ 2.

Utgifter under riksstatens tolfte huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Inledningen.

Om avveckling av bränsle- och trafikkommissionerna.

I propositionen nr 1 under tolfte huvudtiteln (s. 1—5) hade chefen för folkhushållningsdepartementet bland annat gjort vissa uttalanden angående omfattningen av krisförvaltningen och möjligheterna till avveckling av densamma.

I motionerna I:148 av herr *Mannerskantz m. fl.* och II:181 av herrar *Östlund* och *Edström* hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att statens bränslekommission och statens trafikkommission måtte avvecklas under budgetåret 1949/50.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i sin motivering anfört;

b) att motionerna I:148 och II:181 — i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående avveckling av bränslekommissionen och trafikkommissionen

— icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz* och *Staxäng* avgiven, med 1) betecknad reservation hade yrkats, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I:148 och II:181, såvitt nu vore i fråga, uttala sig för att bränslekommissionen och trafikkommissionen skulle avvecklas under budgetåret 1949/50.

Efter föredragning av utskottets i inledningen gjorda hemställan anförde:

Herr STAXÄNG: Herr talman! Då jag jämte ett par andra ledamöter har fogat en reservation till utskottets utlåtande under denna rubrik, som berör avvecklingen av vissa krisorgan, vill jag anknyta några reflexioner och synpunkter just till denna reservation.

Jag skulle hålla för troligt, att när det gäller att avveckla krisregleringarna och som en följd härav även de krisorgan, som ha att göra med krisregleringarna, föreligger det en ganska enig uppfattning om att avvecklingen bör ske så fort som möjligt. Den reservation, som vi ha knutit till utskottets utlåtande, bygger på ett par motioner, som väcktes vid riksdagens början och vari vi göra gällande, att särskilt beträffande bränslekommissionen och trafikkommissionen, vilkas arbetsuppgifter i mycket hög grad minskats, borde en mycket snar avveckling vara möjlig. Vi ha även föreslagit, att anslagen till respektive krisorgan skola nedskäras, så att man får en garanti för att en snabb avveckling av dessa organ kan ske.

Utskottet har i mycket stor utsträckning skrivit gynnsamt och tillmötesgått de synpunkter, som framlagts i dessa

Om avveckling av bränsle- och trafikkommissionerna.

motioner. Utskottet har bland annat framhållit, att undersökningar för närvarande pågå angående lättnader i de återstående ransoneringarna eller deras fullständiga upphörande. Lyckligtvis har också en omräkning kunnat ske av vad man ansåg vara erforderliga anslag från det datum, då statsverkspropositionen framlades, och man har efter denna tid kunnat räkna med minskning av anslagen till krisorganen med omkring 5 miljoner kronor.

Man har inom utskottet framhållit nödvändigheten av att en avveckling bör ske, och undersökningar pågå här-om. För att få en garanti för att undersökningarna gå i klart positiv riktning är det emellertid enligt reservanternas uppfattning nödvändigt att man anknyter ett uttalande i saken till ett krav på anslagsminskning.

Utskottet säger vidare: »I den mån krisregleringarna upphöra bör vederbörande krisorgan skyndsammast möjligt avvecklas och eventuellt återstående arbetsuppgifter — såsom departementschefen antytt — överflyttas på andra organ.» Vi ha i motionerna framhållit, att en överflyttning av arbetsuppgifterna särskilt beträffande bränslekommissionen och trafikkommissionen borde vara möjlig. Jag skall icke här lämna någon redovisning för de arbetsuppgifter, som dessa krisorgan för närvarande ha. De äro mycket få. Detta medför, att en överflyttning av arbetsuppgifterna på ett annat krisorgan, t. ex. industrikommissionen, vore naturligt. Reservanterna ha tänkt sig att en avveckling kunde ske genom att de två nyssnämnda krisorganens arbetsuppgifter överfördes till industrikommissionen, men därjämte ha reservanterna velat begränsa det anslag, som riksdagen lämnar till dessa två krisorgan. Vid en sådan anslagsbegränsning är det emellertid också nödvändigt att anslaget karaktär ändras. Anslaget har ju, som vi alla känna till, förslagsanslags karaktär.

Man säger vidare i utskottsutlåtandet: »Med den ståndpunkt utskottet alltså ansett sig böra intaga i fråga om anslagsbehovet för nästa budgetår ha de i motionerna I: 148 och II: 181 gjorda yrkandena beträffande anslagen till bränslekommissionen och trafikkommissionen i viss mån blivit tillgodosedda.» Visserligen är detta uttalande ganska positivt — det medger jag — men det saknar dock det som motionärerna och reservanterna anslutit sig till, nämligen att kraftigt skära ned anslaget och samtidigt ändra anslaget karaktär till ett obetecknat anslag. Därmed tvingas man, när anslaget är slut, att avveckla dessa krisorgan och göra denna som vi anse naturliga överflyttning under avvecklingsperioden.

Det är alltså på denna punkt, herr talman, som utskottets förslag och reservanternas skilja sig. Utskottet har ansett att man genom dessa för all del positiva uttalanden har fått en klar garanti för att avvecklingen skall ske snabbt, men vi reservanter ha ansett att jämte dessa uttalanden man också bör skära ned anslagen till bränslekommissionen och trafikkommissionen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är knuten till inledningen i detta utskottsutlåtande.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru KOCK: Herr talman! Redan i statsverkspropositionen har förutsetts att exempelvis bränslekommissionen skulle kunna avveckla sina uppgifter under det kommande året så långt att ett överförande av själva efterarbetet och eventuellt kvarstående uppgifter skulle kunna ske till annat organ. Detsamma kan eventuellt gälla även trafikkommissionen.

Det har påbörjats en inventering av de kvarstående uppgifterna, och vid denna inventering kommer man också att försöka uppskatta den tid, som man

Om avveckling av bränsle- och trafikkommissionerna.

behöver för själva avvecklingsarbetet inom dessa två kommissioner. Denna inventering, som jag hoppas blir avslutad inom en mycket nära framtid, kan sedan ligga till grund för överväganden, hur man organisatoriskt bäst skall lösa dessa problem.

Jag vill erinra om att det är ganska olikartade uppgifter, som dessa kommissioner ha, och det är inte så lätt att utan en närmare undersökning avgöra, till vilket eller vilka organ som deras kvarstående uppgifter skola överföras.

Jag vill också erinra om att Kungl. Maj:t anvisar medel till kommissionernas verksamhet halvårsvis. Kungl. Maj:t har sålunda medelsanvisningen i sin hand och kan genom att följa de kvarstående uppgifternas omfattning begränsa de medel, som ställas till kommissionernas förfogande, i händelse arbetet så reduceras att de anslag, som beviljats av riksdagen, icke behöva tagas i anspråk.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Herr Staxäng underströk ytterligare det uttalande angående ransoneringsarna som framgår av reservanternas hemställan.

Jag vill i anledning av det föreliggande förslaget erinra om att när vi i statsutskottets andra avdelning första gången behandlade statsverkspropositionens förslag angående denna huvudtitel, voro vi från början rätt kritiskt inställda till vad Kungl. Maj:t där hade begärt. För att vi skulle få en klar uppfattning om hur läget utvecklats sedan denna huvudtitel skrevs, hade vi fördelen att få meddelande härom av en tjänsteman i departementet. Vi fingo då klart för oss att man i departementet höll på att göra en översyn av anslagsbehovet och att det skulle komma en PM till avdelningen, när detta arbete hade verkställts. Man lämnade redan då upplysning om att vis-

sa beskärningar skulle kunna äga rum, som föranledde minskning av det anslagsbehov som man i huvudtiteln hade räknat med, när statsverkspropositionen skrevs. Av promemorian framgår, att anslagsbehovet minskats från i statsverkspropositionen begärda 21 440 000 till 16 095 000 kronor, alltså en minskning med 5 345 000 kronor.

Promemorian gjorde, att vi fingo en helt annan inställning än den vi från början hade. Vi måste erkänna, att det här från Kungl. Maj:ts sida hade gjorts ett allvarligt försök att följa händelsernas utveckling och minska anslagskraven. Under sådana förhållanden hade avdelningen vid granskningen av huvudtitelns ursprungliga förslag att följa departementspromemorian, och denna ha vi också följt.

Nu ha reservanterna ansett, att man skulle gå ännu längre än vad avdelningen och utskottet gjort, när de följt promemorian förslag. Det erkändes från herr Staxängs sida, att utskottet skrivit mycket restriktivt, och såvitt jag fattade statsrådet rätt är det i full överensstämmelse med den mening man hyser inom folkhushållningsdepartementet. Om denna min uppfattning är riktig kan jag med den motivering, som utskottet här presterat, inte tänka mig annat än att det resultat, som vi alla åsyfta, nämligen att dessa regleringar snarast skola avvecklas, kommer att uppnås lika snabbt med utskottets förslag som med reservanternas. Nej, säger reservanten Staxäng, vi vilja ha ytterligare restriktioner. Vi vilja ha anslagsminskning, och vi vilja ändra anslagens karaktär. I stället för att de såsom enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skola vara av förslagsanslags natur, vilja reservanterna ha obetecknade anslag, som inte kunna överskridas, och begränsa anslagsbeloppen. Detta låter ju vackert, i betraktande av önskvärdheten av att dessa regleringar snarast avvecklas, men jag tror — och det vill jag särskilt

Anslag till bränslekommissionen.

understryka — att vi med hänsyn till vad vi skrivit och under förutsättning att Kungl. Maj:t i departementet kommer att fullfölja sin undersökning i den riktning, som statsrådet här antytt, skola komma till samma resultat och kunna avveckla dessa regleringar så snart som det över huvud taget är möjligt.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag på den nu föredragna punkten. Jag vill redan nu säga, att jag kommer att hemställa om bifall till utskottets förslag i samtliga punkter.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i inledningen gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i inledningen till utskottets förevarande utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava

röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit vad utskottet hemställt.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.**Anslag till bränslekommissionen.**

I propositionen nr 1 under tolfte huvudtiteln (punkterna 9 och 10) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1949/50 anvisa till Statens bränslekommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor och till Statens bränslekommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 800 000 kronor.

I ovanberörda motioner I: 148 och II: 181 hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1949/50 anvisa till Statens bränslekommission: Avlöningar ett anslag av 800 000 kronor och till Statens bränslekommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 400 000 kronor.

Utskottet hemställde i ifrågavarande punkt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 148 och II: 181, såvitt de avsåge förevarande anslag, för budgetåret 1949/50 anvisa

a) till Statens bränslekommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor;

b) till Statens bränslekommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 700 000 kronor.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrarna *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 148 och II: 181, såvitt de avsåge förevarande anslag, för budgetåret 1949/50 anvisa

a) till Statens bränslekommission: Avlöningar ett anslag av 800 000 kronor;

Anslag till trafikkommissionen. — Subventionering av införseln av vissa varor m. m.

b) till Statens bränslekommission: Omkostnader ett anslag av 400 000 kronor.

Sedan utskottets i punkten gjorda hemställan föredragits, yttrade:

Herr STAXÄNG: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 7—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 10.***Anslag till trafikkommissionen.**

I propositionen nr 1 under tolfte huvudtiteln (punkterna 16 och 17) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1949/50 anvisa till Statens trafikkommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 750 000 kronor och till Statens trafikkommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 440 000 kronor.

I förut berörda motioner I: 148 och II: 181 hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1949/50 anvisa till Statens trafikkommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 350 000 kronor och till Statens trafikkommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 240 000 kronor.

Utskottet hemställde i denna punkt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 148 och II: 181, såvitt de avsåge förevarande anslag, för budgetåret 1949/50 anvisa

a) till Statens trafikkommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 700 000 kronor;

b) till Statens trafikkommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 425 000 kronor.

I en vid punkten fogad reservation hade herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz* och *Staxäng* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 148 och II: 181, såvitt de avsåge förevarande anslag, för budgetåret 1949/50 anvisa

a) till Statens trafikkommission: Avlöningar ett anslag av 350 000 kronor;

b) till Statens trafikkommission: Omkostnader ett anslag av 240 000 kronor.

Sedan utskottets hemställan i denna punkt föredragits, anförde:

Herr STAXÄNG: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 11—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Subventionering av införseln av vissa varor m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av införseln av vissa varor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Subventionering av införseln av vissa varor m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 172, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 18 mars 1949, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa dels till Subventionering av införseln av vissa varor ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor, dels ock till Subventionering av hushållens bränslekostnader ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergvall m. fl.* (I: 283) och den andra inom andra kammaren av herr *Wedén m. fl.* (II: 359), i vilka hemställts, att riksdagen måtte med ändring av de i propositionen nr 172 framlagda förslagen besluta avskaffa de i nämnda proposition berörda subventionerna från och med den 1 januari 1950 samt å riksstaten för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa till Subventionering av införseln av vissa varor ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor och till Subventionering av hushållens bränslekostnader ett reservationsanslag av 12 500 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Domö m. fl.* (I: 284) och den andra inom andra kammaren av herr andre vice talmannen *Skoglund m. fl.* (II: 360), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 172.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 283 och II: 359 samt I: 284 och II: 360, till Subventionering av införseln av vissa varor för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 17 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Ohlon, Boman* i Kieryd, *Bergstrand* och *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 283 och II: 359 samt I: 284 och II: 360, till Subventionering av införseln av vissa varor för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor;

2) av herrar *Mannerskantz* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 283 och II: 359 samt I: 284 och II: 360, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1949/50 till subventionering av införseln av vissa varor;

3) av herr *Johan Bernhard Johansson*, utan angivet yrkande;

4) av herr *Onsjö*, likaledes utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **WIDÉN**: Herr talman! I detta ärende föreligger en reservation, som bl. a. jag har undertecknat.

Subventioneringen beträffande importvaror genomfördes på grund av de prisstegringar som inträdde på världsmarknaden och för att förhindra, att dessa skulle slå igenom på den inhemska marknaden. Det betonades också, när subventionerna infördes, att de voro av tillfällig natur och endast skulle tjäna till att utjämna en tillfällig prisstegring.

Utskottsmajoriteten framhåller att subventioneringar såsom sådana medföra vissa vådor, och i princip äro tydligen reservanternas och utskottsmajoriteten ense.

Från folkpartihåll ha vi motionerat om att dessa subventioner skulle avskaffas den 1 januari 1950. Vi ha ansett att under tiden för den nuvarande

Subventionering av införseln av vissa varor m. m.

överenskommelsen på löne marknaden åtgärder icke skola vidtagas, som verka höjande på prisnivån. Inför det nya avtalsåret borde man däremot kunna gå in för att taga bort subventionerna och låta världsmarknadspriset slå igenom på hemmamarknaden.

Enligt departementet gör subventioneringen för importen av bomull och hudar 0,53 enheter på index. En faktor, som man kan räkna med nu, är tendensen på världsmarknaden till lägre priser. Bomullspriset visar en tydlig toppkurva under första halvåret 1949. Under andra halvåret har en prissänkning beräknats av cirka 4 procent. När det gäller hudar är samma förhållande gällande på den amerikanska marknaden. Tyvärr ha vi ju icke möjligheter att köpa från det hållet.

Vi reseranter anse att dels på grund av den principiella inställning, som såväl utskottsmajoriteten som riksdagen i övrigt har till subventioneringen, dels med hänsyn till den prisutveckling, som föreligger på världsmarknaden, borde denna subventionering kunna avskaffas under kommande budgetår. Det föreligger för närvarande en reservation på 11 miljoner kronor. Departementet har beräknat, att för subventioneringen skulle under nästa budgetår krävas 28 miljoner. Vid ett avskaffande av subventionerna den 1 januari 1950 skulle alltså krävas 14 miljoner. Eftersom det finns en reservation på 11 miljoner, ha vi beräknat anslaget för kommande budgetår till 3 miljoner.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herrar Ohlson m. fl.

Herr ÅQVIST: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna fråga, då subventioneringen av importen på de varor, som det här är fråga om, berör den bransch som står mig nära och det kan vara av ett visst intresse — i varje

fall med hänsyn till den framtida behandlingen av subventionsfrågan — om jag lämnar några upplysningar.

Inom sko- och läderbranschen ha vi alltid betraktat subventioneringen av importen på hudar med synnerligen olustiga blickar. Det är ju så, att när en vara som användes i en viss tillverkning subventioneras, kastar detta en skugga över hela tillverkningen och hela branschen, och man får ofta höra talet, att det är branschen och tillverkningen som sådan som är subventionerad. I stället är det de konsumenter, som köpa varan, som erhålla subvention, ehuru formellt priset på själva råvaran nedsatts för att prisfördyringen icke skall slå igenom i färdiga varor och därigenom påverka index.

Vi ha emellertid inom branschen varit på det klara med att det icke går att taga bort subventioneringen på importen av hudar utan att det blir en viss prisförhöjning på såväl skodon som skoreparationsläder. Detta skulle ju i någon mån förrycka de stabiliseringssträvanden, som även vi på vårt håll vilja vara med och bidra till.

När man funderar på hur subventioneringen av importen på hudar skall kunna avvecklas, stöter man på ett centralt problem. Man får nämligen höra den invändningen, att om priset på de importerade hudarna tillåtes stiga, detta med nödvändighet kommer att medföra en höjning av priset även på de inhemska hudarna. För min del har jag svårt att ansluta mig till det resonemanget. Så vitt jag kan förstå, skulle det nämligen innebära en viss förryckning av den s. k. jordbrukskalkylen. Hudarna inom landet utgöra ju en biprodukt vid slakterierna, och det är således av ett visst intresse att undersöka, i vad mån priserna på hudar av storboskap och större kalv förändrats under åren. I propositionen nr 212, som handlar om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, finns på s. 200 en tabell, som anger pri-

Subventionering av införseln av vissa varor m. m.

ser i öre per kilogram på vissa varuslag. Ser man där på slakteriernas avräkningspriser till jordbrukare å storboskap 1939, finner man, att priset var 114 öre per kg. I mars 1949 var motsvarande siffra 224 öre, alltså i det närmaste en fördubbling — och en klar fördubbling jämfört med prisläget 1937—1938, då krigsutbrottet ännu icke hunnit verka. Ser man på priset på större kalv, finner man att det år 1939 stod i 178 öre per kg, och i mars 1949 i 375 öre per kg — alltså en fördubbling. Det är klart, att en sådan förhöjning av priserna delvis måste anses falla även på biprodukterna, alltså även på priset på hudar, även om formellt någon större prisförhöjning i gällande hudavtal icke ägt rum — garverierna ha nämligen ett hudavtal med de svenska slakterierna sedan 1939, i vilket endast smärre höjningar ägt rum.

Nu är det vidare så, att vid skotillverkningen ungefär hälften av materialet är svenska hudar, som användas till bottenläder. Den andra hälften utgöres av importerade hudar. I fråga om skoreparationslädret är allt material av importerade hudar. Vi ha vidare en priskontroll, som är ordnad på det sättet att en del skodon skola göras priskontrollerade, till fixa priser alltså, under det att en annan del får göras till något varierande priser, om också kalkylgrunderna äro fastställda av priskontrollnämnden. Den första gruppen, de priskontrollerade skodonen, utgjorde under 1948 och första halvåret 1949 ungefär 60 procent av den svenska tillverkningen. 40 procent utgjordes av vad vi kalla »övriga skodon». Från och med andra halvåret 1949 har procentsatsen för de priskontrollerade skodonen nedsatts till 50, och 50 procent av tillverkningen utgöres således av »övriga skodon». I beräkningen av levnadskostnadsindex ingå huvudsakligen priskontrollerade skodon men i någon mån även »övriga skodon». Jag har för min del räknat med att om man fasthåller

vid att någon prisförhöjning på priskontrollerade skodon icke skall äga rum utan lägger hela förhöjningen på s. k. »övriga skodon», skulle detta betydast en fördyring av i genomsnitt 82 öre per par. Om man räknar skoreparationerna, kommer man till ungefär 36 öre per par. Jag hoppar här över alla tekniska beräkningar. Det kan knappast intressera kammarens ledamöter att följa med dessa beräkningar som ha mera tekniskt intresse. Denna prisförhöjning i fråga om hälften av skotillverkningen med 82 öre och med 36 öre på reparationerna skulle göra någonting på mellan 0,15 och 0,20 av en enhet i index. Det förefaller mig vara en mycket låg siffra, och jag har den uppfattningen att det icke är en större förhöjning än att den kan bäras med visst jämnmod. Men jag medgiver gärna att jag icke vet — jag är icke någon expert på området — hur mycket index kan få stiga för att det skall nämnvärt beröra lönestabiliseringen. Det är ju i allmänhet så, att under en påtaglig bristsituation, sådan som den vi hade under kriget och de närmaste åren efteråt, priserna rätta sig i stort sett efter produktionskostnaderna eller kanske stiga något därutöver. Men när det blir bättre tillgång på varor äro icke priserna på samma sätt bundna vid produktionskostnaderna. Det är därför ingalunda säkert, att man under alla förhållanden behöver dogmatiskt räkna med att det skall bli en prisförhöjning med så och så mycket. I folkpartimotionen har föreslagits, att man till en början skulle anslå subventioner endast fram till årsskiftet 1949/50. Under tiden skulle man studera och förbereda de tekniska och andra åtgärder, som äro nödvändiga för att avveckla subventionerna. Är man då rädd för att en för hastig avveckling av subventionerna skulle medföra en för hastig prisstegring eller över huvud taget något som man icke räknat med, skulle man, tycker jag, kunna taga det hela steg för

Subventionering av införseln av vissa varor m. m.

steg. Man behöver icke resonera, att det skall vara allt eller intet, utan man kan tänka sig att taga en viss kvotdel. Man kan exempelvis taga $\frac{1}{3}$ av subventionen eller hälften eller något sådant och se, hur ett borttagande av en sådan del skulle komma att verka. Man kan också beträffande *en* bransch förfara på det sättet och lämna en annan bransch helt och hållet utanför, tills man kommer till ett visst resultat. Man får då se, huruvida man icke skulle kunna avveckla subventionerna med mjuka övergångar och på det sättet undvika äventyrligheter.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som i detta ärende avgivits av herr Ohlon m. fl.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Den fråga vi nu ha under behandling har ju varje gång den återkommit i kamrarna föranlett debatt. Ingen har gått in för detta Kungl. Maj:ts förslag om subventionering av importen av vissa varor med någon entusiasm. Man har alltid ställt sig skeptisk mot sådan subventionering, och man har alltid från utskottets sida förordat en restriktiv tillämpning.

I Kungl. Maj:ts proposition i år har man begärt 20 miljoner kronor för subventionering av importen av bomull och hudar. Den avdelning av statsutskottet, som har behandlat detta ärende, har inhämtat närmare upplysningar i ärendet från departementet. Enligt dessa har departementet självt räknat med ett medelsbehov av 28 miljoner kronor och då det finns en reservation på 11 miljoner kronor, kvarstår ett behov av 17 miljoner kronor i anslag. Detta sistnämnda belopp har avrundats uppåt av Kungl. Maj:t, men avdelningen har inte ansett, att det föreligger något sådant oundgängligt behov i detta fall, utan vi ha nöjt oss med att föreslå ett anslagsbelopp av 17 miljoner kronor.

Jag lyssnade med mycket stort intresse till vad herr Äqvist, som ju representerar den verkliga sakkunskapen i fråga om hudar och skor, sade om subventioneringen av införseln av hudar. Jag vill inte i något avseende bestrida hans kompetens att bedöma denna fråga, men uppenbarligen har utgångspunkten för hans beräkning av prishöjningen varit en annan än departementets. Om jag hörde rätt, ville han ju göra gällande, att om man slopade subventionerna, skulle det i det hela bli en ökning av skopriset med blott 82 öre per par. Departementet har kommit till en helt annan uppfattning. Enligt en promemoria, som vi fått från departementet, skulle under vissa förutsättningar den genomsnittliga prishöjningen bli omkring 8 procent, vilket för de s. k. fria skorna i prisläget 40—45 kronor skulle innebära en prishöjning av omkring 3 kronor 50 öre per par och för P-skor med 2 kronor per par. Denna fråga har egentligen inte så stor ekonomisk räckvidd, ty prishöjningen skulle inte få någon större betydelse för indexfamiljen, då den enligt promemorian inte skulle motsvara mer än en halv enhet och alltså inte borde vara så skrämmande.

När vi betraktat denna fråga ha vi emellertid mera sett på den med hänsyn till dess psykologiska betydelse. Vi stå ju inför utsikten att det skall bli underhandlingar mellan statsmakterna och de stora tjänstemannaorganisationerna, och vid sådant förhållande är varje tendens till prisökning ett mycket känsligt moment, enär tjänstemännen enligt deras egen uppfattning äro underkompenserade, som de uttrycka sig. De kunna därför inte under några förhållanden, såvitt jag har förstått av pressen — uppgifterna ha ju växlat — om priserna stiga gå med på att bibehålla sin nuvarande lönestandard, med andra ord: de gilla stabiliseringslinjen. Den uttryckliga förutsättningen för att vi skola kunna få till stånd ett avtal

Subventionering av införseln av vissa varor m. m.

med statstjänstemännen, som möjliggör ett fullföljande av stabiliseringslinjen, är därför att inte ens den minsta tendens till prisökning får göra sig gällande.

Även prishöjningen på bomull har betydelse ur psykologisk synpunkt. Enligt departementets promemoria skulle ett slopande av subventioneringen av införseln av bomull medföra en prishöjning med 47 öre per kg, motsvarande skillnaden mellan kalkylpriset 2: 87 kronor och återanskaffningspriset 3: 34 kronor per kg. Detta betyder en prishöjning med å exempelvis lakansväv cirka 7 procent, domestik cirka 7 procent, klänningstyg cirka 4 procent, herrkalsonger cirka $3\frac{1}{2}$ procent, barnstrumpor cirka 3 procent och herrskjortor cirka $5\frac{1}{2}$ procent, overalls cirka 8 procent och arbetsblusar cirka $7\frac{1}{2}$ procent. Höjningen är alltså störst för sådant som arbetare använda. Jag medger, att prishöjningen i och för sig egentligen inte spelar någon stor roll i det stora hela i en familjs budget. Men det är det psykologiska momentet som är betydelsefullt, det är tendensen till prishöjning, som irriterar, och jag har därför för min del inte ansett mig böra motsätta mig Kungl. Maj:ts förslag efter den reduktion, som utskottet gjort, då det minskat anslagsbeloppet från av Kungl. Maj:t begärda 20 miljoner kronor till 17 miljoner kronor. De som äro intresserade av att vi skola kunna hålla stabiliseringslinjen böra beakta, att man skall vara försiktig, även om det gäller saker, som kunna förefalla relativt obetydliga för individerna, men som tillsamman tagna kunna få stor betydelse vid den slutliga uppgörelsen.

Till sist vill jag bara säga, att i propositionen har också äskats anslag till subventionering av hushållens bränslekostnader. Utvecklingen på detta område har emellertid under den senaste tiden gått i den riktningen, att enligt uppgifter som vi ha fått från departe-

mentet, anser man för närvarande inte behov föreligga av anslag för detta ändamål. På grund av dessa upplysningar har förslaget om subventionering av bränslekostnaderna inte föranlett någon utskottets åtgärd. Det begärs alltså intet anslag härför.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STAXÄNG: Herr talman! Det var med mycket stort intresse som jag i likhet med herr Svensson i Grönvik åhörde det anförande i denna fråga som hölls av herr Åqvist. Det föreföll mig som om han principiellt ställde sig mycket tveksam till dessa subventioner, för att inte säga att han tyktes vara klar motståndare till dem. Ekonomiskt insiktsfulla personer, såväl teoretiker som det praktiska livets män, ha ju bestämt och ofta framhållit nackdelarna av att genom allmänna subventioner åstadkomma och hålla en konstlad prisnivå. Särskilt i tider som de nuvarande, då penninginkomsterna visa tendens att överstiga tillgången på varor i samhället, måste ju en sådan politik medföra mycket betänkliga konsekvenser. Från den grupp jag representerar har ständigt framhållits vådan av att subventionerna bibehållas, och vi ha också stått på avslagslinjen.

Som herr Åqvist nämnde, förekomma ofta mycket stora felbedömningar från allmänhetens sida, när det gäller dessa subventioner. Först och främst tror allmänheten ofta, att det är producenterna och inte konsumenterna som komma i åtnjutande av subventionerna. Vidare ha konsumenterna, även om de fått klart för sig, att det är fråga om subventioner för deras räkning, i allmänhet den uppfattningen, att subventionerna äro mycket stora. Jag är t. ex. alldeles övertygad om att konsumenterna tro, att när det gäller skodon medför subventioneringen betydligt större prissänkning än den som angavs av

Subventionering av införseln av vissa varor m. m.

herr Äqvist. Det var rätt intressant att höra, att han, som ju är sakkunnig på detta område, meddelade, att i fråga om vissa sortiment medför subventioneringen en prissänkning av ungefär 82 öre per par. Det är ganska betecknande, att man, enligt vad herr Svensson i Grönvik meddelade, i departementet, och jag förmodar även i utskottet, diskuterat sig fram till en annan siffra. Han talade om en prishöjning av 8 procent och ett belopp av 3 kronor 50 öre resp. 2 kronor per par skor. Man har diskuterat sig fram till detta. Det är sådana antaganden, som i dylika fall äro ganska farliga och ofta bli missvisande. Dessa subventioner betyda ofta, när man undersöker deras inverkan på de särskilda varornas pris, betydligt mindre än man tror.

I den reservation, som avgivits av herr Mannerskantz och undertecknad, ha vi förklarat, att vi inte kunna gå med på att släppa till nya pengar när det gäller dessa importsubventioner. På den punkten skilja vi oss från folkpartiets reservation. Även enligt denna reservation är man som herr Äqvist framhållit principiellt emot att denna subventionering fortsätter längre än till årsskiftet 1949/50, men man vill ha en mjuk övergång. Jag vill för min del deklarerera, att jag var ytterst tveksam, om jag ens skulle kunna förorda, att här förefintlig reservation av 11 miljoner kronor skulle få användas för ändamålet, ty om man verkligen ville ha en avveckling av subventioneringen, borde man egentligen inte ens medge det. Det framhölls emellertid med stor styrka, att med hänsyn till löneförhandlingarna mellan staten och de stora tjänstemannaorganisationerna borde en avveckling ske smidigt. Jag vill dock i detta sammanhang framhålla, att jag ofta har hört från ganska inflytelserikt tjänstemannahåll, att man även där ser ganska skeptiskt på dessa subventioner, dels därför att man där har ganska klart för sig, hur litet subventionerna

betyda per capita, dels ock emedan man ju vet, att dessa subventioner måste betalas i form av skatt, vilket innebär, att vad staten ger med ena handen tar den tillbaka med den andra.

Av de anföranden som hållits här förut framgår, att en prisökning på t. ex. skor skulle inverka oerhört litet på indextalet. Den skulle alltså inte behöva åstadkomma de farliga konsekvenser i lönehänseende eller prisstabiliseringshänseende som man befarat. Jag vill i detta sammanhang säga, att när det gäller subventioneringen av i dag av införseln av de varor det här är fråga om, framför allt hudar och bomull, är det att märka, att vi måste räkna med fallande marknadspriser — ett prisfall har förresten redan skett — och då är väl tidpunkten knappast lämplig för att fortsätta med subventionering. Här har mycket litet talats om bomullspriserna. Det är en sak vi inte få glömma bort, nämligen att om vi hade haft en rikligare tillgång på valutor, så skulle vi kunnat ha en rörligare handel och därigenom haft möjlighet att importera till lägre priser, särskilt vissa av de varor, som här berörts.

Jag skulle till slut återigen vilja beröra vår ståndpunkt till folkpartiets reservation, då vi i stor utsträckning kanske ha samma uppfattning i denna fråga som folkpartiet. Även om jag för min del var tveksam, om jag skulle förorda, att de 11 miljoner kronor, som reserverats, skulle få användas, ha vi i vår reservation gått med på det, för att vi på så sätt skulle kunna få denna avveckling, som herr Äqvist sade, litet smidigare. Om man använde dessa 11 miljoner kr. restriktivt, skulle man enligt vår mening kunna göra denna avveckling klar till årsskiftet 1949/50. Vad som för oss är principiellt motbjudande är att släppa till ytterligare nya pengar för detta ändamål. Det är därför vi inte ha kunnat gå med på det anslag av ytterligare 3 miljoner kronor till befintlig reservation, som man

Subventionering av införseln av vissa varor m. m.

i folkpartiets reservation föreslagit. Jag har bara velat säga detta, då jag förmodar, att vi rent principiellt hava samma uppfattning i denna sak.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt är avlämnad av herr Mannerskantz och undertecknad.

Herr ÅQVIST (kort genmäle): Herr talman! Det föreligger en viss skillnad i uppfattningen om hur ett bortfallande av subventionerna skulle komma att inverka. Jag hade i min beräkning kommit till en prishöjning av 82 öre per par för icke priskontrollerade skodon, medan departementet kommit till någonting sådant som 3 kronor 50 öre för sådana skodon och till 2 kronor per par för priskontrollerade skodon. Såvitt jag kan förstå beror skillnaden på att departementet räknar med en ovillkorlig höjning av priset på de svenska hudarna och givetvis med ungefär samma belopp som subventionsbeloppet på de utländska här. Jag har vid mina beräkningar utgått ifrån att ingen sådan höjning av priset på de svenska hudarna skulle behöva äga rum, utan att man skulle ha en högre prisnivå på de importerade hudarna. Det är klart att det kan innebära en viss spänning med en sådan prisskillnad, men vi ha ju en sådan spänning i prishänseende på andra områden, och det bör inte vara omöjligt att uppehålla ett sådant system och därigenom begränsa prishöjningen så mycket som möjligt.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Jag har till detta utskottsutlåtande fogat en blank reservation, och jag skall be att få säga några ord om vad som föranlett det.

Jag har under tidigare år, när denna fråga behandlats, röstat mot subventionerna. Jag har nämligen aldrig riktigt kunnat förstå det fina i att vi dels subventionerat för att hålla priset på vissa nödvändighetsvaror nere, vilket i och

för sig kan vara bra, dels samtidigt varit tvingade att beskatta även vissa nödvändighetsvaror. När denna subventionering infördes 1946, underströks det mycket starkt såväl av Kungl. Maj:t som av utskottet och riksdagen, att detta skulle vara en tillfällig sak. Man betonade starkt vådorna av subventioneringen, men man gick ändå in för den, därför att man räknade med att det endast var fråga om en tillfällig prisstegring i utlandet. Subventionen infördes nämligen för att hindra, att denna utländska prisstegring skulle slå igenom inom landet.

Emellertid visade det sig, att den prisstegring, som hade föranlett importsbuvntionerna, ingalunda var tillfällig utan har hållit i sig år efter år. Även om införandet av subventionerna under de förutsättningar man då gjorde på sätt och vis kunde försvaras, så bli de alltmer obegripliga ju längre de finnas kvar.

Såvitt jag inte är fel underrättad, diskuteras det allvarligt i den kommitté, som föreslog införandet av konsumtionsskatterna förra året, att man möjligen skulle kunna ta ut en skatt på skor. Nu blev det ingenting av med det, men jag tycker det är anmärkningsvärt att man över huvud taget kunnat diskutera en sådan sak samtidigt som vi ta pengar ur statskassan för att göra skorna billigare. Vår skattepolitik och ekonomiska politik över huvud taget ha ju under de senaste åren tjänat det syftet, att man skulle ta in pengar till statskassan för att få bort det så kallade inflationsgapet, men genom att slunga ut pengar på detta sätt måste vi ovillkorligen öka inflationsgapet.

Nu är det emellertid så, att när subventionerna en gång ha införts, måste det bli en avvecklingstid. Man får kanske här akta sig att förbise de psykologiska faktorerna. Som det tidigare här har talats om är det ju så här i landet, att många av de ekonomiska avgörandena icke träffas här i riksdagen. På

Subventionering av införseln av vissa varor m. m.

punkt efter punkt få vi höra, att det inte går att göra någonting på grund av avtalen med TCO och LO. Vi kanske få respektera även sådant, men jag förutsätter för min del, att vi nu måste stå inför en avveckling av denna subventionspolitik.

Sedan kan det naturligtvis diskuteras hur mycket pengar som behövas för denna avveckling. Folkpartiet kräver — det är väl den socialliberala linjen — 14 miljoner, men herr Staxäng säger, att det är alldeles fel och att högern inte kan gå med på mer än 11 miljoner. Jag kan inte säga, var sanningen ligger: mitt emellan, över eller under, men vad som gjort att jag denna gång inte velat motsätta mig anslaget till importsubventioner är att jag förutsätter, att hela denna subventionspolitik skall avvecklas under detta år.

Herr HOPPE: Herr talman! Det finns anledning att understryka, att det strängt taget råder enighet inom avdelning och utskott och — jag tror — också inom kammaren, i själva principfrågan om subventionernas vara eller icke vara. Jag tror vi äro eniga om att det är klokt och önskvärt att snarast möjligt avskaffa subventionerna, men meningarna gå uppenbarligen isär i fråga om den lämpliga tidpunkten. Att utskottet och avdelningen menat allvar när de talat om önskvärdheten av att subventionerna snarast möjligt bli avskaffade styrks väl bland annat av att man prutat ned Kungl. Maj:ts förslag med 3 miljoner kronor. Dessutom, och det är jag angelägen att göra de närvarande uppmärksamma på, har utskottet skrivit, att det förutsätter, att subventioneringen alljämt tillämpas restriktivt och att alla möjligheter till en avveckling framdeles även av vissa återstående subventionsåtgärder tillvaratagas.

Jag vill säga till herr Äqvist, att vad han önskar, en successiv nedskrivning

av subventionerna, kan man lika väl vinna på den linje, som utskottet här har anvisat. Skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna är väl den, om det tillåtes mig att uttrycka saken så, att reservanterna tilltro sig en sällsam förmåga att skåda in i framtiden och säga, vad den skall bära i sitt sköte. De mena sig kunna garantera, att dessa subventioner inte skola behövas, medan utskottsmajoriteten är ödmjukare och blygsammare på den punkten och inte anser sig kunna säga något med visshet om framtiden. Vi mena, att det är klokast att ställa medel till Kungl. Maj:ts förfogande att användas endast om Kungl. Maj:t finner det absolut nödvändigt.

Herr talman! Jag tycker att avdelningens ärade ordförande, herr Svensson i Grönvik, satte fingret på den ömma punkten när han påpekade, att underhandlingarna mellan löntagare och arbetsgivarorganisationerna kunna komma att väsentligt försvåras, om importsubventionerna slopas. Han framhöll den psykologiska aspekten på denna fråga. Även om ett borttagande av subventionerna inte skulle medföra så väldiga fördyringar av varorna, är det klart för var och en, som försöker ärligt sätta sig in i problemet, att en av subventionernas borttagande föranledd liten prishöjning kommer att verka irriterande vid de förhandlingar, som skola föras.

Jag har fått det bestämda intrycket, inte här i kammaren, men i avdelningen och i utskottet, att anledningen till att reservanterna finna det angeläget att slopa subventionerna och inte bevilja de 17 miljonerna, som utskottsmajoriteten föreslår, är att man vill göra besparingar för att även på detta sätt kunna möjliggöra en skattesänkning.

Jag vill i det sammanhanget deklarera, att det torde vara precis på samma sätt med förslaget till skattesänkningar som med förslaget om borttagande av subventionerna: vi önska det alla men

Subventionering av införseln av vissa varor m. m.

äro osäkra om tiden men också om sät-
tet för lindrande av skattebördan. Det
är väl inte farligt att säga, att det parti
jag har äran att representera inte kän-
ner sig tilltalat av det förslag, som från
visst håll lagts fram, bland annat där-
för, att det skulle innebära en mycket
liten skatteminskning för de små in-
komsttagarna men mycket stor för de
stora skattedragarna. Vi anse nog, herr
talman, att det knappast är den direkta
skatten som bör minskas i första hand,
utan när vi komma i den lyckliga situa-
tionen, att vi på allvar kunna diskutera
frågan om en skattesänkning, bör denna
gälla den indirekta skatten.

Jag finner, herr talman, att hur man
än vänder på detta problem, kan det
anföras mycket starka skäl för att de
17 miljonerna ställas till Kungl. Maj:ts
förfogande såsom utskottet har före-
slagit, för att, om Kungl. Maj:t finner
det absolut nödvändigt, men endast i
sådant fall, användas för subventione-
ring. Jag ber alltså, herr talman, att få
yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr tal-
man! Herr Åqvist trodde, att förkla-
ringen till att han kommit till ett så
helt annat resultat än departementet är
att han i motsats mot departementet
räknar med att priset på de svenska
hudarna inte skulle behöva höjas, även
om det bleve en betydligt större spän-
ning än nu i prisläget mellan de svenska
och importerade hudarna.

Det är en annan sak, som jag vill
framhålla i detta sammanhang. När
man här på folkpartihåll är så sträng
när det gäller subventionerna, borde
man nog en liten smula tänka på talet
om en devalvering av den svenska kro-
nan. Hur skall det gå, om man i det fal-
let når det resultat man åsyftar? Det
måste väl påverka priserna på de im-
portvaror det här är fråga om. Jag tyc-
ker det är skäl i att man tänker även
på den sidan av saken innan man tar

en så kritisk slutlig ståndpunkt mot det
föreliggande förslaget om subvention av
importen av vissa varor.

Chefen för folkhushållningsdeparte-
mentet, statsrådet fru KOCK: Herr tal-
man! Jag skulle vilja påpeka ett par
saker som ha förekommit här i debatten.

Herr Åqvist tycktes räkna med att man
skulle kunna ha en prisnivå för impor-
terat och en annan för inhemskt läder.
Detta skulle dock förutsätta antingen
en fördelning efter mycket invecklade
grunder av olika slag av läder till fa-
brikanterna, så att man därigenom
skulle kunna utjämna priset, eller en
prisclearing. Båda dessa vägar medföra
emellertid så stora administrativa svår-
igheter, att man bör dra sig för att ge
sig in på en sådan affär.

Den andra saken jag vill beröra är
förslaget om en successiv avveckling av
subventionerna, vilket skulle betyda en
successiv prishöjning på skorna. Jag
undrar om man betänkt hur en sådan
successiv avveckling av subventionerna
och successiv höjning av skopriset,
även för inneliggande lager, skulle på-
verka spekulatjonen. Jag tror inte det
skulle bli så lyckliga följder av en så-
dan politik.

Herr WIDÉN: Herr talman! När det
här talas om de svenska hudarna, kan-
ske man också bör anlägga den syn-
punkten, att om de svenska hudarna
skulle stiga i pris, skulle detta enligt
jordbrukskalkylen verka direkt sänkan-
de på köttpriset, eftersom jordbrukarna
skola få ut ett visst pris. Vad man tar
på ett ställe får man ge på ett annat
håll. Det skulle bara bli en sorts
clearing, som inte skulle behöva med-
föra någon prishöjning.

Vi ha kommit till att det bör anslås
14 miljoner för kommande budgetår
och ha därvid räknat med en avveck-
ling av subventionerna till årsskiftet.
Högern säger däremot, att vi inte skola
göra så utan i stället ta de reserverade

Subventionering av införseln av vissa varor m. m.

medlen. Jag vill fråga herr Staxäng, vad det egentligen finns för grund för ett sådant resonemang. Skall man ta av vad man har utan att först räkna ut vad man behöver? Kanske det är för mycket sagt att detta är ansvarslöst resonerat, men det är inte statsfinansiellt resonerat, och det är inte hållbart rent sakligt sett.

Herr ÅQVIST: Herr talman! Beträffande prisfrågan, som statsrådet Kock förde på tal, skall jag gärna erkänna, att jag icke skulle acceptera någotdera alternativet med någon större förtjusning, men jag kanske får erinra om att vi här i Sverige ha ett pris på boxkalv av ungefär 1:50—1:60 kronor per kvadratfot, under det att den importerade varan från Belgien betingar ett pris av ungefär 3:50 kronor, alltså väsentligt mer än dubbelt så mycket. Det går fortfarande med detta system, churu naturligtvis importen inte är stor i förhållande till den inhemska tillverkningsen.

Statsrådet Kock anmärkte vidare, att den successiva avveckling av subventionerna, som jag talade om, skulle medföra vissa prisstegringar. Detta är delvis en missuppfattning. Jag hade tänkt mig att man skulle ta en viss kvotdel till en början för att se, om det över huvud taget blir någon prisstegring. Redan nu finns det faktiskt på grund av nedsättningen i tillverkningskostligheten av P-skor en viss möjlighet till höjning. På grund av den tekniska konstruktionen finns det vissa marginaler, som kunna utnyttjas, och jag tror inte det skulle behöva bli några större höjningar om man går fram steg för steg.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets bemäställen; 2:o) bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till den av herrar Mannerskantz och Stax-

äng avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Widén begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen äskades likväl votering av herr Staxäng, vadan efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 168 antager den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit den reservation, som avgivits av herrar Mannerskantz och Staxäng.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Widén, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 70 ja och 111 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså till kontraproposition antagit bifall till den av herrar Mannerskantz och Staxäng avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

I överensstämmelse härmed blev nu följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 168, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Mannerskantz och Staxäng avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och denna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Herr TALMANNEN anförde:

Efter samråd med första kammarens talman och talmanskonferensen får jag beträffande arbetets ordnande under återstoden av vårsessionen meddela, att, såvitt nu kan bedömas, plena med kamrarna komma att hållas alla vardagar med början kl. 11 förmiddagen. I morgon onsdag är det icke avsett att hålla kvällsplena; övriga dagar komma sådana plena att anordnas, i den mån arbetet så kräver.

Tidigare var det meningen att plenum på fredag skulle börja kl. 2 eftermiddagen. Efter samråd med talmanskonferensen har man kommit överens om att vi måste börja kl. 11 även på fredag.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd åt aluminiumindustrien.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 153, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 mars 1949, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordade ändringar i olika avseenden fr. o. m. den 1 juli 1949 av grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen;

dels medgiva, att räntefoten för lantarbetarbostadslån, vilka kunde komma att beviljas under budgetåret 1949/50, bestämdes till 3,25 procent;

dels för budgetåret 1949/50 anvisa följande anslag, nämligen

å driftbudgeten under femte huvudtiteln:

till Kapitalmedelsförluster och ränteftergifter å tertiärlån för vissa bostadsbyggnadsföretag ett förslagsanslag av 400 000 kronor,

till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer ett förslagsanslag av 21 000 000 kronor,

till Särskilda bostadsrabatter ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor, och

till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor, samt

å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd:

till Tilläggs lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor,

till Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor,

till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor, och

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

till Lån till Aktiebolaget Elementhus ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor;

dels besluta, att å personalförteckningen för bostadsstyrelsen antalet kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skulle ökas med sju samt antalet byrådirektörer i lönegrad Ce 31 med en;

dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

dels besluta, att å personalförteckningen för länsbostadsnämnderna skulle uppföras fem kontorsbiträdestjänster i lönegrad Ca 8;

dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

dels ock under femte huvudtiteln för budgetåret 1949/50 anvisa såsom förslagsanslag till Bostadsstyrelsen: Avlöningar 2 300 000 kronor, till Bostadsstyrelsen: Omkostnader 377 000 kronor, till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar 1 400 000 kronor och till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader 455 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

från första kammaren

I: 80 av herr *Lindblom m. fl.*,

I: 81 av herr *Lindblom m. fl.*,

I: 181 av herrar *Norling* och *Öhman*.

I: 290 av herr *Lindblom m. fl.*,

I: 291 av herr *Gränebo m. fl.*,

I: 294 av herr *Domö m. fl.*,

I: 295 av herr *Wehtje*,

I: 296 av herr *Carl Eric Ericsson m. fl.*, samt

från andra kammaren

II: 150 av herr *Ståhl m. fl.*,

II: 157 av herr *Ståhl m. fl.*,

II: 166 av herr *Hagberg i Luleå m. fl.*

II: 366 av herr *Wedén m. fl.*,

II: 371 av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.*,

II: 372 av herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.*,

II: 373 av herr *Hjalmarson*,

II: 374 av herr andre vice talmanen *Skoglund m. fl.*, samt

II: 375 av herrar *Ljungberg* och *Håstad*.

I de likalydande motionerna I: 80 (av herr *Lindblom m. fl.*) och II: 150 (av herr *Ståhl m. fl.*) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utfärdande av sådana direktiv beträffande fördelningen av kvoterna för bostadsbyggandet, att verkligt fri konkurrens bleve möjlig mellan olika företagsformer samt om att tydliga anvisningar om överklagande av beslut om tillståndsgivning och förtursrätt meddelades.

I de likalydande motionerna I: 81 (av herr *Lindblom m. fl.*) och II: 157 (av herr *Ståhl m. fl.*) hade hemställts, att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om skyndsamma åtgärder för en snabb ökning av antalet bostäder i enlighet med de riktlinjer, som angivits i motionerna.

I de likalydande motionerna I: 181 (av herrar *Norling* och *Öhman*) samt II: 166 (av herr *Hagberg i Luleå m. fl.*) hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om att förslag till genomförandet av vissa i motionerna nämnda åtgärder, i de stycken beslutanderätten tillkomme Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt, så skyndsamt som möjligt utarbetades och förelades riksdagen och att övriga omnämnda åtgärder vidtoges av Kungl. Maj:t.

I de likalydande motionerna I: 290 (av herr *Lindblom m. fl.*) och II: 366 (av herr *Wedén m. fl.*) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

utredning om i vad mån villkoren för den statliga långivningen behövde justeras i enlighet med vad i motionerna anförts, dels att i denna skrivelse även framhålla önskvärdheten av att utredningen sökte framlägga förslag till förändringar i de bostadspolitiska organens organisation och arbets sätt, dels att utvidga gränserna för det s. k. trekronorsbidraget till att omfatta andra fastigheter än kommunala och allmännyttiga samt av industrier för anställda uppförda, dels att för detta ändamål utöka anslaget till särskilda bostadsrabatter med 300 000 kronor till 1 800 000 kronor, dels ock att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning huruvida några mera betydande fördelar kunde vinnas i form av ett större antal lägenheter inom en given investeringsram genom en relativ utökning av bebyggelsen med flerfamiljsbus.

I de likalydande motionerna *I: 291* (av herr Gränebo m. fl.) och *II: 372* (av herr Hedlund i Rådomb. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels avslå i propositionen nr 153 föreslagna ändringar i villkoren såväl beträffande godkännande av bostadsföretag såsom allmännyttigt som för lån till bostadshus, uppförda av enskilda företagare, dels upphäva bestämmelserna om trekronorsbidrag, dels ock anvisa ett reservationsanslag på 2,5 milj. kr. för budgetåret 1949/50 till bidrag till främjande av bostadsbyggandet på landsbygden.

I de likalydande motionerna *I: 294* (av herr Domö m. fl.) och *II: 374* (av herr andre vice talmannen Skoglund m. fl.) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels beträffande tilläggs-lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, att en successiv avveckling av dessa lån måtte inledas under budgetåret 1949/50, att bemyndigande för Kungl. Maj:t att inrätta en femte subventioneringsgrupp ej måtte lämnas, att kostnaderna för anordnande av i

propositionen nr 153 föreslagna skyddsrum icke måtte täckas genom tilläggs-lån samt att anslaget för tilläggs-lånen måtte upptagas till 10 000 000 kronor, dels att familjebostadsbidrag skulle utgå allenast till familjer med mer än två hemmavarande barn under 16 år samt att anslaget för detta ändamål beräknades till 13 000 000 kronor, dels att det äskade anslaget om 1 500 000 kronor för särskilda bostadsrabatter måtte avslås, dels ock att riksdagen även i övrigt vid behandlingen av propositionen måtte beakta vad i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna *I: 295* (av herr Wehtje) och *II: 373* (av herr Hjalmarson) hade hemställts, att riksdagen måtte uttala, att bostadsrättsförening för anställda inom viss industri borde kunna erhålla lån på samma villkor som allmännyttiga byggnadsföretag, även om i propositionen nr 153 avsett villkor skulle ha intagits i bostadsrättsföreningens stadgar.

I de likalydande motionerna *I: 296* (av herr Carl Eric Ericsson m. fl.) och *II: 375* (av herrar Ljungberg och Hästad) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att det s. k. trekronorsbidraget skulle slopas, samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en omprövning från grunden av den statliga bostadspolitiken, så att för alla företagarkategorier rättvisa bedömningsgrunder tillskapades.

I motionen *II: 371* (av herr Johanson i Stockholm m. fl.) hade föreslagits, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om

att förslag uppgjordes till sådan justering av den totala investeringsbudgeten, att bostadsbyggnadsverksamheten omedelbart ökades och att åtgärder samtidigt vidtoges, som gynnade denna byggnadsverksamhet på bekostnad av mindre nödvändig produktion och främjade produktionen inom de materialtillverkningens sektorer, där brist eller knapphet rådde eller befärades komma

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

att råda, samt att vid ökningen av bostadsproduktionen de särskilt svåra bostadsförhållandena i storstäderna beaktades ävensom att den ändringen vidtoges i fråga om bostadsbyggnadskvoterna, att dessa gjordes fasta och oberoende av tid för färdigställandet av byggnaderna;

att förslag till sådan utvidgning av expropriationslagstiftningen framlades, att möjligheter skapades för stat och kommun att utan att erlagga oskäligen ersättning i samhällets ägo överföra byggnader, för bebyggelse erforderlig mark samt för byggnadsmaterialproduktionen erforderliga naturtillgångar;

att förslag till lagstiftning, avseende skyldighet för städer och kommuner att svara för bostadsförsörjningen, snarast förelades riksdagen;

dels ock att riksdagen måtte för sin del besluta

a) att vidtaga sådana ändringar av bestämmelserna om familjebostadsbidrag och bränslebidrag,

att bidragsgivningen utsträcktes till att avse jämväl barnfamiljer, som bebodde lägenheter, färdigställda från och med den 1 januari 1940 och fram till den tidpunkt, som nu gällande bestämmelser medgäve för utbetalande av sådana bidrag;

att familjebostadsbidraget så höjdes, att de hyresbelopp, som de subventionerade barnrika familjerna hade att erlagga, icke i några fall bleve högre än vad de hade att erlagga enligt de bestämmelser, som gällde före den 1 juli 1948;

att den inkomstgräns, som reglerade rätten till familjebostadsbidrag, så uppmjukades, att vid gränsfall familjebostadsbidraget och bränslebidraget minskades med det belopp, med vilket den beskattningsbara inkomsten överstege den fastställda inkomstgränsen;

att bidragsgivningen utsträcktes till att avse även ensamstående mödrar med ett minderårigt barn samt att sådana bestämmelser infördes med avseende

på bidragens storlek och behörighet till bidrag, att familjebostadsbidrag till ensamstående mödrar med ett eller flera barn låge två trappsteg över det normala bidraget (d. v. s. att ensamstående moder med ett barn erhöle samma bidrag som trebarnsfamilj eller 390 kronor, moder med två barn 520 kronor, o. s. v.) och att den övre inkomstgränsen förlades ett trappsteg över det normala fallet (d. v. s. för ensamstående moder med ett barn en beskattningsbar årsinkomst av högst 4 000 kronor, för moder med två barn 5 000 kronor, o. s. v.);

b) att avslå i propositionen framlagda förslag angående dels ändrade bestämmelser om minimistorlek av egnahem, dels ändrade villkor för, dels godkännande av bostadsföretag såsom allmännyttigt, i vad föreslagen ändring avsåge att främja tillkomsten av flerfamiljshus, som uppfördes av industriföretag i syfte att anordna tjänstebostäder, dels ock tertiärlån till bostadshus, som uppfördes av enskilda företagare.

I fråga om innehållet i utskottets hemställan, vilken uppdelats i punkterna I—XXVI, redogöres närmare i det följande i anslutning till de särskilda punkterna.

Vid utlåtandet hade fogats ett flertal i det följande närmare omförmälda reservationer.

Punkten I.

I denna punkt hemställde utskottet, att riksdagen måtte besluta, att i motionerna I: 290 och II: 366, I: 294 och II: 374 samt I: 296 och II: 375 framlagda förslag beträffande utredning rörande en allmän omprövning av den statliga bostadspolitiken icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

Reservationer hade vid punkten avgivits av

a) av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskanitz*, *Sundelin*, *Boman* i *Kieryd*, *Ståhl*, fröken *Elmén* och herr

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Birke, vilka ansett, att utskottet i punkten I bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 290 och II: 366, I: 294 och II: 374 samt I: 296 och II: 375 hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en allmän omprövning av den statliga bostadspolitiken; samt

b) av herrar *Gustav Emil Andersson* och *Rubbestad* utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan i denna punkt anförde:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Det föreliggande förslaget till bostadsförsörjning innebär i stort sett ett fullföljande av de beslut, som riksdagen redan tidigare fattat, nämligen under åren 1946 och 1948. En debatt i denna fråga blir därför lätt en upprepning av de argument, som tidigare ha anförts, och jag skall därför nöja mig med att helt kort beröra den första punkten, där vi högerreservanter ha intagit en annan ståndpunkt än utskottets majoritet.

Den bostadspolitik, som statsmakterna nu hålla på att genomföra, skall ju finansieras med stora subventioner. Vidare skall bostadsproduktionen helst ske genom kommunernas försorg. Kommunerna gå också in för att bilda egna företag och att bygga i egen regi. Man kan därför säga, att majoritetens målsättning tycks vara att socialisera hela byggnadsproduktionen. En sådan utveckling kunna vi högerreservanter gärna inte acceptera.

Det är också meningen att man skall överföra förvaltningen av fastigheterna på kommunerna. Vidare ger man kommunerna bättre villkor än de enskilda företagen. Den enskilda företagsamheten är inte rädd för konkurrens, men den vill ha samma konkurrensmöjligheter som de allmänna företagen. Jag tycker det bör vara en grundläggande rättsprincip, att alla företagare skola ha samma möjligheter, att de skola behandlas lika och kunna fritt konkurrera med varandra.

Den enskilda bostadsproduktionen står sig ganska väl i konkurrensen, ty varför skulle man annars vara så angelägen om att ge de kommunala och de kooperativa bostadsföretagen förmåner i form av bättre lånevillkor och bättre kvottildelning?

Vi högerreservanter ha i reservation nr 1) föreslagit en utredning angående bostadsbyggnadsverksamheten för att på den vägen försöka tillrättalägga de förhållanden, som vi nu anse vara oriktiga. Vi vilja komma fram till att de olika företagarkategorierna, allmänna såväl som enskilda, skola kunna konkurrera med varandra fritt och jämbördigt och att de skola ha samma villkor för att producera goda bostäder, till gagn för hyresgästerna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1) av herr J. B. Johansson m. fl.

Herr **WEDÉN**: Herr talman! Då diskussionen om bostadsfrågorna sker punktvis, skall jag liksom den föregående ärade talaren inskränka mig till att beröra principfrågorna. Jag vill dock, med talmannens tillåtelse, också gå in på den i punkt XI berörda angelägenheten.

Jag kan instämma med den föregående talaren däri, att när det gäller villkoren för den statliga långivningen och principerna för fördelning av byggnadstillstånd, så fullföljes en politik, som kan betecknas som en knappast längre camouflerad socialiseringssträvan. Det säges visserligen numera ofta från socialdemokratiskt håll, att socialiseringsspörsmålet inte längre är en princip utan en lämplighetsfråga. Man vill skrida till förstatligande eller kommunalisering av en näringsgren endast om densamma därigenom kan förväntas bli mera effektivt och rationellt skött och därigenom bättre ägnad att betjäna konsumenternas breda lager. Men det enda sättet att pröva effektiviteten hos en företagsform är väl att låta den ut-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

veckla sig under fri konkurrens på lika villkor med andra. Denna förutsättning har jag svårt att anse, att det nuvarande systemet för långivning och tillståndsgivning uppfyller.

Diskussionen om de olika lånegrensarna har ju kammaren under tidigare år hört upprepas, och jag skall därför inte länge uppehålla mig vid den frågan. Låt mig bara nämna, att det förhållandet, att kommunerna icke behöva bekymra sig om någon som helst egen kapitalanskaffning för sina bostadsbyggen på en del håll tydligen har lett till, att kommunerna ibland ganska sangviniskt ha givit sig in på byggnadsprojekt, som icke stå i någon proportion vare sig till de faktiskt förefintliga byggnadsmöjligheterna eller till tillgången på förvaltningsteknisk och byggnadsteknisk sakkunskap inom de kommunala organen. Jag har följt utvecklingen av ett sådant mycket stort projekt inom min egen hemkommun. Detta projekt beräknades komma att omfatta ungefär 2 000 lägenheter för en sammanlagd kostnad av ett halvt hundratal miljoner kronor. Först räknade man med att det skulle kunna färdigställas under tre eller fyra år. Nu kommer det att ta mer än dubbelt så lång tid, även om man för detta enda kommunala projekt nästan intill 100 procent utnyttjar en denna kommun tillkommande byggnadskvot av samma storlek som den kommunen fått i år.

Jag är ganska säker på att ett flertal liknande exempel på överdimensionerade kommunala byggnadsföretag skulle kunna anföras från olika platser i landet. Det förefaller inte orimligt att tänka sig, att om kommunerna själva finge ansvara för finansieringen av låt mig säga tio procent av produktionskostnaderna för de bostadsfastigheter, som de önska bygga, så skulle detta leda till att de kommunala projekten skulle få en rimligare och mera praktisk omfattning.

Det är synpunkter av detta slag som,

tillsammans med en önskan att skapa lika konkurrensvillkor, ha motiverat de förslag från folkpartiets sida, som gått ut på en översyn av villkoren för den statliga långivningen. Den för närvarande mest oroande utvecklingen på bostadsbyggandets område äger dock enligt min mening rum, när det gäller fördelningen av tillgängliga byggnadstillstånd på olika kategorier av företagare. De kommunala förmedlingsorganen ha på flera orter visat en mycket tydlig vilja att begagna sin makt över de s. k. turordningsförslagen, som ju länsarbetsnämnderna utgå från, när byggnadstillstånd beviljas, för att ibland nästan fullständigt utestänga enskilda företagare från möjligheterna att bygga bostadshus.

På denna punkt ha vi motionärer önskat, att sådana direktiv skola utfärdas, att en dylik politik blir omöjlig. Mot denna begäran har statsutskottets majoritet riktat två invändningar. För det första säger utskottet, att konkurrensen mellan byggnadsföretagarna inte är avhängig av formerna för förvaltningen av de färdiga bostadshusen. Detta är, synes det mig, en ganska egendomlig synpunkt. Den tycks vilja säga, att konkurrens må förekomma när det gäller byggande, men inte när det gäller förvaltande av bostadshus. Bakom utskottets uttalande tycks ligga den uppfattningen, att förvaltningen av bostadshus borde förbehållas det allmänna och att detta självklart är den billigaste och därmed för de bostadssökande bästa förvaltningsformen. Denna uppfattning tycks i varje fall icke delas av chefen för bostadsstyrelsen, generaldirektör Alf Johansson. Han gjorde för inte så länge sedan ett uttalande, som även refererats i den av herr Ståhl och mig avgivna motionen, II: 150, och som var av följande lydelse:

»Det är obestriddigt att i avsikterna icke ingått att skapa något slags monopol för någon företagsform. Det har tvärtom uttryckligen deklarerats, att

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

olika företagsformer, såväl när det gäller byggande som förvaltning, böra stå vid sidan av varandra och böra kunna tävla och i fri konkurrens ådagalägga sin eventuella överlägsenhet eller eventuella underlägsenhet.»

När det nu gäller förnyelse av bostadsbeståndet är emellertid tendensen att helt undantränga den enskilda företagsamheten, i varje fall från förvaltningsledet, mycket tydlig. Detta innebär enligt min mening — jag skall strax återkomma till detta med ett par ord — att den även successivt kommer att undanträngas från produktionsledet.

I reservationen till punkt I i utskottets utlåtande har det pekats på, hur man helt nyligen i Stockholm lät en opåräknad minskning av byggnadskvoten helt och hållet bäras av den enskilda företagsamheten. Detta är dock på intet sätt enastående. Ett annat, relativt uppmärksammat och ovanligt talande fall har inträffat i Skövde. Där beslöt det kommunala aktiebolaget Skövde bostäder förra året att bygga första etappen av ett större projekt. Denna första etapp omfattade 133 lägenheter. Hela den staden tillkommande byggnadskvoten för den aktuella perioden var 125 lägenheter. Huvudentreprenör för det kommunala företaget blev en byggnadsfirma i Norrland. Det blev sålunda ingenting över av kvoten för i Skövde verk samma byggmästare. Något bostadsbyggande utöver det kommunala skulle alltså där med en sådan ordning över huvud taget icke kunna komma till stånd.

I min egen hemkommun har utvecklingen varit ungefär likartad. Låt mig i allra största korthet nämna några siffror. Under år 1946 färdigställdes i Eskilstuna för enskilda byggherrar ungefär 600 lägenheter, under 1948 blev antalet 180, och i år kommer det att bli ungefär 60 å 70 lägenheter. Om förmedlingsorganet i Eskilstuna bestämmer sig för — vilket ingalunda är uteslutet — att anslå hela den för innevarande pe-

riod avsedda kvoten till det stora kommunala projekt, som jag förut talat om, så komma under 1950 över huvud taget inte några lägenheter att färdigställas för enskilda byggherrar.

Det vore sannolikt inte svårt att komma med ytterligare exempel av samma karaktär. Det förefaller mig, herr talman, som om dessa exempel med fog skulle kunna sägas åskådliggöra en stamping out-politik gentemot enskild företagsamhet på detta område. Om man summerar ihop utvecklingen för hela landet, finner man, att den allmänna tendensen pekar åt samma håll som här anförda exempel. Det finns, förefaller det mig, skäl att fråga utskottsmajoritetens talesmän, om de verkligen anse, att dessa exempel äro tecken på en sund och riktig utveckling.

Invändningen att denna utveckling endast har avseende på förvaltningen och ägandet av bostadsfastigheter, under det att fri konkurrens fortfarande råder inom själva produktionsledet, tror jag inte kommer att visa sig bärande. Det pekas i reservationen till punkt I på att det med nuvarande system ligger nära till hands för en del hel- och halvkommunala byggherrar att skaffa sig egna produktionsföretag. I själva verket är denna utveckling i gång; kommunal företagsamhet i själva produktionsledet befinner sig i tillväxt. Och vidare förhåller det sig så att de kommunala projekten varit av den storleksordning att de icke kunnat tagas om hand av alla företagare inom branschen. Om jag får ta ett annat exempel från min hemkommun — jag har följt utvecklingen där på nära håll — så vet jag, att i min hemstad ha av hela antalet byggnadsfirmor endast fyra kunnat anlitas av det kommunala företaget. De övriga, ett tiotal eller något flera, komma redan i höst att bli helt utan arbete, om inte en ändring i det kommunala förmedlingsorganets inställning kommer till stånd.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Sådan är den nuvarande utvecklingens rätta karaktär. Det är därför svårt att förstå utskottsmajoritetens åsikt, att den kanske rent av främjar konkurrensen mellan byggnadsfirmorna. Det är ej på detta område, lika litet som på något annat, säkert, att just de för tillfället största företagen, de som kunna åtaga sig projekt av denna storleksordning, också äro de effektivaste och mest utvecklingsdugliga och därför de som bygga bäst och billigast.

Av dessa skäl finner jag önskemålet om bestämda direktiv, avsedda att förhindra en fortskridande monopolisering av bostadsbyggandet, starkt motiverat. Utskottsmajoriteten kommer här med sin andra invändning, som dock förefaller mig något oklar. Dels sägs det i utskottets utlåtande, att kommunalt turordningsförslag icke synes vara ett sådant kommunalt beslut, som kan överklagas, men dels sägs det också, att i den mån vederbörande länsarbetsnämnd inte finner sig kunna tillstyrka kommunens förslag, så underställes frågan arbetsmarknadsstyrelsen. Om arbetsmarknadsstyrelsen därvid inte lämnar tillstånd för i turordningsförslaget upptaget byggnadsprojekt, innebär ju detta i praktiken att turordningsförslaget ändras så, att ett längre ned på det samma stående projekt kan komma till utförande i stället för det, för vilket kommunalt förord avgivits. Såvitt jag känner till företagets emellertid icke av länsarbetsnämnderna någon prövning av turordningsförslagen, just ur den synpunkten, att det är angeläget att säkra möjligheterna för olika företagsformer att existera och fritt konkurrera med varandra. Motionärerna ha önskat att direktiv för just en sådan prövning skulle utfärdas. Utskottet anser däremot ytterligare åtgärder icke erforderliga.

Jag måste säga, herr talman, att det förefaller mig som om detta utskottets ställningstagande skulle innebära, att man blundar för mycket välmotiverade krav på hänsyn till objektivitet och

rättvisa. Den nuvarande ordningen innebär ju nämligen ofta, att kommunerna döma så att säga i egen sak. Det förekommer t. ex. att chefen för det kommunala byggnadsföretaget på en ort också är drätselkammarens ordförande. Då drätselkammaren fungerar som kommunalt förmedlingsorgan, skall alltså en sådan person väga det kommunala företags intressen, som han själv har att företräda, mot andra enskilda eller kooperativa företags ansökningar om byggnadstillstånd. Man kan knappast tänka sig en personlighetsklyvning hos vederbörande så djupgående, att han blir i stånd till en verkligt objektiv prövning. Även när inte kommunala uppdrag av detta slag samlas i så hög grad på en hand, är det svårt att tänka sig, att en drätselkammare i sin egenskap av förmedlingsorgan skall kunna undgå att i sin bedömning av turordningsfrågorna influeras av en särskild hänsyn till kommunens egna företag. Utskottsmajoritetens ställningstagande innebär emellertid, såvitt jag förstår, att den finner dessa förhållanden tillfredsställande.

Jag har, herr talman, sökt påvisa hur den nuvarande bostadspolitiken i olika avseenden särskilt favoriserar kommunalt bostadsbyggande och därmed enligt min mening verkar konkurrensinskränkande samt tenderar att leda fram till en kommunal monopolisering av det nytillkommande bostadsbeståndet. Detta rimmar naturligtvis illa med förklaringarna — t. ex. den av generaldirektör Alf Johansson, som jag förut citerade — att man principiellt vill ha en fri konkurrens. Det är svårt att föreställa sig, att de verkningar av den nuvarande bostadspolitiken, som jag här påtalat, liksom en gång det brittiska imperiet, ha uppstått utan att det egentligen varit meningen. Men om så skulle vara fallet och om dessa ogynnsamma effekter verkligen betraktas som icke avsedda biföreteelser, då skulle man väl kunna vänta sig en viss

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

beredvillighet att vidtaga sådana korrigeringar av bestämmelserna, att dessa biföreteelser försvinna. Någon sådan beredvillighet har emellertid statsutskottets majoritet inte visat, och därför har jag svårt, herr talman, att hålla tillbaka den reflexionen, att det här föres en konsekvent socialistisk politik, som sträcker sig utöver det väsentliga målet att höja bostadsstandarden. Det är frågan om en politik, som följer en doktrinär linje och som för övrigt, såvitt jag kan finna, står i strid med den förklaring, som avgavs av statsministern under remissdebatten förra året och som jag då ålörde från läktaren. Statsministern uttalade då, att hans parti, så länge krisförhållandena nödvändiggöra ett ganska hårt grepp över det ekonomiska livet, var berett att skjuta undan de partiskiljande frågorna. De mycket tydliga socialiserings-tendenser, som visat sig rymmas inom ramen för den nuvarande bostadspolitiken, stå icke i samklang med denna förklaring. Jag har den uppfattningen att det inte heller i längden går att förena denna politik med önskemålet att få fram goda bostäder till lägsta möjliga kostnader.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen.

Herr **LAGER**: Herr talman! Jag vill bara framföra några allmänna anmärkningar som motivering för ett yrkande som jag kommer att ställa på denna punkt av utskottets utlåtande.

Det är ju ett känt faktum att bostadsnöden inte visar några tecken till att lindras, i vart fall inte i de större städerna och speciellt inte i Stockholm. Orsakerna till att en sådan lindring av den mångåriga bostadsbristen uteblir äro att söka däri, att bostadsbyggnandet inte har hållit jämna steg med befolkningsökningen och äktenskapsbild-

ningen. Jag fäster mig emellertid vid att man ifrån statsmakternas sida väsentligt har varierat motiven för denna eftersläpning. På sin tid hette det, att det var bristen på arbetskraft som gjorde att man inte kunde bygga tillräckligt med bostäder. Men sedan byggnadsfackföreningarnas arbetslöshetssiffror börjat stiga, ändrade man motiveringen dithän, att det i huvudsak var bristen på material som lade hinder i vägen för en bostadsproduktion som svarade mot behovet. Nu torde väl denna materialbrist i stort sett vara avhjälp, och följaktligen ha vi i år fått ett nytt motiv för stark återhållsamhet när det gäller beviljande av byggnadstillstånd. Det är en nödvändighet, säger man, att begränsa investeringarna i bostäder för att på detta sätt — som det hette i ett radiotal av en regeringsledamot för en tid sedan — en större del av våra resurser skola komma till användning för produktionen av andra ting, som just nu äro mera behövlige för vår ekonomi. Jag vill bara här komma med en stillsam undran, om det inte vore ändamålsenligt att statsmakterna utökade sina undersökningar beträffande vad som produceras här i landet. Jag tror att man vid en sådan noggrannare undersökning skulle finna, att kapital, arbetskraft och material i rätt väsentlig utsträckning tagas i anspråk för produktion av ting, som näppeligen kunna betraktas som mera behövlige än bostäder åt folket. En allmän omprövning av bostadspolitiken utifrån bland annat denna utgångspunkt anser jag vara motiverad.

Jag har ytterligare en anmärkning av allmän natur att göra i detta sammanhang. För den som inte har vuxit upp i byggnadsregleringen, ter sig ju hela detta system av tillståndsgivningar, för att inte tala om bidragsgivningar, i olika former, oerhört invecklat. Det förefaller mig som om även bostadsexperterna och socialexperterna många

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gångar hade svårt att själva hitta rätt i den labyrinth av paragrafer och bestämmelser som tillkommit. Om man kunde åstadkomma en förenkling av den statliga bostadspolitikens mycket invecklade maskineri, skulle, det är jag övertygad om, detta hälsas med tillfredsställelse i mycket vida kretsar. Jag har emellertid intet konkret yrkande att framföra i detta sammanhang. Jag har bara velat ge uttryck åt detta önskemål.

Likaså skulle det hälsas med stor tillfredsställelse, om några väsentliga åtgärder genomfördes för att främja bostadsmaterialproduktionen och på ett mera rationellt sätt fördela de bostäder som äro tillgängliga. Jag vill erinra om att det är åtskilliga år sedan riksdagen beslöt att hos Kungl. Maj:t begära en utredning beträffande statlig produktion av byggnadsmaterial. Denna utredning igångsattes efter mycket stort dröjsmål. Vi ha i en motion, nr 166 i denna kammare, föreslagit, att man skulle låta byggnadsmaterialsakkunniga bryta ut frågan om en statlig produktion av byggnadsmaterial ur hela sitt utredningskomplex och skyndsamt framlägga ett speciellt förslag i detta avseende. Utskottet avvisar emellertid vårt förslag med hänvisning till att detta skulle fördröja de sakkunnigas arbete i övrigt. Jag undrar om inte utskottet på den punkten hyst överdrivna farhågor. Efter vad jag har erfarit på välunderrättat håll är det inte gärna möjligt att ytterligare reducera tempot i de sakkunnigas arbete, så långsamt som det redan är. Det är ganska betecknande, att de kommunala myndigheterna i Stockholm inte ha ansett sig kunna invänta ett resultat av den statliga utredningen utan helt nyligen anslagit medel för att tillsätta en specialutredning angående kommunal produktion av byggnadsmateriel.

Ytterligare ett par åtgärder skulle enligt min mening vara ägnade att i varje fall skapa en smula förbättring

i den svåra bostadssituationen här i huvudstaden och i andra delar av landet. Den ena är, att statsmakterna vidtog åtgärder för att stimulera kommunerna till ökad produktion av bostäder. Både högerens och folkpartiets talesmän ha i denna debatt pläderat för en inskränkning av den kommunala bostadsproduktionen. Jag tror tvärtom att den kommunala bostadsproduktionen inte är för stor utan för liten. Det är ju inte fråga om att de kommunala organen skola ge sig ut i konkurrens med byggmästarna när det gäller uppförande av fastigheter. Om jag inte är alldeles felunderrättad uppföres endast tre fjärdedels procent av byggnaderna i Stockholm i kommunens egen regi. I övrigt anlitas entreprenörer, d. v. s. privata byggmästare. Jag betraktar det som ett mycket viktigt socialt spørsmål att fastigheterna, bostäderna, förvaltas av det allmänna och icke av enskilda kapitalägare, som givetvis i första hand lägga sina egna privata vinstintressen till grund för förvaltningen.

En ytterligare åtgärd, som jag ville uttala mig för, är att ge vidgade befogenheter åt den kommunala bostadsförmedlingen. Erfarenheterna av denna förmedling i de orter man haft sådan, i varje fall i Stockholm, äro ju goda och mana till efterföljd. Jag kan bara beklaga att riksdagen helt nyligen intog en avvisande hållning i denna fråga.

Tillåt mig så, herr talman, att med några ord beröra den speciella bostadssituationen i Stockholm. I bostadsstyrelsens skrivelse av den 17 januari i år framhålles såsom obestriddigt, att de bostadstillskott, som erhållits i Stockholm och Göteborg sedan bostadskrisens utbrott, varit långt mindre i förhållande till hushållstillväxten än vad som genomsnittligt gäller stadssamhällena i övrigt. Bostadsstyrelsen söker emellertid förklaringen till att Stockholm på detta sätt har missgynnats i en underproduktion före byggnadsreg-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

leringens tillkomst och ett underutnyttjande av givna byggnadskvoter efter byggnadsregleringens införande. Mot vad bostadsstyrelsen har anfört beträffande underproduktion innan byggnadsregleringen trädde i kraft har jag för min del ingenting att invända. Bostadsstyrelsen har i det fallet alldeles rätt. Till grund för denna underproduktion ligger en ödesdiger felbedömning hos de då för huvudstadens bostadsförhållanden ansvariga och en undfallenhet för privata fastighets- och vinstintressen, en felbedömning för vilken den stockholmska allmänheten nu får lida. Men när det gäller underutnyttjande av givna kvoter har bostadsstyrelsen emellertid endast till en del rätt. Det är riktigt att ett sådant underutnyttjande har förekommit, men orsaken till detta är inte att söka endast hos de kommunala organen. Det sätt, på vilket kvoten tidigare utportionerats ifrån de statliga myndigheternas sida, och systemet att stryka den del av kvoten, som inte var utnyttjad vid den fastställda terminens utgång, ha å sin sida framkallat underutnyttjande. De försök som helt nyligen gjorts på regeringen mycket närstående håll att kasta skulden för den outnyttjade bostadskvoten i Stockholm på de kommunala organen, visade ju att man på detta håll levde i en föreställning, som icke hade med verkligheten att skaffa.

Jag har med dessa ord, herr talman, bara velat lämna en kort motivering för följande yrkande, som jag vill ställa till utskottets utlåtande under punkt I, nämligen att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om att förslag uppgöres till sådan justering av den totala investeringsbudgeten, att bostadsbyggnadsverksamheten oredelbart ökas och att åtgärder samtidigt vidtagas, som gynna denna byggnadsverksamhet på bekostnad av mindre nödvändig produktion och främja produktionen inom de materialtillverk-

ningens sektorer, där brist eller knapphet råder eller befaras komma att råda, samt att vid ökningen av bostadsproduktionen de särskilt svåra bostadsförhållandena i storstäderna beaktas.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord om den allmänna bostadspolitiken. Jag är fullt medveten om att det kan råda delade meningar om vissa detaljer i den nuvarande bostadspolitiken. I den bristsituation, i vilken vi för närvarande befinna oss på bostadsmarknaden, är det ju ganska lätt att blåsa under och förstora dessa meningsskiljaktigheter. Men om vi försöka att se denna fråga i stort, kan det väl ändå konstateras att den förda bostadspolitiken har slagit ganska väl ut. Det finns väl knappast något land i Europa, där man procentuellt sett har byggt tillnärmelsevis så många förstklassiga bostäder som vi ha gjort här i landet under de senaste åren. Jag utgår ifrån att det är ett allmänt önskemål, att detta bostadsbyggande kunde ökas i betydlig utsträckning, så att alla bostadsbehövande i en snar framtid kunde erhålla en lämplig bostad. Vi kunna ju tyvärr konstatera att det ekonomiska läget inte tillåter en forcering av bostadsbyggnadet för närvarande. Det går inte att bygga mera än de ekonomiska tillgångarna medgiva. Ett gammalt ordspråk säger, att det går inte att lyfta sig själv i håret. Jag tror att detta ordspråk i viss mån kan passa in på dagens ekonomiska läge på bostadsmarknaden. Jag uttalar nog samtidigt ett allmänt önskemål om jag hemställer till Kungl. Maj:t, att så snart en lättnad på det ekonomiska området börjar inträda, göra en verklig kraftanstängning för att få till stånd en mera omfattande bostadsbyggnadsverksamhet här i landet.

Det skulle, herr talman, också varit tacknämligt att ingå på de detaljspörsmål, som upptagas i de olika reserva-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tionerna. Med den föredragningsordning som är fastställd skall jag inte göra detta. Men det bör kanhända i detta sammanhang erinras om att grunderna för den nuvarande bostadspolitiken blevo fastställda så sent som vid 1948 års riksdag. Det kan väl under sådana förhållanden knappast vara lämpligt att nu företaga några väsentliga ändringar i dessa grunder. Det förhåller sig väl på det sättet, att såväl kommunerna som de statliga organen nu börjat upplägga och inrikta sin verksamhet efter de vid 1948 års riksdag fastställda allmänna grunderna för bostadsbyggnad. Skulle nu ytterligare ändringar genomföras, så måste detta komma att medföra olägenheter och avbräck i den verksamhet som nu har börjat att komma i gång. Detsamma skulle förhållandet bli om ändringar skulle genomföras i fråga om bostadsrabatterna m. m. Jag skall i detta sammanhang inte närmare ingå på denna punkt. Jag har den uppfattningen, att de riktlinjer, som nu ha uppdragits, icke böra ändras i någon väsentlig mån förrän erfarenheten har visat att sådana ändringar verkligen äro påkallade. Någon sådan erfarenhet har enligt min mening ännu inte kunnat uppvisas.

Jag skall sedan säga ett par ord beträffande den första reservationen, som återfinnes på s. 28 i utskottsutlåtandet. Vad gäller de stora principfrågorna har jag den bestämda uppfattningen, att en god bostad är av så stor betydelse för individen och för familjebildningen, att samhället på detta område måste ikläda sig ett stort ansvar och utöva en långtgående kontroll. Här måste de fria makternas spel i viss mån begränsas. Reservanterna säga bland annat i sin reservation, att inga oskäligen enskilda vinster behöva befaras, om större frihet lämnades åt de enskilda företagarna. Till stöd därför påpeka de förefintligheten av en allmän hyresregleringslag. Ja, det är alldeles riktigt, här finns en hyresregleringslag, och här finns

även en prisregleringslag. Jag tillåter mig dock ställa den frågan till de borgerliga reservanterna: Är det inte ett önskemål från de borgerliga partiernas sida att upphäva såväl hyresregleringslagen som priskontrollen? Om nu dessa regleringar skulle upphävas, så kan man ju göra sig den frågan, om inte det enskilda vinstintresset skulle få ett allt för stort spelrum, och om inte detta i sin tur skulle vara till nackdel för hyresgästerna och de bostadsbehövande här i landet. Jag har den bestämda uppfattningen, herr talman, att så skulle bli fallet, och därför bör inte samhället i alltför stor utsträckning släppa efter på den kontroll av bostadsbyggnad här i landet, som den har lyckats skaffa sig under det senaste årtiondet.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! Talmannen har bett oss att inte taga upp någon allmän debatt, som rör hela frågekomplexet, utan att vi skola koncentrera oss och debattera varje punkt för sig. Jag hade tänkt försöka rätta mig efter detta. Flera talare förut ha dock behandlat hela frågekomplexet, och jag kan kanske därför inte helt undgå att beröra hela sammanhanget en smula.

Min närmaste föregångare här i talarstolen, herr Mårtensson i Uddevalla, började sitt anförande med att säga, att om vi se denna fråga i stort, måste vi konstatera, att den nuvarande ordningen slagit ganska väl ut. Han fortsatte med att säga, att intet land har kunnat bygga så många bostäder som vårt land. Jag vill dock för min del inte ställa mig bakom ett sådant uttalande. Vill vi se frågan i stort kunna vi kanske säga, att samhället byggt så många bostäder som det haft möjligheter till, men man måste emellertid ställa sig ganska tvekan inför frågan, om fördelningen av dessa

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

bostäder alltid varit så lyckosam. Vi komma till denna fråga på andra punkter, men jag måste redan här säga att på vårt håll ha vi den bestämda uppfattningen, att man åstadkommer en snedbelastning på hela samhällslivet genom denna dirigerings av bostadsbyggandet till vissa orter och samhällen.

Herr Mårtensson säger, att bostaden för den enskilde är av så stor betydelse, att detta måste innebära att de som skola bygga bostäder bli föremål för en mycket ingående kontroll från samhällets sida. Jag måste ju säga, att i detta fall lämnar denna dirigerings och kontroll inte mycket övrigt att önska, och för min del tycker jag att det vore mycket önskvärt, att alla de lättnader företoges, som äro möjliga på detta område. Som bekant ha vi många gånger gjort attacker här i riksdagen mot den s. k. byggnadsregleringen, men de ha inte lett till något vidare resultat. I dag befinna vi oss i samma läge som förut, och om man vill tillspetsa det hela, skulle man kunna påstå, att själva byggnadsregleringens väsentliga syftemål tycks vara att dirigera bostadsbyggandet till de olika orterna på ett sådant sätt, att vissa platser och samhällen få tillstånd att bygga mer än man får göra på andra håll.

Som jag förut nämnde sade herr Mårtensson också, att vårt land byggt fler bostäder än andra länder. Jag vill emellertid påpeka att vi ändå sluppit att vara med i kriget. Vi ha sluppit mycket, som andra länder fått vara med om, och då är det helt naturligt att vi ha större möjligheter än många andra länder att bygga bostäder.

Herr Mårtensson sade även att eftersom grunderna för byggnadsregleringen fastställdes så sent som 1948, så kan man inte redan nu börja ändra på dem. Från hela den tid jag varit med här i riksdagen minns jag inte att vi något enda år vid utformandet av principerna för bostadsbyggandet underlåtit att företaga vissa justeringar av de grunder

för bestämmelserna, som lades upp året före. Man måste väl ändå säga, att om de grunder och de regler vi förut lagt upp inte äro bra, så bör det naturligtvis vara riktigt att så snart som möjligt företaga justering av dem. Man får väl också säga, herr Mårtensson, att vi dock i vissa fall ha en ganska stor erfarenhet av dessa rabatter och andra åtgärder, och på grund härav har man nog anledning att företaga vissa ändringar.

Beträffande frågan huruvida den enskilde byggnadsföretagaren skall ha samma rätt att bygga som det allmänna, eller, för att använda herr Birkes ord, att alla skola få konkurrera fritt och jämbördigt vid sidan av varandra — herr Birke menar här de enskilda byggnadsföretagarnas jämbördighet gentemot kommuner och andra allmännyttiga företag — så måste man säga sig, att det naturligtvis ligger ganska mycket i herr Birkes resonemang. Obestridligen bör det vara så, att alla skola vederfaras samma rätt. Nu ha emellertid på bostadsverksamhetens område de statliga subventionerna och förmånerna undan för undan ökat. I och med att byggnadskostnaderna stegrats har också staten ökat på sina subventioner och andra förmåner. Om jag inte minns fel var det så att de enskilda företagarna i början av denna verksamhet fick låna upp till 75 procent av anskaffningskostnaden, medan kommunerna fingo låna högst 85 å 90 procent. Man hade den uppfattningen, att de som byggde även skulle prestera en egen insats, vare sig det nu var fråga om enskilda eller kommuner. Jag tycker nog att denna princip är riktig, och enligt min mening ha statsmakterna här gått för fort fram. Det är väl nu alldeles omöjligt att försöka skjuta tillbaka litet på detta, men jag tror dock att principen att man även skall prestera en egen insats är den riktiga.

För kommunernas del har man nu ökat lånen ända upp till 100 procent

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

av det godkända värdet, och för de enskilda företagarna har man stannat för 85 procent, i vissa fall ända upp till 90 procent. Man menar, att de enskilda skola göra en egen insats. I detta fall har jag inte reserverat mig mot Kungl. Maj:ts förslag, utan jag har samma uppfattning som utskottsmajoriteten. Om man än godkänner principen att alla skola behandlas lika, måste man väl ändå säga sig, att de kommunala organen inte skola få bygga fler bostäder än som anses oundgängligen nödvändigt. Och de kommunala organen böra inte bygga bostäder i syfte att förtjäna pengar — de böra alltså inte bygga bostäder i spekulationssyfte. Nu kan man ju säga att inte heller den enskilde företagaren bygger bostäder utan att de behövas, ty det är ju åtgång på dem. Det är väl ändå den skillnaden, att den enskilde företagaren har en viss tanke på att göra en förtjänst — må vara att den många gånger är liten, men ändå. Jag anser alltså att den principiella skillnaden mellan de enskilda byggnadsföretagarna å ena sidan samt kommunerna och vissa som allmänna godkända byggnadsföretag å den andra är den, att de förra mera bygga i förtjänstsyfte.

När det sedan gäller förvaltandet av fastigheter så får man väl i alla fall inte tro, att sådant kan inträffa, när det gäller bostad förvaltd i kommunal regi, att en hyresgäst kan få sälja sin bostadsrätt till en annan hyresgäst för ett ganska högt pris. Förr i världen förekom det vid lantbruket — och det förekommer ännu — att en ny arrendator vid tillträdet måste betala en viss summa för att få rätt att arrendera ifrågavarande fastighet. Vi måste nu konstatera att denna praxis i vissa fall förekommer när det gäller hyreslägenheter i av enskilda förvaltda fastigheter. Jag vill dock inte gärna tro, att detta kan förekomma när det gäller av kommuner förvaltda fastigheter.

Jag vill sedan beröra en annan de-

talj, som herr Wedén särskilt var inne på och som är föremål för resonemang i två reservationer. Det gäller dels reservationen till punkt I, dels reservationen till punkt XI. I den förstnämnda reservationen talar man om att bostadsstyrelsen skulle påverka de kommunala organen. Det vore vidare värdefullt, säger man, om tydliga anvisningar lämnades om rätt till överklagande av beslut om tillståndsgivning och förtur. I reservationen till punkt XI heter det: »Med hänsyn till det anförda anser utskottet önskvärt, att anvisningar utfärdas av Kungl. Maj:t beträffande grunderna för den prövning av bostadsbyggnadskvoternas fördelning på olika företagarkategorier, som bör äga rum vid kommunernas turordningsförslag.»

Jag måste säga att jag reagerar mycket starkt emot detta resonemang. Man vill ju å ena sidan försöka decentralisera här, d. v. s. flytta över bestämmanderätten från Kungl. Maj:t till länen och kommunerna. Här gå emellertid dessa reservanter en helt motsatt väg: man vill taga bestämmanderätten från kommunerna och lägga den på Kungl. Maj:t och bostadsstyrelsen. Den som haft litet med dylika frågor att göra finner, att detta förfaringsätt är alldeles orimligt. Jag kan inte förstå hur man i en central myndighet skall ha möjlighet att gå förbi de kommunala organen. Om reservanternas tankegång fullföljes, måste ju bostadsstyrelsen eller Kungl. Maj:t — vilken myndighet det nu är som skall bestämma denna turordning — ovillkorligen taga del av de lokala förhållandena. Jag kan inte förstå att några andra än just de kommunala organen kunna ha tillräckligt goda möjligheter att bestämma turordningen ute på de olika orterna. Detta har gjort, att jag inte haft någon möjlighet att ansluta mig till reservanternas uppfattning. I dessa angelägenheter höra kommunerna få tillfälle att säga sitt, och de böra få göra det på ett sådant sätt, att de som sedan skola bestämma i stör-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sta möjliga omfattning rätta sig efter den av vederbörande kommun rekommenderade turordningen.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkt I.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag har begärt ordet för att få framföra några synpunkter på den föreliggande frågan.

Det ser ut som om det aldrig skulle bli lugnt på bostadsfronten. Det har naturligtvis sin orsak i de rådande förhållandena — investeringsbegränsningen och allt vad därmed sammanhänger. Kunde vi bara komma ifrån dessa förhållanden, skulle det väl tämligen snart bli åtskilligt lugnare både ute i landet och i riksdagen. Det har ju varit ett ryckande och ett slitande i dessa bestämmelser under de senaste åren, och snart finns det väl inte en människa, som över huvud taget behärskar alla dessa detaljer. Jag riktar mig nu inte endast till motionärer av olika slag, utan även till departementet. När vi nu fingo allt detta omorganiserat vid föregående års riksdag, fingo nya bestämmelser och nya organ för handhavande av dessa ting — organ knutna till de olika länen o. s. v. — skulle det då inte vara en klok politik, att vi försökte vinna erfarenheter av allt detta, innan vi började göra alltför stora ändringar igen? Skola vi fortsätta att ändra på dessa bestämmelser för varje år, som vi gjorde under praktiskt taget hela krigstiden, då äro vi snart tillbaka i den gamla ordningen igen, och vi ha då inte haft någon nytta av hela denna organisation, som vi skapade i syfte att ombesörja alla dessa ting.

Herr talman! Jag skall villigt erkänna, att de allmännyttiga företagen, som kanske inte i dagens läge utgöra något problem, dock kunna utveckla sig till ett sådant. Det finns vissa tendenser här och var. Det gäller nog inte i så

stor omfattning byggnadstillstånden, som man föreställer sig, som åtskilliga andra ting. Det är kanske framför allt mindre kommuner, som tro sig kunna lösa bostadsfrågan på detta sätt. Man kommer dock upp till orimliga kostnader. Ett av de allra senaste exempel jag kommer ihåg gäller en kommun i Värmland, som inte blott gjorde upp ett förslag utan även började bygga och hann ända till taket, innan man underställde bostadsstyrelsen det hela. Resultatet blev, att bostadsstyrelsen ur ekonomisk synpunkt icke kunde godkänna detta som ett allmännyttigt företag. Man fick nöja sig med en 90-procentig lånegräns, alltså den lånegräns, som bostadsstyrelsen normalt beräknar. Detta kan således mycket väl bli ett problem. Men jag tror, att det är orimligt att göra detta problem så stort som herr Wedén här ville göra.

Jag har för egen del inte märkt några mer omfattande socialiseringstendenser på detta område. Jag tillät mig för många år sedan att säga i denna kammar, att innan socialiseringen blir genomförd på detta område, så ha vi kommit till en tidpunkt, då inte bara vi utan även våra barn och barnbarn äro försvunna. Jag tror således inte, att man skall göra detta till något mera vidlyftigt problem och säga, att man här håller på med en socialisering. Jag tänker närmast på att mina borgerliga vänner i bostadsstyrelsen säkerligen inte skulle gett sig ut på det äventyr, som man enligt herr Wedéns uppfattning här skulle ha slagit in på. Detta problem är nog tillräckligt stort och betydelsefullt ändå, utan att man skall behöva föra in politik i det hela. Vi behöva nämligen inte ha något politiskt moment i denna fråga. Inga av dem, som sitta i ledningen för vår bostadspolitik, komma att ett ögonblick sträva vare sig efter att göra politik av ett eller annat slag i dessa frågor eller efter att göra några monopol av mer eller mindre stor omfattning.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Här har nu diskuterats förhållandet mellan de kommunala och enskilda företagen. Nu har det ju funnits olika perioder i detta avseende. Vore jag elak till naturen, skulle jag säga, att den enskilda byggnadsverksamheten ju hade haft möjligheter att visa vad den förmådde i detta avseende under de första krigsåren. Jag skall inte fälla något bestämt omdöme i detta fall. Det kan kanske finnas förmildrande omständigheter. Jag vill gärna taga all möjlig hänsyn till dessa förmildrande omständigheter. Jag tror emellertid för egen del, att om inte det allmänna vid den tidpunkten trätt till på det sätt som skedde, så hade nog en väsentlig del av vårt folk i städerna och kanske även på landsbygden nu fått bo i tält. Vad som inträffade vid krigsutbrottet 1939 var, att hela den enskilda byggnadsverksamheten plötsligt avstannade. Vi böra således ha en liten smula förståelse för att även kommunerna, som ju blevo utsatta för just den enskilda byggnadsverksamhetens katastrofala stopp under dessa första krigsår, äro ängsliga för framtiden. Vi böra ha förståelse för att kommunerna i denna sin ängslan kanske anse sig böra göra större egna företag än vad de annars skulle ha gjort. En stor stadskommun, som själv försöker medverka till lösningen av problemen på detta område, har då kanske i minnet vad som ägde rum under de första krigsåren med denna lamslagning av byggnadsverksamheten.

Jag har här några siffror, som visa att under budgetåret 1946/1947 utgjorde ansökningar till det centrala organet från enskilda byggherrar 44,9 procent. Motsvarande siffra för allmännyttiga och kommunala företag var 16. Under första kvartalet i år utgjorde den enskilda byggnadsverksamheten 44,3 procent, således praktiskt taget samma siffra som budgetåret 1946/1947. För de allmännyttiga bostadsföretagen hade siffran stigit till 34. Denna utveckling hade emellertid gått

ut icke över de enskilda byggherrarna utan över bostadsrättsföretagen. En förklaring till de allmännyttiga företagens uppgång är även att på senare tid dessa bostadsrättsföreningar sökt samarbete med kommunerna och bildat en enhet, som alltså hänförs under de allmännyttiga företagen, då det gäller att tillverka hyresbostäder.

Jag vill i detta sammanhang även påpeka, att bostadsstyrelsen under det senaste året och även året därförut i mycket stor utsträckning använt den fullmakt, som riksdagen lämnade för två år sedan, nämligen att man i vissa fall kunde öka lånegränsen för enskilda byggherrar från 85 till 90 procent. Det är möjligt, att bostadsstyrelsen härvid har sträckt sig för långt. Jag har emellertid den uppfattningen, att man bör kunna gå till denna gräns utan att några som helst faror hota utöver de vanliga riskerna på detta område.

Enligt min uppfattning kan det i detta fall inte bli fråga om att skapa några monopol. Jag tror, att det över huvud taget inte föreligger någon fara i den riktningen. Från det centrala organets sida gör man inga som helst ansatser i det avscendet. Vi skola emellertid inte glömma bort, att alldeles oavsett om vi i första hand intressera oss för allmännyttiga eller enskilda hus, så måste husen dock byggas. Vidare måste vi erinra oss att de allmännyttiga produktionsföretag, som finnas här i landet, inskränka sig till en obetydlighet. Om vi bortse från Stockholm, skulle jag tro, att det är en mycket liten procent av städerna, som ha något eget produktionsföretag på detta område. Detta visar sig också vara rimligt, ty om man skall lyckas skapa ett produktionsföretag, så måste man även skapa företag beträffande tillverkningen av den materiel, som behövs för att byggnadsverksamheten skall kunna utföras. Det måste bli dyrt att starta sådana företag, om byggnationen inte nått tillräcklig storleksordning, vilket inte blir

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

fallet beträffande den bebyggelse, som sker i en normal svensk stad.

Jag har den bestämda uppfattningen, att vi i detta fall inte kunna komma förbi problemet om förvaltningen. Jag skulle inte ha ett dugg emot, att de enskilda fingo bygga hur många hus som helst, om det fanns ett förbud för dem att sälja dessa hus i den öppna marknaden, så att man på det sättet lade i samhällets hand att hålla spekulationsintresset så att säga på mattan. Då skulle ingen fara föreligga. Men innan vi kommit dit, föreligger det en faktisk fara på detta område. Det har nämligen hänt och det händer ännu då och då, att enskilda byggmästare plötsligt avsäga sig alla de lån, som staten lämnat dem och vilka använts som byggnadskreditiv, för att beräkningarna skola kunna utföras på ett annat sätt och för att man skall ha friare händer utan att bindas av några band. Det måste i sådana fall ligga något speciellt intresse bakom en dylik önskan att frigöra sig från de uppställda normerna.

Jag är inte blind för att de problem, som herr Wedén här fört fram, kunna uppstå. Jag tror dock inte, att problemen föreligga i dag. Med tanke på de exempel, som jag här anfört och som visa, att det finns vissa tendenser, föreligger det utan tvivel risk för att utvecklingen kan föra oss fram till ett läge, där man även mot det allmännyttiga företaget nödgas vidtaga sådana åtgärder som bostadsstyrelsen i olika fall vidtagit.

För att försöka slippa återkomma i denna debatt skall jag nu även passa på att säga några ord till herr Lager. Jag vet, att herr Lager kanske mest är intresserad av byggnadsmaterialsakkunniga. Jag vet också, att han betraktar detta problem som ett speciellt stockholmsproblem. Men det är det inte, herr Lager. Problemet gäller hela landet. På grund härav ha byggnadsmaterialsakkunniga inte kunnat lyssna på kraven från Stockholms stad, att vi ur

vår utredning skulle bryta ut problemet om tillskapande av kommunala produktionsföretag och låta detta bli det centrala av utredningens problem. Jag vill som ordförande för byggnadsmaterialsakkunniga säga, att den gången, när produktionen, handeln och allt vad därmed sammanhänger på detta område är klarlagt — och det är detta som vi hålla på med för närvarande — då är tidpunkten inne att föreslå de åtgärder från samhällets sida, som bli erforderliga på detta område. Men att föreslå åtgärderna först och sedan göra undersökningarna, det är en väg, som jag för min del inte vill beträda.

Må det sedan tillåtas mig, herr talman, att med några ord framföra ytterligare en synpunkt i denna fråga. Jag gör detta inte såsom ledamot av bostadsstyrelsen. Jag höll på att säga att jag mer gör detta som skatteöversynare. I Kungl. Maj:ts proposition nr 153 finns det överst på s. 59 en sats, där socialministern uttalar, att det borde prövas, »huruvida icke redan under nästa budgetår beslutanderätten med avseende å familjebostadsbidrag och bränslebidrag helt eller delvis bör överföras till vederbörande förmedlingsorgan i städer med minst 10 000 invånare och till vederbörande länsbostadsnämnd vad gäller övriga kommuner». Jag skulle vilja säga, att det naturligtvis kan vara ett intressant experiment att överlämna till ett kommunalt organ att sitta och dela ut statsmedel. Men skulle det inte vara gagneligt att man tog sig ytterligare en funderare på den saken, innan man handlade?

Jag har en viss erfarenhet på detta område. Jag känner de flesta av landets kommuner tämligen väl, både deras goda sidor och deras dåliga sidor, när det gäller att komma åt statsmedel. Jag är därför inte helt övertygad om att detta förslag skulle få det goda utfall, som socialministern här tänkt sig. Nu kan det naturligtvis sägas, att man skulle kunna taga igen dessa medel.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Det är klart, att vi kunna revidera. Men sedan vi väl gett kommunerna en viss frihet i detta avseende, kunna vi därefter plötsligt komma att befinna oss i det läget, att vi skulle behöva återkräva hundratusentals kronor av olika städer i detta land. Jag skulle tro, att man då snart kommer till att man måste efterskänka vad som tidigare utgivits. På denna punkt är jag således mycket betänksam, ty såvitt jag förstår ha vi för närvarande inte råd att vara så gentila vare sig mot städer med över 10 000 invånare eller mot några andra kommuner här i landet. Jag vill därför vördsamt hemställa, att Kungl. Maj:ts regering tar sig en funderare på denna sak, innan man fortsätter marschen vidare ut i det som kan bli en ödemark.

Herr BIRKE (kort genmäle): Herr talman! Herr Olsson i Gävle försökte göra gällande, att utvecklingen på bostadsproduktionens område inte pekade hän mot monopol och socialisering. Jag vill då endast erinra om att kommunerna bilda egna företag för att producera fastigheter. Så har man gjort i Stockholm, Göteborg och andra städer i landet. De kommunala företagen ha, som herr Olsson i Gävle mycket väl känner till, stora förmåner framför enskilda företag. De kommunala företagen ha bättre möjligheter att få sina fastigheter belånade, och det utgår även ett bidrag på tre kronor till sådana, som bo i av kommunerna uppförda bostadshus. Även detta är en betydande förmån. Kommunerna ha därjämte bättre möjligheter att få kvottilldelning. Vi ha ju här i Stockholm ett exempel på att en minskning i kvottilldelningen fick gå ut över de enskilda företagarna. De kommunala företagen ha vidare bättre möjligheter beträffande tomtanskaffning. Det finnes en klar målsättning, att man skall försöka överföra äganderätten till byggnaderna och förvaltningen av dem till det allmänna. Jag kallar

detta, herr talman, för att utvecklingen pekar hän mot en monopolställning och även mot en socialisering.

Herr LAGER (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord i anledning av att herr Olsson i Gävle så bestämt uttalade sig för att byggnadsmaterialsakkunniga inte hade för avsikt att bryta ut frågan om statlig byggnadsmaterialproduktion. Jag vill då erinra om, att det är fem eller sex år sedan riksdagen fattade detta beslut, att i skrivelse till Kungl. Maj:ts begära en sådan utredning. Utredningen tillsattes för ett par år sedan. Jag har för egen del ingenting emot att denna fråga ligger kvar hos byggnadsmaterialsakkunniga och där utredes i samband med utredningens uppdrag i övrigt. Villkoret är emellertid, att denna utredning kan fullföljas inom rimlig tid. Jag skulle därför vilja fråga herr Olsson i Gävle, när han såsom ordförande i denna sakkunnigkommitté beräknar att kommittén skall kunna lägga fram förslag till åtgärder. Ett betänkande lär väl inte bli framlagt under 1940-talet men hur långt in på 1950-talet beräknar herr Olsson, att det skall draga i väg, innan utredningsförslaget föreligger?

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag vill svara på den sista frågan först genom att säga, att jag inte är beredd att ge något besked om vilken dag denna utrednings betänkande skall föreligga. Det är, som herr Lager sade, fem eller sex år sedan riksdagen beslöt denna utredning. Kommittén tillsattes emellertid för endast två år sedan. Jag kan i detta fall naturligtvis bara utgå från den tid, då utredningen fick sitt uppdrag att utföra detta arbete. För vad som förevarit dessförinnan kan jag naturligtvis inte bära något ansvar. Detta få andra svara för.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr Birke påpekade en sak, som jag helt enkelt tappade bort i mitt anförande, annars skulle jag i mitt första anförande ha nämnt denna fråga om trekronorsbidraget.

Frågan gäller här egentligen en försöksverksamhet. Jag tillät mig att redan i fjol framhålla, att denna försöksverksamhet var på både gott och ont. Jag vill uttala den förhoppningen, att vi i år ha denna form för bidragsgivning för sista gången. Under sådana förhållanden skulle det få olyckliga konsekvenser, om man nu utsträckte denna bidragsform även till andra företag. Ju fler företag man drar in i detta, desto svårare blir övergången till andra förhållanden. Man måste här söka sig fram till andra former för subvention av de lägenheter, som bebos av dem som ha de allra minsta inkomsterna. Om man inte kan finna sådana andra former, kommer man ut på gungfly. Jag är för min del inte övertygad om att man när vad man avsett med det hela genom att överlämna till kommunerna att använda detta trekronorsbidrag på det sätt som nu skett. Jag skulle önska att man kunde kombinera detta trekronorsbidrag med en prestation från kommu-

nernas sida, så att man här inte skulle komma att röra sig med endast statsmedel. Kommunerna skulle exempelvis i stället få ge kanske ungefär lika mycket som staten. Stat och kommun skulle sedan gemensamt använda vissa belopp till att förbilliga hyrorna för de människor, som ha så små inkomster, att de över huvud taget inte kunna bo i en ordentlig lägenhet.

Herr talman! Detta är min uppfattning om trekronorsbidraget. Jag har under de två sista åren inte räknat det som en förmån att vi fingo in detta bidrag i vår bostadspolitik.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen i förevarande ärende ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.59 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 24 maj.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m. (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde, att handläggningen av punkten I i

statsutskottets utlåtande nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr PERSSON i Växjö, som anförde: Herr talman! Jag begärde ordet med

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

anledning av de anföranden, som här hållits av herr Wedén och herr Birke, och jag skulle nu vilja något komplettera den framställning som herr Olsson i Gävle lämnat.

Då herr Birke tydligen vidhåller den uppfattning, som både han och herr Wedén gjort sig till tolk för, nämligen att det håller på att skapas ett kommunalt monopol på bostadsbyggandets område, så vill jag erinra om en del fakta. Först och främst har det, såsom framhållits här tidigare, visat sig att under första kvartalet 1944 svarade den enskilda företagsamheten för 44,3 % av de lägenheter, som skulle byggas enligt till bostadsstyrelsen inkomna ansökningar om lån. Till detta kommer att icke alla enskilda byggnadsföretagare söka lån hos statens organ; det bygges alltså en hel del utan att man har statliga lån. Härtill kommer ytterligare en sak, nämligen att när det gäller så gott som all byggnadsverksamhet, som bedrivs av allmännyttiga och kooperativa företag, så är det i huvudsak privata byggmästare som svara för själva arbetet.

Man kan alltså konstatera, att om det beträffande bostadsbyggandet föreligger något monopol, så är det icke kommunerna som ha ett sådant, utan det är fortfarande de enskilda byggnadsföretagen.

Men i och med att de allmännyttiga företagen svara för planläggning, projektering och fastighetsförvaltning i 30 % av de lägenheter, beträffande vilka ansökningar föreligga hos bostadsstyrelsen, har det kommit till stånd en viss konkurrens med de privata företagen, något som väl talarna från borgerligt håll inte borde ha något emot. Någon monopolställning finns det däremot inte anledning att tala om.

Den verksamhet, som sålunda bedrivits av de allmännyttiga företagen, har bidragit till att åstadkomma bra mycket bättre planläggning och projektering och till att bringa ned kostnader-

na för fastighetsförvaltningen. Men på folkpartihåll och högerhåll vill man tydligen — om det nu skall vara någon mening bakom attackerna därifrån — avskaffa den nyttiga konkurrens från det allmännas sida, som uppkommit genom en ordning som man själv varit med om att införa.

Vidare vill jag något beröra ett förslag, som har gjorts av folkpartimotionärerna och som även reservationsvis har framförts av folkparti- och högerreservanterna inom utskottet. I ifrågasvarande folkpartimotion talas det om en utredning beträffande lånegränserna för de olika bostadsbyggnadsföretagen, men man uttrycker sig därvid mycket försiktigt i fråga om sina önskemål. Det heter att lånegränsen bör *något* höjas för enskilda företagare för åstadkommande av mera likformiga konkurrensvillkor. Det är emellertid, framhåller man, många svårbedömbara faktorer, som härvidlag inverka, och därför bör det verkställas en utredning i fråga om lånegränser och lånevillkor för olika kategorier av företagare.

Som det nu är, kan ju ett kommunalt eller allmännyttigt bostadsföretag få lån upp till 100 % av avkastningsvärdet, ett kooperativt företag upp till 95 % och ett enskilt företag upp till 85 % — i vissa fall kan även en enskild byggnadsföretagare få låna upp till 90 %. Lånegränserna för de olika kategorierna ligga alltså så nära som vid 100, 95 och 85, resp. ibland 90 %, och jag har svårt att förstå, hur man skall kunna åstadkomma en bättre ordning genom att ändra på dessa siffror. På ett ställe i folkpartimotionen säges också, att det kanske kan vara motiverat att kommunerna få låna till litet högre gräns än enskilda företag få göra och att även gränsen för de kooperativa bostadsföretagen bör ligga något högre än för de enskilda, men dock lägre än för kommunerna.

Det kan ju inte vara något orimligt krav att en privat byggherre, som ge-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

nomför stora byggnadsprojekt, själv får satsa 15 % av kostnaderna. Det finns väl all anledning att kräva, att han själv skall göra en så pass stor ekonomisk insats i företaget, att det ger honom ett verkligt intresse av att åstadkomma ett så gott arbete som möjligt. Vidare få ju kommunerna betala ränta på de pengar, som de lånat, och en privat företagare kan alltså räkna med 3 % ränta på det kapital som han satsat. Detta kan kanske anses vara en låg ränta för den private företagaren — så kan det anses att han hålles skadeslös för sin insats.

I motionen säges vidare, att det bör ske en översyn av låneverksamhetens och rabattgivningens organisation för att uttröna, om icke vissa förenklingar kunna uppnås. Jag kan inte finna, att det nu föreligger anledning att göra detta. Den nya bostadspolitiska organisationen bör väl åtminstone vara genomförd i sin helhet — något som den ännu inte är — innan man företar en översyn.

Jag har efter noggrann läsning av motionen kommit till det resultatet, att de ting, beträffande vilka man föreslår en utredning, äro så små och betydelselösa, att det inte lönar sig att företaga någon utredning. Det kan tänkas att man längre fram får göra en utredning om huruvida organisationen skulle kunna förbättras i de två avseenden, som jag här senast berört, men att företaga en sådan utredning nu, när man ännu inte har någon verklig erfarenhet av hur den nya ordningen verkar, måste vara för tidigt. Egentligen skulle det också behöva verkställas en utredning om vad det i själva verket är som folkpartiet här vill ha utrett.

Man har i motionen även tagit upp frågan om trekronorsbidraget. Såsom förut nämnts här, utgör systemet med trekronorsbidrag endast en försöksverksamhet, men jag tror nog att det blir nödvändigt att hålla fast vid den

ordningen, att det skall finnas en kompletterande bidragsgivning, när det gäller de familjer, som på grund av ekonomiska och andra skäl ha svårt att själva klara av kostnaderna för en ordentlig bostad. Att sedan systemet med trekronorsbidrag kanske inte är den lämpligaste formen för denna bidragsgivning är en annan sak; det är mycket möjligt att vi här få söka oss fram på andra vägar. Men om så är fallet, kan jag inte finna att det är någon mening med att nu göra en sådan utredning som motionärerna ifrågasätta.

Jag skulle i detta sammanhang vilja göra en liten kommentar till den passus i motionen, där det talas om de orättvisor som den nuvarande ordningen med trekronorsbidrag medför. Man tar i motionen det exemplet att en familj, som bor i ett kommunalt hus, kan få trekronorsbidrag, medan en annan familj, som bor i ett hus intill och som befinner sig i ungefär samma omständigheter som den förra familjen, inte kan få något bidrag, därför att huset befinner sig i enskild ägo. Jag vill till detta bara säga, att det klientel som får trekronorsbidrag består av familjer, som efter noggrann prövning av det kommunala förmedlingsorganet ha ansetts vara i sådana ekonomiska omständigheter att de, trots att de fått kanske både familjebostadsbidrag och bränslebidrag, inte själva kunna bestrida sina bostadskostnader.

Jag vill tillägga, att det kommer säkerligen inte bland de enskilda ägarna till nya flerfamiljshus att finnas någon strävan att få familjer av här ifrågavarande kategori till hyresgäster. Situationen är ju sådan, att den, som har lägenheter att hyra ut, i stort sett kan — på något håll kanske det finns en kommunal bostadsförmedling, som ingriper — själv välja sina hyresgäster, och jag skulle misstaga mig mycket, om det kommer att bli någon strid för

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

att få det klientel, som det här gäller, till hyresgäster i nya hus.

Jag skulle även vilja med några ord kommentera den motion, som väckts av högern och som i första kammaren framförts av herr Domö m. fl. Det heter i denna motion att vi böra söka genomföra en dynamisk bostadspolitik. Vad man menar med detta framgår kanske i viss mån av det följande resonemanget i motionen. Man säger där bl. a., att på vissa håll har det varit en strävan att förbehålla hel- och halvkommunala organ ställningen som byggherre, och den livgivande faktor, som det enskilda initiativet utgör, har därigenom avkopplats. Det blir en monopolställning för kommunerna, som medför att det inte finns någon lust att söka nya vägar och taga risker osv. Och i fortsättningen föreslår man faktiskt, att tillägsslånen skola successivt minskas — jag förmodar att man därmed också avser kapitalsubventionerna för byggnad av en- och tvåfamiljshus — och att det skall genomföras en sådan försämring beträffande bostadsbidragen, att endast familjer med tre barn och därutöver skola i fortsättningen kunna erhålla familjebostadsbidrag och bränslebidrag. Vi skulle alltså i det senare avseendet återgå till det system som gällde före den 1 juli förra året. Trekronorsbidraget vill man helt avskaffa, detta i motsats till folkpartiet som vill att tillämpningsområdet skall utvidgas, så att även familjer, som bo i andra hus än dem som byggas av allmännyttiga företag, skola kunna få sådant bidrag.

I detta sammanhang framhåller man i högermotionen, att i det allmänna bostadsprogram, som uppgjorts, räknas det med en boendetäthet av två personer per rumsenhet, köket oräknat, varav bör följa att bostadsbidrag inte skall utgå förrän en familj har tre barn. Jag vill därför erinra om att bostadssociala utredningen hade en målsättning för

den närmaste framtiden och en annan målsättning, innefattande större utrymmen för familjerna, för en längre fram i tiden liggande period.

Jag har av motionen fått det intrycket, att man på högerhåll gärna skulle se, att den bostadspolitik som nu bedrivs här i landet inte längre skulle bedrivas. Det verkar som om man önskar, att vi antingen skulle helt och hållet sluta upp med att bedriva bostadspolitik från det allmännas sida eller också skulle bedriva en bostadspolitik av mycket sämre märke. Ur hela motionen talar kritik mot det system på bostadsförsörjningens område, som vi ha försökt tillämpa under den senaste tiden.

Om man sedan läser den reservation, som beträffande de allmänna principerna för den statliga bostadspolitiken har avgivits inom utskottet av herr Johan Bernhard Johansson m. fl., så finner man där en mening, som inte bör stå oemotsagd. Det heter: »Om en helt annan bostadspolitik förts under senare år, hade dock sannolikt någon sådan bristsituation» — alltså den bristsituation som för närvarande föreligger — »icke behövt uppstå». I reservationen lämnas emellertid inte någon antydning om vilken bostadspolitik som rätteligen skulle ha förts, och det finns därför all anledning att till högerens talesmän ställa frågan: Vilken bostadspolitik skulle vi här i landet ha fört under de senast gångna åren för att ha kunnat undvika den bristsituation som vi nu ha?

Menar man på högerhåll att det inte skulle ha bedrivits någon bostadspolitik från statens och kommunernas sida? Anser man kanske att hyresregleringslagen borde ha försvunnit för länge sedan — en åtgärd som ju skulle ha medfört att bostadskostnaderna stegrats kraftigt och att alltså de ekonomiskt sämst ställda och framför allt de barnrika familjerna, som nu i stor utsträck-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ning ha fått nya goda lägenheter, skulle till stor del ha fått bo kvar i de gamla fastigheterna, medan de familjer, som inte haft några barn och som befunnit sig i en bättre ekonomisk situation, skulle ha tagit även dessa nya lägenheter i besittning? Är det en sådan bostadspolitik som skulle ha förts? Eller vad är över huvud taget meningen med den kritik, som framföres från högerhåll, och med detta underförstådda påstående att det rent av är de statliga och kommunala åtgärderna, som skulle vara orsaken till den nuvarande brist-situationen?

Menar man på högerhåll kanske att det enskilda initiativet skulle ha lämnats samma möjligheter som under de gångna åren och att vi alltså skulle ha tagit risken av en ohejdad spekulation på bostadsmarknaden i stil med vad som förekom under 1920-talet, en spekulation som i bostadssociala utredningens betänkande beskrives på det sättet, att man där talar om djungelfasonerna på bostadsmarknaden? Eller menar man att vi skulle ha låtit de fria krafterna få spelrum för att kanske få till stånd ett sådant bostadsbyggande som under 1930-talet, då det byggdes oproportionerligt många enrumslägenheter, som inte passade som familjebostäder? Menar man kanske att det skulle ha bedrivits en bostadspolitik, som inneburit att vi i en krissituation sådan som 1940 års fått konstatera, att bostadsbyggandet helt brutit samman? Det skulle vara mycket intressant att få höra vad högerens talesmän ha att säga om detta.

Slutligen vill jag tillägga att jag är mycket belåten över utskottets försiktiga inställning, när det gäller strävandena att ge ett bättre stöd åt bostadsbyggandet på ur produktionssynpunkt viktiga orter. Jag tror att man, när man nu går in för en utvidgning i det avseendet, måste vara mycket försiktig och se till, att det inte sker alltför stora avvikelser från de bostadspolitiska prin-

ciper, som legat bakom den verksamhet som på senaste år har bedrivits ute i landet.

Vidare yttrade:

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av det lilla referat, som herr Persson i Växjö gav av den motion, som väckts från vårt håll, vill jag, för att det inte skall bli några missförstånd — herr Persson tyckte nämligen råka ut för en felläsning eller felsägning — erinra om att vad vi i motionen säga om den kooperativa bostadsbyggnadsverksamheten endast är följande: »I fråga om kooperativ bostadsbyggnadsverksamhet tala en del skäl för att medgiva en något högre lånegräns än för annan sådan. Detta gäller framför allt sådan kooperativ företagsamhet, där åtminstone en mera betydande del av de slutliga delägarna i en bostadsrättsförening från början gå samman om företaget. Mindre goda skäl för en högre lånegräns föreligga, om det kooperativa bostadsbyggandet sker i organiserad stordrift, där bostadsrättsföreningarna från början bildas av företrädare för större byggnadsföretag och sedan överlämnas till dem som skola bebo respektive fastighet.»

Vad det kommunala bostadsbyggandet beträffar framhöll jag redan i mitt tidigare anförande, att om kommunerna själva finge svara för finansieringen av 10 % av produktionskostnaderna, skulle detta kunna ge anledning till en mera praktisk och rimlig utformning av kommunala bostadsbyggnadsprojekt.

Herr Persson i Växjö liksom herr Olsson i Gävle anförde vissa siffror beträffande utvecklingen på bostadsbyggandets område. Jag skall inte nu gå närmare in på dessa siffror, men jag vill framhålla, att det är oriktigt att med stöd av dem göra gällande, att läget nu är detsamma som för, låt mig säga, tre år sedan. Jag är ganska övertygad om, att en överslagsberäkning för

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

de tre sista åren skulle uppvisa en ganska jämnt stigande kurva för de låneansökningar, som komma från kommunala och allmännyttiga företag, medan ansökningarna från enskilda företag skulle förete en sjunkande kurva. Man bör nog här akta sig för att hänga upp sig på siffrorna för ett visst kvartal.

Herr Persson byggde emellertid vidare på dessa siffror för ett givet kvartal och sade, att den enda slutsats som han kunde dra av vår motion var, att vi ville motarbeta den konkurrens, som kommit till stånd och som herr Persson ansåg vara enbart nyttig, när inte den kommunala bostadsbyggnadsverksamheten hunnit längre än den gjort. Men är det inte så, herr Persson, att på en del orter har konkurrensen praktiskt taget upphört, därför att det faktiskt uppstått ett kommunalt bostadsbyggnadsmonopol? Vad vi med vår motion syfta till är att i sådana fall återställa konkurrensen.

Herr BOMAN i Kieryd: Herr talman! Jag skulle ha kunnat nöja mig med att instämna i herr Birkes korta och sympatiska anförande i denna fråga, men han talade hela tiden om »vi högerreservanter», och då reservationen är gemensam för högern och folkpartiet, har jag nödgats begära ordet.

Jag vill stryka under, att herr Birke och vi ha samma grundsyn, nämligen att man skall göra det möjligt för olika företagsformer att tävla på lika villkor; det kommer i det långa loppet att bli till hyresgästernas fromma.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt är avgiven av herr Johan Bernhard Johanson m. fl.

Herr SUNDSTRÖM: Herr talman! Herr Wedén yttrade i sitt anförande, att den nuvarande bostadspolitiken leder till en socialisering och monopolisering för kommunernas räkning. Som särskilt av-

skräckande exempel på detta anförde herr Wedén AB Skövde Bostäder, som skulle ha förbrutit sig i detta avseende. Jag skall be att få belysa denna fråga litet närmare och lämna en liten redogörelse för den fjäder, som på sin tid blev en stor fet gås i en hel del tidningar, bland annat i huvudstaden.

Byggnadsverksamheten i Skövde har varit mycket livlig. Sedan 1941 har det byggts så mycket, att ungefär en tredjedel av stadens befolkning nu bor i nya bostäder. Det är under sådana förhållanden alldeles uppenbart, att detta bolag, som för närvarande inte har en enda lägenhet uthyrd, ehuru det har varit i verksamhet sedan 1940, inte gärna åtminstone hittills kan ha uppnått någon monopolställning på hyresmarknaden i Skövde. Vi ha visserligen 133 lägenheter under byggnad, och ytterligare 167 äro planerade, men även sedan dessa blivit färdigställda utgör bolagets andel i den totala byggnadsverksamheten efter kriget och framför allt i hela bostadsbeståndet bara en ringa bråkdel. Det kan sålunda inte vara tal om att bolaget har någon monopolställning.

Vad är då anledningen till att bolaget inte har varit så aktivt tidigare? Jo, helt enkelt den att vi inte ha ansett det vara nödvändigt att ingripa. Vi ha litat till de bostadskooperativa byggnadsföretagen och den enskilda byggnadsverksamheten. De ha skött sig bra och utvecklat en livlig verksamhet. När byggnadskvoten var som störst, visade det sig emellertid, att dessa företagare icke kunde utnyttja kvoten, och bolaget ansåg det därför vara nödvändigt att även det försökte dra sitt strå till stacken för att utnyttja hela kvoten, eftersom stor bostadsbrist var för handen trots den livliga byggnadsverksamheten.

Under tiden som detta planlades inträffade emellertid någonting, som kunde liknas vid en katastrof. Från att ha omfattat 400 lägenheter minskades kvoten plötsligt till 125 lägenheter. När detta blev känt, hade bolaget tyvärr gjort

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sådana planeringar och förberedelser och så grundliga utredningar, att det var nödvändigt att söka sätta i gång arbetet — annars skulle allt planeringsarbete ha varit förgäves och stora värden ha gått till spillo. Sannolikt skulle heller inte andra företag vara planerade och kunna utföras i stället för dem bolaget hade projekterat.

Jag vill emellertid understryka, herr Wedén, att även när bostadskvoten var så låg som 125, stodo ändå 53 lägenheter av denna kvot till den enskilda byggnadsverksamhetens förfogande. Den procentuella andelen för den enskilda byggnadsverksamheten var lika stor när kvoten var liten som när den var större, och man kan därför inte säga, att nedgången av kvottilldelningen på något sätt har hårdare drabbat den enskilda byggnadsverksamheten än den kooperativa och kommunala, fastän den kommunala byggnadsverksamheten då skulle starta och givetvis måste utnyttja en större del av kvoten. Vi gjorde detta med smärta, ty det väcker naturligtvis alltid en viss förstämning. Det var inte alls önskvärt, men det var av förhållandenas makt absolut ofrånkomligt att handla på det sättet.

Nå, vad är då anledningen till att saken har väckt så stor uppmärksamhet? Jo, det var helt enkelt så, att när allt skulle sättas i gång, fick drätselkammaren en skrivelse från stadens byggmästareförening, där byggmästarna från sina utgångspunkter av helt naturliga skäl sade, att denna byggnadsentreprenad var för stor. De ville att vi skulle slå sönder den i fem delar, så att de kunde få vara med att räkna. Jag medger, att det från deras utgångspunkter är ganska naturligt — det är inte så stora företag. Men, herr Wedén, om någon skall bygga en sådan stor enhet och har utlyst entreprenad och gjort alla förberedelser, är det då rimligt att man på uppmaning av en byggmästareförening delar upp detta och gör om hela den väldiga proceduren? Det vore

väl orimligt att begära. Hur är det för övrigt med stordrift och företagsamhet i övrigt: går man till väga på det sättet? Är det inte tvärtom så, och det var bolagets idé, att man bör försöka få fram en relativt stor enhet för att därigenom kunna nedbringa priserna på lägenheterna till förmån för dem som skola bo där. Hade man tagit hänsyn till dessa byggmästares sämre kapacitet i förhållande till andra byggmästares, hade det fått ske på hyresgästernas bekostnad. Anser herr Wedén ett sådant förfaringsätt vara rätt och rimligt? Skall man inte i all företagsamhet försöka handla efter affärsmässiga grunder och försöka få fram det bästa möjliga resultatet?

Det var en annan sak som herr Wedén också anmärkte på och som dessa hemmabyggmästare inte tyckte om, nämligen att man tog byggmästare från annat håll. Det är naturligtvis en viktig sak i detta sammanhang. Först och främst vill jag säga, att det inte enbart var byggmästare från annat håll, utan det var tvärtom så, att en byggmästare från orten stod på andra plats. Anbuden skilde sig ganska litet, och hade han bara kunnat gå ned litet, hade vi kanske kunnat ordna det så, att han fått bygga, men i den slutliga uppgörelsen visade det sig, att han inte kom ned med sitt anbud till tillnärmelsevis samma belopp som en byggmästare från annat håll. Anser herr Wedén, att en hemmabyggmästare som är högre i sitt anbud skall äga företräde framför en som är från annan ort? Skulle man anlägga sådana synpunkter, skulle entreprenadssystemet undergrävas ännu mer än det för närvarande är undergrävt på grund av en hel del åtgärder som försvaga den omutliga konkurrens, som bör utmärka entreprenadssystemet.

Jag vet att det här i kammaren sitter en framstående byggnadsföretagare, som företräder en stor firma och som tillhör herr Wedéns parti. Jag undrar vad man skulle säga, om den firman inte finge

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

operera utanför Umeå stad, och således inte t. ex. i Sundsvall, där den firma är hemma, som vi ha anlitat i Skövde. Jag tror den riktiga ordningen är att varje byggnadsfirma, varifrån den än är, skall ha möjlighet att konkurrera med andra. Anlägger man andra synpunkter, avviker man från sunda affärsmässiga och byggnadsmässiga principer.

Jag har velat redogöra för detta fall, emedan jag tror att herr Wedéns argumentation när det gäller de kommunala byggnadsföretagen vilar på en missuppfattning av det verkliga läget. Kommunerna äro inte angelägna att lägga sig till med någon monopolställning. Vad som har hänt i Skövde är att kommunen av omständigheternas makt tvingats företa en komplettering när den enskilda och kooperativa byggnadsverksamheten icke varit till fyllest. Jag vill erinra om att även folkpartiet har hävdat, att en statlig eller kommunal verksamhet är berättigad i sådana fall, och den kritik, som herr Wedén har riktat, faller därför till marken som ogrundad.

Herr Wedén anförde nyss, att det innebär en favorisering av kommunerna att dessa få låna till 100 procent och att det skulle bli ett helt annat konkurrensförhållande om kommunen skulle få satsa 10 procent. Det kan ju låta säga sig, men jag tror icke det har någon praktisk betydelse, ty om exempelvis Skövde stad finge låna bara till 90 procent och själv skulle skjuta till de återstående 10 procenten, finge vi begära Kungl. Maj:ts tillstånd att ta upp ett lån för detta ändamål. Vi skulle då få ungefär samma ränta som om vi toge ett statslån, och det skulle inte inverka på AB Skövde Bostäders finansiering av bygget. Enda skillnaden vore att vi finge två lånetransaktioner med två serier av inteckningar. Det skulle bli svårare att förvalta och dra högre kostnader, men i realiteten skulle det ingenting betyda.

Vad som är av avgörande betydelse, herr Wedén, är att man kräver, att dessa

företag, som drivas i kommunal regi och med kommunala medel, äro affärsmässigt grundade, så att hyrorna komma att täcka alla kostnader och att man inte behöver släppa till skattebetalarnas medel. Det sker alldeles oavsett vem som håller fastighetskrediten. Om fastigheten inte skötes så, att kapitalet föräntas, är det i yttersta hand kommunen som får svara för det, men jag tror man klarar denna sak bäst om man håller på att företaget skall vara räntabelt och skötas affärsmässigt. Jag vågar hävda, att man i det omtalade fallet icke har brustit i detta avseende. Jag finner således, att herr Wedéns angrepp var fullkomligt omotiverat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag har givetvis aldrig gjort mig till tolk för den principen, att konkurrensen inom byggnadsbranschen bör vara inskränkt till företagare verksamma inom samma ort. Beträffande skövdefallet har jag emellertid tillåtit mig påpeka, att man på grund av att det kommunala företaget var upplagt i så stora dimensioner fick en entreprenör från annan ort, vilket givetvis hade konsekvenser för Skövdes egna byggmästare. Jag framställde detta just som ett exempel på den överdimensionering av kommunala företag, som den nuvarande ordningen driver fram. Jag är inte alls övertygad om att det skulle ha blivit sämre resultat för Skövde stad eller för dem som söka bostad där, om detta projekt hade givits en rimligare omfattning, så att även mindre företagare kunnat vara med och räkna. Jag är inte alls säker på att ett sådant tillvägagångssätt leder till sämre resultat än stordriften. Man skall inte låta leda sig av den där stordriftsromantiken, herr Sundström.

Herr SUNDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara fråga herr

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Wedén hur han kan bedöma, att detta projekt var så stort, att det gick över byggmästarnas möjligheter. Vet herr Wedén om byggmästarna i Skövde hade kunnat ta entreprenaden om den varit hälften eller tredjedelen så stor? De begärde att den skulle bli en femtedel så stor. Det är väl ändå en storleksordning, som inte inbjuder till en så rationell uppläggning, att stordriftens fördelar kunna vinnas.

Herr STÅHL: Herr talman! Som vanligt lyssnade andra kammaren med stort intresse till herr Olsson i Gävle. Jag kom att tänka på vad herr Dickson en gång sade, att det nästan är med en känsla av vällust man lyssnar till herr Olsson i Gävle. Jag skulle kunna instämma i det i dag med hänsyn till de stora och beaktansvärda modifieringar han ensam bland talarna från den socialdemokratiska sidan gjorde beträffande den nuvarande bostadspolitik, säkerligen beroende på att herr Olsson i Gävle är den mest sakkunnige på den socialdemokratiska sidan.

Emellertid var det en passus i herr Olssons anförande, som i högsta grad måste förvåna. Han kom in på orsakerna till den kris på bostadsmarknaden, som vi alltsedan andra världskrigets utbrott lida under, och han sade, att de enskilda bostadsproducenterna då hade haft sitt tillfälle att visa vad de duga till. Hade ingenting annat gjorts än vad de då åstadkommo, sade han, skulle sannolikt en stor del av svenska folket nu ha fått bo i tält.

Ja, detta, herr talman, är en gammal förkunnelse. Det är så gamla och slitna byxor, att det förvånar mig att herr Olsson i Gävle med de pretentioner han har på klädsel, andligt talat, vill uppträda i dem här. Det är bara några år sedan det här fördes en stor diskussion kring detta ämne — statsrådet Möller var dess bättre inte sjuk den gången utan deltog i debatten. Det på-

visades, att det var en serie olika omständigheter som bidrog till stoppet. Det var naturligtvis framför allt att alla ansträngningar måste inriktas på byggnationer för militärt ändamål, men, herr Olsson i Gävle, vi få icke glömma bort vad som skedde vid krigsutbrottet på hösten 1939. Då medgav den socialdemokratiska regeringen — vi hade ännu inte fått någon samlingsregering — och riksbanken, att räntorna på bostadsmarknaden höjdes med två procent från 3 till 5 och — som jag fått förklarat under middagsrasten — i många fall upp till 5,5 procent.

Först när man håller detta historiska faktum i minnet — och det tycker jag man måste göra i en så här viktig fråga — får man den riktiga bakgrunden till den kris vi alltjämt äro inne i. Det är ju nämligen så, att bostadsproduktionen i stort sett har fyllt det behov, som uppstått genom folkökningen, medan det är det vacuum, som därutöver uppstod i början av kriget, som vi icke ha kunnat fylla igen. Men då komma vi också dithän, herr Olsson i Gävle, att ansvaret för den nuvarande situationen icke ligger på herrarnas älskade strykpojke, den s. k. enskilda företagsamheten på detta område, utan det ligger på de valutapolitiskt avgörande instanserna, nämligen regeringen och riksbanken. Det är där vi främst ha att söka roten och upphovet till det onda.

Skola vi fortsätta historieskrivningen, herr Olsson i Gävle, förhöll det sig så, att det var oppositionen som månad efter månad tjtade på denna punkt, till dess man gav efter i början av 1942 och vi fingo den räntesänkning, som var nödvändig. Det är nödvändigt att påminna om detta, och jag vill slå fast, att vem som helst kan gå till protokollet för den diskussion, som fördes med statsrådet Möller, och konstatera vad som förekom.

Om jag sedan får gå över till frågan om monopolställningen, som här dis-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kuteras, vill jag medge — jag skall försöka vara lika resonlig som herr Olsson i Gävle — att det ännu är för tidigt att tala om någon monopolställning. Vi veta ju, att enskilda företag kunna konkurrera med både kommunala och kooperativa. Däremot måste jag bestämt protestera när herrarna från bostadsstyrelsen, herr Olsson i Gävle och herr Persson i Växjö, så energiskt framhålla just siffran för första kvartalet 1944. Herr Wedén har redan replikerat på denna punkt, att siffran kan bero på en godtycklig anhopning just dessa månader av ansökningar om byggnadstillstånd från de enskilda företagen. Allting tyder på att så är förhållandet, herr Olsson i Gävle, ty går man till statistiken för de två senaste åren, budgetåren 1946/47 och 1947/48, skall man finna en annan lyft. Siffran för de enskilda byggnadsföretagen var uppe i hela 44,9 procent under budgetåret 1946/47, men den har sedan herrarna genomförde den här nya bostadspolitiken, som man talat om flera gånger, på ett enda år sjunkit ända ned till 32 procent. Under det gångna budgetåret var den enskilda andelen sålunda 32 procent, medan däremot den kommunala byggnadsandelen stigit från 1,9 till 8,8 procent, de allmännyttiga företagens andel från 14,1 till 27,2 procent och de kooperativa företagens andel sjunkit från 39 till 32 procent.

Det är alldeles uppenbart, att mellan de kommunala företagen och de allmännyttiga företagen i praktiken finnes endast en härfin gräns, ty nybyggnaderna ske i ena fallet direkt i kommunal regi och i det andra fallet i regel av stiftelser, för vilka kommunen svarar. Det är just den omständigheten att de fått taga för sig dessa byggnadsföretag på de andras bekostnad som oroar, men jag är tacksam, om herrarna i bostadsstyrelsen vilja sätta stopp för denna utveckling och se till att de här refererade siffrorna

för första kvartalet i år bli bestående. Men fortsätter denna utveckling — och det är det som är det allvarliga — såsom de av mig angivna siffrorna visa, löpa vi risk att komma in i en situation, där kommunerna och de allmännyttiga företagen skaffa sig monopol på byggnadsföretag. Den risken är ej utesluten, eftersom de som sitta i byggnadsföretagen ofta ha en nyckelposition. Dels tillhöra de styrelserna för dessa företag och dels sitta de i förmedlingsorganen, där de ha stort inflytande. Därigenom är det möjligt för dem att göra sig hörda på ett sätt som icke de enskilda företagen kunna, vilka senare därför ha större svårigheter att göra sig gällande.

Nu säger herr Persson i Växjö — jag hoppar upp och ned i graderna i bostadsstyrelsen, men det kan inte hjälpas — att det kan ej bli tal om monopol, så länge byggmästarna få uppträda såsom entreprenörer åt kommunala, allmännyttiga och kooperativa företag. Ja, men här rör man sig med två olika saker. Den ena är att bygga en fastighet och sköta den på eget ansvar, den andra är att bygga en fastighet åt en kommun eller annan byggherre och sedan lämna ifrån sig ansvaret och förvaltningen för det hela. Det är fråga om att få fram en konkurrens både i produktion och förvaltning, ty det är först då som hyresgästernas intressen kunna främjas.

I anslutning till det korta anförande, som hölls av herr Birke, vill jag framhålla, att det är mycket väsentligt att vi tillvarataga rättssynpunkterna i detta fall. Jag ger honom fullkomligt rätt däri, att detta är en mycket väsentlig synpunkt, och det är icke någon tvekan om att icke hans farhågor äro berättigade, att man genom de kommunala och s. k. allmännyttiga företagen formellt gör konkurrensen från de enskilda rättvisa, men reellt tränger ut den. Därigenom trädas rättssynpunkterna för nära.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Men det finns även en annan synpunkt. Här är ju fråga om att åstadkomma den billigaste och bästa möjliga byggnadsproduktion för hyresgästerna. Gör man ett monopol, löper man risk att det målet förfelas.

Jag skall icke nämna några namn, men det finns i riksdagen en ledamot som också är ledamot — det är ej jag själv — i en hyresnämnd. Denne har berättat för mig, icke bara i dag utan även tidigare, att det slagit honom många gånger, när han gått att i sin stad avsyna fastigheter — uppförda i olika regi — för att bestämma hyrorna på de olika lägenheterna, vilken skillnad som förefinnes på standarden i de olika fastigheterna. De som uppförts i enskild regi äro ofta påfallande bättre. Jag vill ej gå i god för den utredning som gjorts i Stockholm eller ta upp den till diskussion. Men man ansåg sig ju där kunna fastslå, att de byggnader som uppförts i enskild regi hade kortare tillverkningsstid — vilket är en viktig synpunkt — lägre anskaffningspris och högre kvalitet. Nu bestrida herrarna detta, och jag kan ej motbevisa er. Men jag kan ställa frågan: Varför har ej genom de statliga myndigheternas försorg något som helst försök gjorts att genom en utredning vederlägga det resultat som den utredningen kom till? Man får förlåta om vi tycka, att underlåtenheten på den punkten synes tyda på, att den utredning, som gjorts genom fastighetsägarreföreningens försorg i Stockholm, hade mera rätt än man från socialdemokratiskt håll ville erkänna. De närliggande praktiska erfarenheterna från olika håll i landet bära också vittne härom.

Jag skall be att få ta upp en annan sak, som har diskuterats i detta sammanhang både i utskottet och här, dock utan att avslöja vad som hänt i utskottet. När herr Wedén var inne på frågan om socialismen i den här bostadspolitiken — att socialism skulle

förekomma i det sammanhanget bestred dock herr Adolv Olsson — vill jag för min del omtala, att jag fäste mig vid att man på socialdemokratiskt håll i utskottet hade två olika sätt att argumentera: på ena sidan bordet argumenterade man så, att det var bäst och billigast och det enda möjliga att följa Kungl. Maj:ts förslag; på andra sidan bordet sade man, att förslaget innebar tillämpningen av en princip som man gått in för inom det ledande partiet. Det var den bostadspolitiken som nu skulle fullföljas. När man från oppositionens sida påpekade denna olika argumentering, sade de som i det längsta sökt hålla skenet uppe att vi gå med på att det är den politik som vi bestämt gått in för. Detta är, det vill jag säga, en politik som ligger i linje med 27-punktsprogrammet och dess bättre det enda som är kvar därav, i varje fall för närvarande. Men en sådan politik kostar hyresgästerna ganska stora pengar, och i valet mellan å ena sidan att förverkliga ett dyrt parti-program och å den andra vad som i praktiken är bäst för konsumenterna finnes ur mina synpunkter inte den ringaste tvekan.

När det sedan gäller länegränsen, frågade herr Persson i Växjö — han läste ur folktoppartimotionen och invecklade sig i en utförlig polemik mot den —: Är det orimligt att begära att en enskild fastighetsägare skall satsa 15 procent i sitt byggnadsföretag? Jag ber honom liksom kammarens övriga ledamöter observera, att från vårt håll ha vi i våra motioner — jag har varit med om dessa motioner under rätt många år och känner väl till dem — aldrig sagt, att det icke är skäligt och rimligt att den som skall bygga en fastighet också skall satsa ett kapital; hur stort detta skall vara, kan man alltid diskutera. Vad vi ha sagt är: Är det icke skäligt och rimligt att även kooperativa företag och kommuner satsa ungefär lika mycket? Tro ni inte, mina

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

damer och herrar, att vi skulle ha haft en sundare och riktigare bostadsmarknad, om man slagit in på folkpartivägen, nämligen att kommunerna också skola ta någon liten risk? Till en början hade vi den i form av kommunandelen i tilläggslånen. Jag vill vädja till herr Olssons i Gävle sunda förnuft och rättskänsla, om ej mycket talar för att vi i så fall sluppit sådana historier, som han berörde från en värmländsk kommun. Kommunerna hade då inte byggt så lättsinnigt som det enligt honom har skett. För den händelse en kommunal insats i toppen hade behållits — om alla hade fått stå en viss risk — skulle inte kommunerna då ha uppträtt på ett försiktigare sätt? Det är en sund och riktig princip, herr Persson i Växjö. Vår linje har ingalunda varit att de enskilda producenterna skulle slipa undan.

Jag kommer sedan in på frågan om hyresbidragen, där vi oreserverat äro på regeringens linje. När vi därtill föreslagit en utvidgning av trekronorsbidraget, kände vi icke till de speciella bekymmer som herr Olsson i Gävle här avslöjat, nämligen att kommunerna vårdslösa — det är väl det herr Olsson tydligen menar — trekronorsbidragen därigenom, att de delas ut även till sådana familjer som ej böra ha dem. Vi ha haft den grunduppfattningen i fråga om dessa bidrag, att eftersom de efter kommunernas prövning skola gå till familjer, vilka icke ha möjlighet att flytta in i människovärdiga bostäder utan dessa trekronorsbidrag, äro dessa de mest ömmande och — jag tvekar inför ordet — de mest sociala, trots all socialitet i detta fall, av bidrag som staten lämnar.

Jag har själv, herr talman, varit med att tillstyrka trekronorsbidrag för stora familjer som bott i en brygghuskammare i smällkalla vintern utan tillgång till förstuga, där vinden och snön blåst in i det bostadskök de disponerat över. De hade ej haft möjlighet att komma in

i en bekvämare och modernare lägenhet, om ej dessa bidrag hade funnits. Den sociala syftningen av dessa bidrag har varit så värdefull, att den ej borde ha begränsats till dem, som råkat få lägenhet i kommunala hus, färdigställda inom viss dag, såsom bestämmelserna nu ange. Vi ha sagt, att varför skulle icke de som kunna få lägenhet i privata hus eller i kooperativa hus också få denna hjälp, trots att huset har annan ägare än en kommun?

Det finnes — jag vågar säga det, herr Olsson i Gävle — inga rättsgrunder för den distinktionen. Det finns en social, human grund, och då skall man också dra konsekvenserna därav och ge bidrag därefter. Jag vill speciellt understryka landsbygdens behov, ty landsbygden är i många stycken sämre ställd än städerna, därför att landsbygden är utestängd från trekronorsbidraget.

Nu säger herr Olsson i Gävle, att vi måste ompröva och eventuellt ta bort dessa bidrag. Det är möjligt, men då måste det bli fattigvårdsbidrag eller bidrag i annan form i stället. Jag vet ej hur man tänker sig detta, men det måste lämnas ett extra bidrag med hänsyn till den höjd på hyrorna som vi nu ha. Herrarna få ordna detaljerna hur ni vill och kalla bidraget vad ni vill, men det måste bli större rättvisa och rimligare grund för tilldelningen än som för närvarande gäller för trekronorsbidraget. På den punkten borde man ej behöva vädja förgäves.

Mera som ett kuriosum vill jag peka på en detalj i utskottets utlåtande på sidan 22. Det gäller vår motion om att bygga ut vindar. Det är så, att i många fastigheter finnas ganska stora vindsutrymmen, där det bevisligen är möjligt att inreda bra bostäder till billigare pris än om man bygger nytt. Hittills har det varit svårt att få dispens härför. Nu är utskottet välvilligt inställt till detta förslag. Kammarens ledamöter kunna exempelvis läsa det stycket mitt på sidan 22, som börjar med »Utskottet».

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

— Jag skall icke besvara protokollet med det. — Jag vill fråga: Skall man, herr Mårtensson, i utskottsavdelningen vara så över sig konungslig, att man, när man faktiskt har samma åsikt som motionärerna, icke kan säga något annat än att eftersom vi ha en kung som ordnar allt, som besitter alla fullkomligheter, bör man ej taga hänsyn till en motion från folkpartiet, hur riktig den än är. Vi överlämna den till Konungen, och så avslå vi motionen. Detta är en konungslighet, som så stiger över alla rimliga bräddar, att den ej längre gör något intryck, icke är riksdagen värdig.

När herr Persson i Växjö granskade folkpartimotionen, hittade han en passus, som han kunde ha läst, men som jag vill läsa. Vi ha på sidan 3 på tal om en utredning om krånglet och omöjligheten för vanligt folk att komma underfund med bostadspolitikers labyrinter skrivit följande: »En sådan utredning borde lämpligen även företaga en översyn av låneverksamhetens och rabattgivningens organisation för att utröna, om icke förenklingar kunna uppnås beträffande ansökningsförfaranden och ärendenas handläggning inom de olika bostadspolitiska organen. Trots redan gjorda ansträngningar i denna riktning är detta område fortfarande utomordentligt svåröverskådligt för det stora antalet medborgare, som i sina bemödanden att lösa sin bostadsfråga måste komma i kontakt därmed.» Detta ha vi skrivit, men om detta säger herr Persson i Växjö, som ändå är hel- eller halvtidsanställd i bostadsstyrelsen och bör ha detta till specialitet, att det behövs en utredning för att komma underfund med vad motionärerna mena. Jag hoppas, att det icke är flera i styrelsen som behöva utredning för att fatta så enkla sammanhang. Förstår man inte det, kan man inte komma till tals i denna för folket och landet så viktiga fråga.

Herr Persson i Växjö borde för resten ha hört på herr Olsson i Gävle, eftersom denne började sitt anförande

med att vända sig till statsministern och säga, att nästa år behöva vi en översyn av hela denna labyrint, vilket han har fullkomligt rätt i. Den som är med i kommunernas angelägenheter träffar hundratals människor som fråga, hur de skola bete sig för att leta sig fram i författningarna. Då kommer man sannerligen underfund med att herr Olsson i Gävle har rätt och att herr Persson i Växjö kan författningarna tydligen alltför bra för att veta hur svårt det är att hitta dem man behöver.

Innan jag sätter mig ned, vill jag poängtera, att vi här tvingas besluta om en femte subventionsgrupp. Den saken blir väl så småningom berörd i debatten, och den förtjänar verkligen, att man lägger märke till den. Vad innebär detta, att vi nästan varje år nödgas ta ett nytt kliv upp på hyresstegrings trappa? Detta är vad som har inträffat. Förlåt, herr Olsson i Gävle, men sedan staten tog hand om bostadsproduktionen — detta är kanske mer elakt sagt än riktigt — ha vi i varje fall kommit i ett läge, där ingen makt i världen, inte ens bostadsstyrelsen, har kunnat få stopp på prisstegringen. Det är en utveckling, som icke kan fylla oss med någon glädje, men som ej heller bör kännas särskilt smickrande för dem som ha ansvaret för bostadspolitiken.

Jag vill sluta med att säga, att de grupper i riksdagen, som år efter år motionerat om andra bostadspolitiska utvägar än dem socialdemokraterna genomfört och som konsekvent ha röstat mot deras produktionspolitik, kunna ej ha ansvar för denna politik och dess konsekvenser. Det är viktigt att detta slås fast. Jag vill för egen del ha sagt ifrån att vi nu behöva en utredning för att möjligen kunna klarlägga, huruvida vi inte, innan det är för sent kunna slå in på en ny politik, som leder till bättre förhållanden, framför allt till billigare hyror och drägligare villkor för allmänheten. Ty det är väl den som ändå ska tillfredsställas, även om vissa doktriner

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

och teorier och gamla och förlegade program skulle få sitta emellan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 1 a.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Om herr Ståhl avsåg att vara vänlig mot mig måste jag tyvärr säga, att det är mig omöjligt att vara det tillbaka.

Herr Ståhl har tagit till på ett sätt som enligt min mening är fullkomligt orimligt när det gäller att skildra de nuvarande förhållandena. Jag erinrar mig väl den debatt som förekom mellan herr Ohlin och herr Möller om räntan, men det var ej det som jag syftade på, ty räntan höjdes på hösten 1939, och det var då man planlade 1940 års produktion. Jag syftade på alla de hus som stodo utan en och två våningar vid krigsutbrottet 1939. Det var då staten måste träda till, liksom staten måste träda till 1933 vid Kreugerkraschen, och det var då hela denna organisation skapades som så småningom vuxit ut.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga att det är mycket lätt att anklaga: Är det på detta sätt, utifrån rent ekonomiska synpunkter, som bostadsstyrelsen behandlar alla dessa ärenden? Ja, det är föreskrivet i direktiven för de beslut som riksdagen fattade härom, att så skall ske. Man tar vid varje ärende hänsyn till den standard som man avser att bygga efter. Om den ledamot av kammaren, som varit så vänlig att visa till herr Ståhl om hur det står till, kan visa att så inte sker, då synes det mig vara hans skyldighet att bringa detta till bostadsstyrelsens kännedom, så att man får vidta undersökningar.

Jag skulle också vilja säga till herrarna Ståhl och Wedén att ifrågavarande värmlandskommun — jag skall inte nämna några namn, och jag vet inte om herr Ståhl riktigt känner till hur det förhåller sig på den punkten — hade satt i gång bygget utan att över huvud

taget få vare sig ritningar eller något annat prövade. Resultatet blev att denna kommun fick bära 10 procent av de överst liggande byggnadskostnaderna plus sin andel av tilläggslånet. Vi skola komma ihåg att bostadsstyrelsen i detta fall utgick ifrån att ett företag, som åtnjöt förmånen att få låna till 100 procent, också skulle vara så organiserat och så planlagt, att det var ett föredöme i ekonomiskt avseende.

När herr Wedén understryker att kommunerna inte ha någon kännning av detta, vill jag framhålla, att de ju alltid känna utav fjärdedelen av tilläggslånet; hur de än bära sig åt kunna de inte komma ifrån detta. Jag tror att det inte är mer än en eller två kommuner med 25 procents uttaxering, som befriats från att erlægga denna andel. Alla andra kommuner i landet få bära den andel, som är föreskriven i författningarna, så att nog få kommunerna i detta avseende göra sin insats. Och vi skola komma ihåg att riksdagen har antagit en lag, i vilken kommunerna göras ansvariga för bostadspolitiken. Så länge den lagen existerar är det på det sättet, att kommunerna *äro ansvariga* för bostadspolitiken.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! När herr Olsson i Gävle tycker att jag tagit till i överkant, ber jag få påminna honom om vad jag sade, nämligen att när det gäller subventionspolitiken, så ha ju vi genom alla år understött denna. Vad vi tagit avstånd ifrån och där vi haft andra alternativ gäller fördelningen av fördelarna till olika kategorier av bostadsproducenter. Det är på den punkten vi anse att den förda politiken varit olycklig, och jag tror att det är den som är orsaken till att läget blivit så svårt som det faktiskt blivit. Räntan som en orsak till krisen kom ju inte heller herr Olsson ifrån i sitt anförande. Jag bara konstaterar detta. Det är ett sådant faktum som man inte ens

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

med den största vältalighet kan trola sig ifrån.

Vad värmlandskommunen beträffar är det riktigt, att den efteråt drabbades, inte bara av »bannstrålen» utan även av konsekvenserna av sitt handlingssätt. Det är ju inte att begära att herr Olsson i Gävle skall erkänna det, men nog kan han väl förstå om vi andra tycka, att det varit riktigare, om kommunen i förväg vetat, att den skulle få bära vissa procent av risken, och att den finge handla därefter. Att man under sådana förhållanden handlar försiktigare och klokare, det tror jag mycket talar för.

Vad slutligen beträffar den olika standarden på de kommunala husen och de enskilda skall jag icke på den punkten fördjupa debatten, men jag tror jag kan säga till herr Olsson, som sitter i det centrala verket här i Stockholm, att det händer mycket ute i landet som herrarna där uppe inte ha en aning om. Just detta är en av de stora svagheter i det centralistiska system, som ni med sådan energi genomfört.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Sedan i fjol råder inte längre något centralistiskt system. Då flyttades ju större delen av den bostadsproduktion som förekommer i detta land ut till de olika länen med klar anknytning till befolkningen. Jag tror, och jag har erfarit detta från många av kamrarnas ledamöter i år, att man börjat på att undra om man inte gick litet för långt därvidlag, därför att den reform man genomförde i fjol blir så dyr.

Men, herr Ståhl, vare sig det tidigare stått i författningarna vad herr Ståhl nu syftade på angående denna värmlandskommun eller man håller sig till vad som nu står skrivet så hade förhållandet icke blivit annorlunda, därför att denna kommun satte sig själv i efterhand i stället för att gå till bostadsstyrelsen eller länsbostadsnämnden med sina ritningar och förslag för att få

dem prövade — och få dem underkända! Ty det hade de blivit av ekonomiska skäl. Nu gjorde man ingenting av det som författningen stadgar, innan man satte i gång. Med det glada humör som tydligen råder i Värmland, satte man i gång att bygga och vände sig inte till bostadsstyrelsen förrän man var uppe vid skorstenarna. Naturligtvis kunde man inte få någon hjälp i berörda avseende, när man handlat efter sådana normer.

Herr STÅHL (kort genmäle): Jag ber om ursäkt, herr talman, att jag kommer tillbaka, men det var det där »glada humöret» som gjorde att jag måste säga ett par ord.

Det är riktigt att man genomförde en omorganisation i fjol av bostadsstyrelsen, men den var ändå relativt begränsad. Den avsåg inte hela vårt bostadsbyggande och kanske inte ens de väsentligaste delarna, som vi här tala om. Men i princip ha vi hävdad, herr talman, olika system, det kunna vi väl ändå vara överens om. Det är just det centralistiska systemet som kommit på skam.

Beträffande det friska humöret i Värmland är det väl ändå en sak för sig. Här är det ju inte fråga om någon detalj, utan det rör själva hjärtpunkten i vad man talar om, nämligen att vare sig det är en privat person eller en kommun som är pigg på att bygga, skola de veta att de verkligen måste ta ekonomiska risker. Det är så jag vill ha det. Herr Olsson i Gävle säger att man får vara så god och läsa författningarna i förväg. Det är herr Olssons system, som allt mer och mer blir underkänt av verkligheten. Ty vi få icke en fullgod ordning förrän kommuner och kooperativa och privata och alla företag, som skola producera, få ta sin risk och därmed också sin chans.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Som jag vid denna första punkt av utskot-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tets utlåtande har avgivit en blank reservation, skall jag säga några ord; med hänsyn till den långa föredragningslistan skall jag fatta mig mycket kort.

Jag vill deklarerera att i princip avsluter jag mig till den reservation, som vid denna punkt är avgiven av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. Jag anser nämligen inte att det varit lyckligt med den nuvarande bostadspolitiken utan att det är nödvändigt med en översyn av densamma. Vi ha sett år från år, medan man fört denna bostadspolitik, hur svårigheterna undan för undan hopat sig. För varje år har man haft att taga ställning till nya problem. I det förslag som nu föreligger rekommenderas åtgärder för att införa en ny subventionsgrupp.

Det har visat sig bli svårare och svårare ute i bygderna beträffande bostadsförsörjningen, och det man syftar till, nämligen att få billiga hyror, har uteblivit. I stället visar det sig att hyrorna i de nya kommunala husen t. o. m. bli dyrare än i de av privata byggmästare uppförda husen. Jag anser därför att det är oriktigt att som utskottet här gjort gå in för att tillämpa olika förmånsställning vid uppförandet av enskilda och kommunala byggnader. Enligt min mening skall det vara på jämbördigt plan som de kommunala och de av de privata byggmästarna uppförda byggnaderna skola konkurrera, detta anser jag vara det väsentligaste. Enligt utskottets förslag sätts de kommunala husen i förhåndsställning, särskilt blir detta fallet när man vet att det är kommunala myndigheter som förorda tillståndsgivningen för de olika byggnaderna. Vet man att det gäller kommunala byggnader komma dessa i förhand. Detta gör att de enskilda även av den anledningen bli sämre ställda än de kommunala företagen.

Jag tror det skulle vara värdefullt att låta den privata företagsamheten i det-

ta hänseende konkurrera på jämbördig grund med de kooperativa och kommunala byggnadsföretagen. Då behöver man inte riskera att statliga och kommunala byggen bli monopolföretag, utan det hela försiggår på ett mer jämbördigt plan.

Jag vill dessutom säga att vi behöva komma ifrån det regleringssystem, som nu tillämpas genom bostadsstyrelsen av de lokala byggnadsorganen ute i länen. Det är speciellt på landsbygden detta gör sig gällande. Jag har träffat många ägare av gamla bostäder ute på landsbygden, som funderat på att ta sig ett bostadslån för att reparera sina bostäder. Men då de fått ta ställning till de krav, som framställts från dessa bostadsorgan beträffande kvalifikationerna och kostnaderna för omändringsarbetena ha de funnit med sin fördel förenligt att i stället reparera efter de linjer, som de själva anse lämpligast. Detta har för dem blivit billigare utan statsbidrag till följd av att de kunnat iordningställa bostäderna fullt efter sitt eget tycke än om de erhållit statligt bidrag.

Jag tror därför det skulle vara värdefullt med en omprövning av hela bostadspolitiken, inte minst med hänsyn till de bestämmelser som äro förenade med bostadsregleringen, särskilt det s. k. trekronorsbidraget. Herr Ståhl var inne på detta, men jag vill säga att i den punkten gillar jag inte herr Ståhls synpunkt, att det är nödvändigt med dessa trekronorsbidrag. I det fallet avsluter jag mig i stället till herr Olsson i Gävle, som ansåg att det i år bör vara sista gången trekronorsbidragen utgå. Från det parti, som jag representerar, har man hela tiden reagerat emot dem.

Allt detta gör att jag anser det nödvändigt med en översyn av hela detta problem. Och därför, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation, som på denna punkt är avgiven av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr PERSSON i Växjö: Herr talman! Jag skall först ta upp något av vad herr Ståhl yttrade och sedan övergå till att också bemöta de talare, som bemödat sig om att tala i sak.

Jag har förut i mitt anförande refererat något av folkpartimotionen för att jag skulle få utgångspunkt för min kritik av densamma. Nu gör herr Ståhl på det sättet, att han inte bryr sig om vad folkpartiet skrivit i sin motion i år, utan han säger att folkpartiet år efter år i motioner krävt, att de enskilda företagen skola ta risker och göra insatser. Ja, man får underkasta sig en hel del som riksdagsman, men att man varje år skulle behöva gå igenom alla motioner som folkpartiet väckt i denna fråga, det kan väl ändå inte begäras. Vad jag har kritiserat är den motion som folkpartiet väckt i år.

När jag sade, att det väl är rimligt att en ensam bostadsbyggnadsföretagare, som bygger ett stort flerfamiljshus, skall göra en ekonomisk insats på 15 procent för att han skall bli knuten till företaget, få ansvar för det och utföra ett så gott arbete som möjligt, tillade jag också, att på dessa 15 procents insats får han ju 3 procents ränta, om han bygger på samma sätt och lika billigt som en kommun, som får låna upp till 100 procent och betala ränta på dessa pengar. Då genmäler herr Ståhl, att år efter år ha vi ifrån folkpartihåll krävt, att de enskilda företagen skola göra insatser; på den punkten kan inte herr Persson i Växjö anklaga oss. Jag har bara läst folkpartiets motion av i år, och där står det att »vad det enskilda bostadsbyggandet angår, anse vi principiellt, att lånegränserna böra något höjas för åstadkommande av mera likformiga konkurrensvillkor». Om man nu på enskilt håll får låna upp till 85 procent och sedan går in för att höja procentsatsen — man måste då höja till 90 procent för alla enskilda byggnadsföretagare, förmodar jag — så

blir inte längre denna insats för enskilda företagare 15 procent.

För övrigt gjorde sig herr Ståhl skyldig till många felcitat och feltolkningar. Hade han inte gjort det, hade han inte haft något att säga i denna fråga. Han sade bland annat att jag hänvisat till att de enskilda byggnadsföretagen här i landet bygga ändå inte bara enskilda bostadshus utan också så gott som alla de allmännyttiga och kooperativa. Därefter påstår han att jag dragit den slutsatsen, att därför är det alls ingen fara här, därför kan man vara övertygad om att någon monopolställning för kommunerna inte kan förekomma. Det har jag aldrig sagt och har ingen anledning stå för ett sådant uttalande heller. Men jag har sagt att när det gäller själva byggandet, är det inte kommunerna som ha monopolställning. Är det någon som har det, är det de enskilda byggnadsföretagen.

Under första kvartalet i år ha de enskilda byggnadsföretagen sökt lån för lägenheter, som representera 44,3 procent av i ansökningarna till bostadsstyrelsen förekommande lägenheter. Det har jag sagt. Dessutom bygga de enskilda en hel del hus som inte belånas statligt. Det har jag också sagt. Detta betyder att när det gäller planering, projektering och förvaltning av bostadshus, har det åstadkommit en viss konkurrens genom att kommunerna fått inflytande. Detta har medfört, herr talman, ett mycket välgörande inflytande på planläggningen, projekteringen och fastighetsförvaltningen här i landet. Om nu herr Ståhl skulle försöka bemöta detta hade han väl inte haft så mycket att säga, och han föredrog att påstå något helt annat när han talade om denna fråga.

I folkpartiets motion — det kan jag också säga till herr Wedén — beröras även de kommunala och allmännyttiga företagen. Det står »de kommunala», men man avser väl också de allmän-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

nyttiga. »Vi kunna såtillvida förstå de skäl, som talat för den övre gränsen av 100 procent för kommunala företag, att en något lägre gräns väl skulle föranleda de kommuner, som önska bygga, att i annan form täcka det återstående lånebehovet», heter det i motionen. Man svävar hela tiden här på målet och fortsätter: »Vi vilja emellertid väcka frågan, om verkligen hittills vunna erfarenheter tala för att tertiärlån upp till 100 procent av avkastningsvärdet äro rekommendabla?» Sedan säger man att när det gäller de kooperativa företagen talar mycket för att de skola ha en något högre belåningsgräns än de enskilda bostadsbyggnadsföretagen.

Till slut anför man att de enskilda bostadsbyggnadsföretagen böra kunna få en något högre lånegräns. Men man törs inte föreslå några lånegränser utan rekommenderar en utredning på detta område, en utredning som emellertid inte skulle ägnas det som herr Ståhl här uppger, ty härvidlag kom han också med ett påstående som var åtminstone delvis oriktigt. Utredningen skulle nämligen i första hand inte avse att komma till rätta med krångel och annat sådant, utan undersöka, om man kan justera långivningen så att det blir bättre konkurrensförhållanden inom bostadsbyggnadsverksamheten. I motionen säges emellertid också att man lämpligen också borde företa en utredning om låneverksamhetens och rabattgivningens organisation för att uppnå förenklingar beträffande ansökningsförfarandet o. s. v.

Det var i det sammanhanget jag tilllät mig påpeka, att vi ännu inte hunnit helt genomföra den nya bostadspolitiska organisationen. När vi fått länsbostadsnämnderna utbyggda tror jag det hela kommer att fungera mera friktionsfritt. Då ha de kommunala förmedlingsorganen och låntagarna ett sakkunnigt statligt organ på nära håll. När man nu inte hunnit längre, är det

väl ingen anledning att göra någon utredning, utan man får väl vänta tills man vunnit nödig erfarenhet. Det skulle enligt herr Ståhls påstående strida mot vad herr Adolv Olsson yttrat i frågan, men jag vill erinra om vad herr Olsson i Gävle i det avseendet sagt, nämligen att han önskade att Kungl. Maj:t inte rör vid dessa bestämmelser, utan låter det hela fungera lugnt och stilla åtminstone något år framåt, tills man fått litet mera erfarenhet. Såvitt jag kan förstå överensstämman sålunda dessa uttalanden med varandra. Herr Ståhls anklagelse att det finns riksdagsmän, som läsa författningar innan de gå upp i en debatt, tar jag med en viss ro. Det glada humöret bör uppskattas, men tager det sig sådana uttryck som i herr Ståhls anförande föredrager i varje fall jag, att han uppträder med sin vanliga evigt sorgmodiga uppsyn här i kammaren.

Jag vill bara tillägga ett par saker. Herr Ståhl erkänner nu, att det för närvarande icke föreligger någon fara för monopol på detta område, men av herr Wedéns anförande här i kammaren fingo nog både jag och andra den uppfattningen, att faran i det avseendet var alldeles överhängande. Jag kan nämligen inte fatta hans första anförande här annat än som ett nödskri över att de kommunala företagen hålla på att erövra monopolställning i detta avseende överallt eller åtminstone på många håll här i landet. I detta sammanhang vill jag emellertid framhålla, att till och med här i Stockholm är det så, att enligt den nu uppgjorda turordningen skola de kommunala företagen ha 30 procent av kvoten. I någon kommun är kanske fördelningen en annan och ofördelaktigare för de enskilda företagen, men i de flesta är den fördelaktigare. Herr Wedén ansåg, att monopolfaran är överhängande, medan herr Ståhl ansåg, att risken i det avseendet för närvarande inte är någonting att tala om. I mo-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tionen kräver man vissa justeringar av lånegränsen men icke lika lånevillkor för olika låntagarkategorier. Herr Boman i Kieryd, en annan folkpartirepresentant, kräver samma villkor för olika låntagarkategorier. Detta, herr Ståhl, erinrar mig om herr Dicksons yttrande här en gång för inte så länge sedan, nämligen att tre folkpartirepresentanter, som yttrat sig i en fråga, hade företrätt bara två olika meningar, vilket han fann ovanligt. I det här fallet förhåller det sig icke så, ty här ha tre folkpartister varit uppe, och de ha framfört åtminstone tre olika uppfattningar i frågan, som här behandlas. I detta avseende ha förhållandena alltså återigen blivit normala.

Herr STÅHL (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle vilja lugna den mycket upprörde herr Persson i Växjö med att säga, att folkpartiet inte spricker på om jag råkar tycka att 85 procent härvidlag är den riktiga siffran, herr Wedén 87,5 procent och herr Boman i Kieryd 90 procent. Om herr Perssons i Växjö parti spricker på en sådan sak, vet jag inte, men vårt gör det inte.

Jag förstår emellertid, att orsaken till herr Perssons i Växjö oro och indignation är att han råkat komma på en annan linje i en icke oväsentlig sak än sin äldre partikamrat herr Olsson i Gävle. Jag skulle också, herr Persson i Växjö, känna mig djupt olycklig, om jag vore socialdemokrat och i en bostadspolitisk fråga komme på en annan linje än herr Olsson i Gävle. I varje fall skulle jag göra det, om jag hette herr Persson i Växjö.

Herr PERSSON i Växjö (kort genmäle): Herr talman! Jag vill i anledning av herr Ståhls replik konstatera, att han icke hade ett ord att säga i själva sakfrågan. Vidare vill jag slå fast, att det inte råder något motsatsförhållande mellan mig och herr Olsson i Gävle. Jag vill tillägga att jag icke frå-

gar någon om vilken uppfattning jag skall ha i en bostadspolitisk eller annan fråga, utan jag förbehåller mig rätten att själv ta ställning till den. Jag förutsätter, att så gör varje riksdagsman, även de som tillhöra folkpartiet.

Herr WEDÉN: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av några uttalanden, som herr Olsson i Gävle gjorde strax före middagspausen.

Herr Olsson i Gävle var bekymrad över att man en lång tid ryckt och slitit i dessa bostadspolitiska frågor, och han sade, att det därför behövdes litet lugn, ty förhållandena hade blivit sådana, att knappast ens den, som verkligen borde vara initierad i dessa frågor, behärskade alla detaljer. Jag kan knappast tänka mig något argument, som starkare än detta kan motivera den översyn, som vi vilja ha och som syftar till enklare och mera rättvisa förhållanden på detta område. Herr Olsson i Gävle ville ha lugn kring bostadspolitiken. Jag tror, att en mycket väsentlig åtgärd för att verkligen uppnå detta syfte, vore att tillmötesgå motionärerna och reservanterna åtminstone såtillvida, att man förklarade sig villig anhänga om direktiv av den arten, att rättvisa skipades vid fördelningen av nya byggnadstillstånd för olika företag.

Jag finner det anmärkningsvärt, att herr Olsson i Gävle, när han berörde trekronorsbidraget, framhöll som en betänklig sak, att kommunerna i fråga om dessa bidrag själva ha bestämmanderätten och att detta kunde leda till en del i och för sig inte önskvärda förhållanden. Men trekronorsbidraget är en relativt liten sak, och de kommunala turordningsförslagen för beviljande av bostadstillstånd en mycket stor sak. Men därom hade herr Olsson i Gävle ingenting att säga. Det mycket stora inflytande, som kommunerna genom turordningsförslagen utöva beträffande fördelningen av byggnadstillstånd, är dub-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

belt betänkligt, om man tar hänsyn till det faktum, som jag påpekade i mitt första anförande och som innebär, att i de kommunala förmedlingsorganen sitta ibland företrädare för just de kommunala bostadsbyggnadsföretag, vilkas ansökningar om byggnadstillstånd skola behandlas inom dessa organ. Jag har lyssnat efter några kommentarer till mitt påpekande, men jag har inte hört någon sådan, och jag kan inte fatta detta annat än som ett tyst medgivande från majoritetens sida, att man vill ha detta ur rent objektiva synpunkter uppenbart oriktiga förhållande kvar.

Dessa förhållanden bland andra ha bidragit till att politisera debatten. Herr Olsson i Gävle beklagade, att det kommit in så mycket av politiska synpunkter på bostadsfrågan, och han hänvisade till att bostadsstyrelsens ledamöter från oppositionssidan säkerligen icke kände sig deltaga i någon socialiseringspolitik. Jag tror inte heller att bostadsstyrelsen bedriver någon sådan, men däremot tror jag, att herr Olssons i Gävle partivänner i många kommuner ha en mycket bestämd önskan att verkligen fullfölja den linje, som hans partis efterkrigsprogram dragit upp för bostadsfrågan, och att detta kan komma att leda till för de bostadssökande icke önskvärda förhållanden.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Ju längre denna debatt fortgår desto mer börjar jag fundera över, om man inte i folkpartiet anordnat någon särskild skolning för missförstående av vad som sägs från motståndarhåll. Gång på gång försöker man nämligen där tolka in meningar, som över huvud taget inte ha något underlag i verkligheten, åtminstone har det varit så för mitt vidkommande.

Vidare skulle jag vilja säga herr Wedén, att när jag talade om behovet av lugn på bostadsfronten, så var det ur den synpunkten att vi i många år, ja,

jag kan säga ända sedan 1930-talet, rört oss på olika linjer. Vi ha haft egnahemsstyrelsen och vi ha haft egnahems-lånen, och vi ha i de olika länen haft olika organ, så att människorna till sist inte vetat vart de skulle vända sig för att få hjälp. Och i fjol nyorganiserades det hela. Jag tror att vi nu äro inne på rätt väg, ty nu ha människorna att vända sig till ett enda organ, när de vilja ha stöd och hjälp i detta avseende. Jag tillät mig därför säga till såväl herrar motionärer som Kungl. Maj:ts vederbörande departement, att nu borde det väl kunna få vara lugn och ro så länge, tills människorna lärt sig bostadsförfattningarna och vad de handla om. Detta är vad jag i det här sammanhanget sagt, och den meningen vidhåller jag.

Vidare yttrade jag mig inte om kommunernas förtursrätt; det ligger utanför bostadsstyrelsens arbetsuppgifter. Bostadsstyrelsen har i det avseendet ingen annan uppgift än att göra upp förslag till kvoterna. Dessa kvoter fastställas av byggnadsberedningen, och de tillämpas av andra organ än de bostadspolitiska organen. Jag tvivlar inte på herr Wedéns uppgift, att det kan ha förekommit något fel i en eller annan kommun och har ingen anledning att bestrida hans uppgift, men det vore ju också onaturligt, om det inte skulle förhålla sig på det sättet.

Herr LAGER: Herr talman! När jag hörde de borgerligas klagomål över att de enskilda byggherrarna äro missgynnade i förhållande till de kommunala bostadsföretagen, kunde jag inte låta bli att begära ordet för att helt kort fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som hittills inte skyntat i debatten. Jag undrar om likställighet skulle uppnås mellan enskilda byggherrar och kommunala byggnadsföretag, om reglerna gjordes likvärdiga för kommunala företag och enskilda byggherrar. De senare

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ha ju vissa vapen i sina händer, som de förmå utnyttja till sitt gemensamma bästa. Det finns en tendens till ringbildning eller monopolbildning i avsikt att göra bostadsproduktionen dyrare för de kommunala bostadsföretagen än för privata byggherrar. Detta har bl. a. visat sig i Stockholm, och jag bestyrker detta med ett uttalande som gjordes av fastighetsborgarrådet i Stockholm i debatten för en vecka sedan där han förklarade, att »konkurrensen mellan byggmästarna inte slår så väl ut för stadens vidkommande. Staden får inte tillgång till de hemliga rabatter, som de enskilda storföretagarna få av byggnadsmaterialleverantörerna. Staden räknas inte till släkten från dessa monopolherrars sida — det göra bara storbyggmästarna. Därtill består en ringbildning mellan entreprenörerna, som på den senare tiden under ny, målmedveten ledning skärpts så att det märks på anbudsgivningen.» Jag håller inte alls för otroligt, med de erfarenheter vi ha av privatkapitalisternas uppträdande på andra områden, att byggnadsentreprenörerna slå sig samman och komma överens med varandra om vilka anbud som skola avgivas, när de kommunala byggnadsföretagen infordra sådana. För att uppnå verklig likställighet är det angeläget, att man inte minskar stödet till kommunerna eller ökar stödet från statens sida till de enskilda byggherrarna. Jag tror snarare, att det är ändamålsenligt att öka statens stöd till kooperativa och kommunala bostadsföretagare för att inte dessa skola komma till korta i konkurrensen med de privata.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i punkten I; 2:o) bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. i fråga om denna punkt avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till det av herr Lager under över-

läggningen framställda yrkandet; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Birke begärde emellertid votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärdes emellertid votering av herr Lager. i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten I i statsutskottets förevarande utlåtande nr 171, antager den reservation, som beträffande denna punkt avgivits av herr Johan Bernhard Johansson m. fl., röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Lager under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraposition antagit bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. i fråga om punkten avgivna reservationen.

I överensstämmelse härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I i

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

utskottets förevarande utlåtande nr 171,
röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den reservation, som i fråga om denna punkt avgivits av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Birke begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 83 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten I.

Punkten II.

I denna punkt hemställde utskottet, att riksdagen måtte, beträffande egnahemslån, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 371, i vad den berörde denna fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 mars 1949 anförts.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr LAGER: Herr talman! Jag ber att med hänvisning till den motivering, som anförts i den av oss avgivna motionen II: 371, få yrka bifall till denna motion i vad den berör i punkt II i utskottets utlåtandet upptagna fråga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på

bifall till motionen II: 371 i motsvarande delar; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkten III.

Utskottet hemställde i förevarande punkt, att riksdagen måtte, beträffande villkoren såväl för godkännande av bostadsföretag såsom allmännyttigt som för lån till enskilda bostadsföretag, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 291 och II: 372 samt II: 371, i vad de berörde denna fråga, godkänna vad utskottet förordat.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustav Emil Andersson, Ivar Persson, Rubbestad och Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottet i denna punkt bort hemställa, att riksdagen måtte beträffande villkoren såväl för godkännande av bostadsföretag såsom allmännyttigt som för lån till enskilda bostadsföretag, med bifall till motionerna I: 291 och II: 372 samt II: 371, i vad de berörde denna fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag till ändringar av nu gällande bestämmelser.

Efter föredragning av utskottets i punkten gjorda hemställan anförde:

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Efter den långa debatten vid punkt I skulle vi kanske icke yttra oss så mycket på de olika punkterna.

I nu förevarande punkt gäller det en ny princip, att man som allmännyttiga skall godkänna företag, som förbehållas vissa kategorier av befolkningen inom vissa orter. Vid föregående riksdag hade vi också denna fråga till behandling. Då skrev riksdagen tydligt och klart, att riksdagen icke godkände, att man gäve förmånsrätt för vissa kategorier. Bostadsstyrelsen har nu tagit upp denna fråga och ansett att det kunde vara motiverat, att sådana företag, som hade en viss betydelse för orten, skulle kunna få en förmånsställning. Kungl. Maj:t har om detta sagt, att Kungl. Maj:t visserligen finner den uppfatt-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ning, som riksdagen uttalade föregående år, i princip vara riktig, men dock anser, att praktiska skäl tala för vissa undantag. Kungl. Maj:t menar sålunda, att det föreligger skäl att låta försörjningsviktiga orter få en förmånsrätt härvidlag.

Detta är enligt min mening en mycket viktig princip. Vad menar man egentligen med försörjningsviktiga orter? Här har man tagit upp den principen, att man vill ställa vissa näringsföretag i förmånsställning framför andra. Enligt min mening är det mycket vanskligt att säga, att vissa företag äro sådana, att de måste betraktas såsom på längre sikt särskilt förmånliga för en viss ort.

Frågan är om man verkligen kan säga, att en näring är försörjningsviktig därför att den t. ex. utgöres av en exportindustri. Är det verkligen riktigt att låta en sådan industris arbetare få bostäder framför andra? Kan man med säkerhet påstå, att en viss industri på längre sikt är mera förmånlig än andra? Man har på många ställen ställt sig mycket tveksam, när det gällt verkningarna för de gamla företagens i en viss ort arbetare. Dessa arbetare liksom den övriga befolkningen på den ort det gäller anse, att de ha precis samma rätt som de nyinflyttande, och de kunna icke förstå, att de skola bliva eftersatta i förhållande till dem som förut ej haft sin utkomst där.

Nu kan man säga, att detta hänger samman med hela principen för bostadsförsörjningen. I mitt förra anförande gav jag uttryck för meningen hos det parti jag företräder, den nämligen, att landsbygden hela tiden varit eftersatt. Man har gynnat andra orter genom att man delat upp samhällena i s. k. kvotorter och icke-kvotorter. Bostadsstyrelsen föreslår, Kungl. Maj:t fastställer.

Det ligger de facto till på följande sätt. Riksdagen beslutar i dag, den 24 maj, om bostadsförsörjningen i riket. Vi fingo en proposition från Kungl. Maj:t,

som var dagtecknad den 11 mars och i vilken riktlinjerna för bostadsförsörjningen framlades. Här står också angivet det antal bostäder, som man räknar med att kunna bygga på de olika orterna.

Den 18 mars är Kungl. Maj:t färdig att fatta beslut. Enligt ett meddelande, som återgivits i »Från departement och nämnder», innebar detta en fördelning av bostadsbeståndet mellan orterna. Statsrådet Sköld säger, att Kungl. Maj:t fastställt de bostadslägenheter, för vilka byggnadstillstånd kommer att medgivas under kalenderåret 1949.

Här ligger det alltså så till, att vi ha att behandla någonting som Kungl. Maj:t fastställt redan den 18 mars. Nu har ju under många år detta ärende varit närpå det allra sista under sessionen som riksdagen haft att fatta ställning till. Även i år är det först i riksdagens elfte timme som riksdagen får behandla propositionen i ärendet.

Man frågar sig verkligen, om det icke skulle kunna bli en annan ordning. Skulle det inte kunna tänkas, att Kungl. Maj:t hade möjlighet att komma fram med sin proposition i sådan tid, att riksdagen kunde pröva denna innan Kungl. Maj:t toge ställning? Här kommer nu riksdagen drygt två månader efter det Kungl. Maj:t fattat beslut och skall yttra sig om något som redan är bestämt. Man frågar sig verkligen, om det då har någon betydelse att riksdagen sysslar med detta.

När det gäller kvotfördelningen mellan stad och landsbygd har det blivit en försämring sedan föregående år. Man har fastställt att det skall byggas i runt tal 43 000 lägenheter, fördelade med 33 000 på kvotorter och 10 000 på icke-kvotorter. Enligt vad statsrådet Sköld meddelat har man ansett, att en del av de förutvarande kvotorterna skulle få en så liten kvot, att det ej vore lämpligt att de hade egen kvot. Därför har man lagt dessa orter till icke-kvotorter. Enligt uppgift har man tagit bort

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

40 kvotorter och fört över dem till icke-kvotorter. Detta kan icke innebära annat än en uppenbar försämring mot vad det tidigare varit för landsbygdens del.

Det har tidigare i dag i fråga om bostadsförsörjningen sagts, att det förhållandet att man icke kan bygga så mycket man vill beror på investeringsbegränsningen. Herr Mårtensson i Uddevalla har sagt, att man icke kan lyfta sig själv i håret; man har helt enkelt icke möjlighet att bygga mera. Men jag menar, att man borde haft möjlighet till att fördela kvoterna och byggnadstillstånden på ett annat sätt.

När det gäller ifrågavarande punkt III i utlåtandet, tycker jag att majoritetens i utskottet verkar litet sur. Man vill icke helt och hållet gå ifrån de principer man hade föregående år. Men man säger i alla fall från utskottets sida, att man anser att de anförda skälen för att i nuvarande situation medgiva undantag i särskilda fall äro bärande.

Jag kan knappast förstå hur man kan påstå, att dessa skäl äro bärande. Man kan icke gynna vissa kategorier bostadssökande eller vissa industrier, när man har ett begränsat antal bostäder att fördela, såvitt man icke försämrar förhållandena för andra, nämligen för dem som förut bo på respektive orter. Utskottet har sagt, att detta skall man icke göra. Men det kan icke hjälpas, att de, som tidigare haft sin utkomst på en ort, på detta sätt måste bli förbigångna till förmån för nyinflyttande.

Vad tänker man sig då för möjlighet att fördela bostäderna på de olika orterna? Om man delar ut de tillstånd man har, när det gäller bostadslägenheter, på landskommunerna, blir det i vissa fall kanske ett eller två tillstånd på varje kommun. Man kan kanske tänka sig att på en större ort få åstadkomma tjugu bostäder. Det är alltså fråga om bostäder för den befolkning som förut finnes på platsen. Men om

det då är en särskild industri som kommer dit som man vill gynna och får förtursrätt att bygga bostäder för dem som arbeta i detsamma, kan jag då icke förstå annat än att det måste för dem, som förut äro bosatta på platsen samt arbeta och ha sin utkomst där, ovillkorligen innebära att det blir omöjligt att få bättre bostad för dem som förut bott där.

Ja, så har det för resten varit sedan flera år tillbaka. Myndigheterna ha faktiskt strävat efter att plantera om människor. De ha sökt påverka människorna att flytta på sig och taga arbete i de företag som man velat främja. Man har då icke tänkt sig annat än att de företag, man sålunda vill gynna, skulle betyda särskilt mycket för samhällets utveckling. Men är man nu så alldeles säker på detta? Är man så alldeles bergsäker på att vad man nu anser vara så försörjningsviktigt håller så värst länge? Är man så säker på att det gynnsamma läge, som vissa industrier haft och har när det gällt att producera och exportera, kommer att fortsätta? Kan det icke i stället hända, att man drar ihop människor till en viss ort och gynnar ett företag, men att det efter ett par år visar sig, att detta företag har ganska stora svårigheter att försörja sin arbetarstam och att exportera de varor det producerar? Detta kan inträffa. Då har man från samhällets sida påverkat utvecklingen, dragit dit människor, byggt bostäder etc., och så en vacker dag står företaget där och måste permittera arbetare. Samhället får då hjälpa arbetarna till försörjning på annat sätt. Har man då gjort utvecklingen någon tjänst? Är det icke i stället så, att man genom dessa åtgärder gjort samhället mycket stort ohägn, medverkat till ett dåligt resultat och hjälpt fram ett företag som man egentligen icke bort gynna?

Det är detta som vi på vårt håll reagerat mot. Vi vilja icke medverka till att man utvidgar innebörden av vad

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

man kallar »allmännyttiga företag» till att gälla också företag som jag här talat om. Vi ha därför i utskottet yrkat avslag på denna utvidgning.

Herr talman! Med denna motivering tillåter jag mig yrka bifall till den reservation, som i denna punkt är avgiven av herr Gustav Emil Andersson m. fl.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **MARTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag skall icke taga upp någon längre debatt på denna punkt. Den långa debatt som förts på den första punkten har rört snart sagt hela utskottsutlåtandet.

Jag delar fullständigt den uppfattning, som riksdagen förra året uttalade, att för att ett företag skall räknas som allmännyttigt bostadsföretag, så får det icke finnas några särskilda inskränkningar i fråga om hyresavtalen för dem som skola hyra i dessa fastigheter. Men som kammarens ledamöter känna till har under förra året och även under innevarande år satts i gång en omfattande kampanj för att vårt land återigen så snart som möjligt skall kunna uppnå ekonomisk balans. I dessa åtgärder ingår bland annat, att vissa större exportindustrier ha gått in för en ökning av sin produktion. För att åstadkomma denna ökning av produktionen ha de måst anställa en hel del nytt folk. Något så när tillfredsställande bostäder måste ju beredas dem.

Nu har Kungl. Maj:t på vissa orter beviljat särskilda bostadskvoter. Men för att kunna få i gång ett tillfredsställande bostadsbyggande på dessa orter ha företagarna och även kommunerna begärt vissa undantag i fråga om de bestämmelser som fastställdes av riksdagen förra året. Det är dessa undantagsbestämmelser som denna fråga gäller.

I det läge, vari frågan för närvarande befinner sig, kan jag icke finna annat än att det är nödvändigt, att riksdagen går med på de ändringar som utskottet föreslagit på denna punkt. Om dessa ändringsförslag skulle avslås så kan det medföra, att intresset för denna kampanj för ökad exporttillverkning kommer att minskas, vilket i sin tur kan leda till att det kommer att fördröja uppnåendet av ekonomisk balans här i landet.

Herr talman! Från dessa utgångspunkter ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **LAGER**: Herr talman! Den begränsning som vissa industriföretag ha i hyreskontrakten för hyresgäster i av industrien ägda hus och varigenom kräves, att de skola vara sysselsatta i industriföretaget för att ha rätt att bo kvar, leder ju ibland till rätt upprörande historier. Det är inte alls länge sedan vi hade ett sådant exempel strax utanför Stockholm, där familjer vräktes med stöd av sådana bestämmelser.

När nu utskottet visserligen i mycket reserverade ordalag men i alla fall slutligen i klämman kommer fram till att bostadsföretag med sådan inskränkning och sådan begränsning i hyresavtalen skola betraktas såsom allmännyttiga företag och jämföras med dem, så kunna vi icke vara med. Herr Fritz Persson yttrade alldeles nyss i debatten, att det är rimligt att privata byggherrar få satsa 15 procent av byggnadskostnaderna. Jag är överens med honom om den saken. Jag är inte övertygad av utskottets ärade ordförande eller av utskottets skrivning att det föreligger sådana alldeles speciella skäl för att göra avsteg från denna uppfattning.

Nu säges i utskottets skrivning liksom i Kungl. Maj:ts proposition, att man måste befrämja bostadsbyggandet. Det skulle innebära, att där bo-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

stadskvoten redan är tilldelad men tillgängliga byggherrar icke kunna utnyttja kvoten, vill man på detta sätt stimulera industrien till att övertaga byggandet av bostäder. Jag undrar i alla fall om man inte med den apparat, som för närvarande finns utbyggd, när det gäller kommunalt och allmänt bostadsbygge, skulle i stället inriktat sig på att stimulera kommunerna på dessa orter att bygga bostäder. Därmed sluppe man begränsa hyresgästernas rörelsefrihet med de här kontraktbestämmelserna, och dessutom hade ju dessa kommuner fullständig kontroll över det nya bostadsbestånd, som kommer till.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Gustav Emil Andersson m. fl. avgivna reservationen.

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! Herr Mårtensson i Uddevalla hade praktiskt taget intet annat försvar för utskottet än det argumentet, att om inte detta skulle bifallas, så hade dessa industriföretag inte möjlighet att anskaffa bostäder åt sina arbetare.

Om vi studera propositionen och vad statsrådet själv sagt, finna vi att statsrådet uttalat, att under nuvarande förhållanden ha en hel del av dessa företag blivit gynnade när det gäller bostäder. Detta har gått utan att vi ändrat förordningen för dessa allmännyttiga företag, och då förstår jag inte vad det skall vara för risk att nu gå emot den föreslagna ändringen. Kungl. Maj:t har ju redan tillämpat detta förfarande enligt den nuvarande ordningen.

Herr PETERSON i Degerfors: Herr talman! Som försvar för Kungl. Maj:ts förslag och vad utskottet sagt på denna punkt kunde man bara hänvisa till de olika motionerna. Den ena motionen slår ju faktiskt ihjäl argumenteringen i den andra. I den ena motio-

nen yrkas avslag, i en annan yrkas längre gående krav än Kungl. Maj:ts, och i båda anser man sig ha framlagt fullgoda skäl. Det är emellertid med anledning av ett visst uttalande i reservationen under 2) på s. 30 som jag har begärt ordet. Där säges: »De av departementschefen anförda allmänna skälen för att särskilt gynna industriföretag, som uppför bostäder avsedda för dess anställda, har utskottet icke funnit övertygande; någon utredning, som visar behovet av dylika undantagsbestämmelser, har icke framlagts.»

Jag vill, herr talman, gent emot detta rekommendera vad järnbruksutredningen har skrivit på denna punkt till studium. Det är tydligen järnbruksutredningen som ligger till grund för Kungl. Maj:ts ställningstagande att även industriföretag skulle — om de bygga för de anställda — få tillgodogöra sig trekronorsbidraget och övriga förmåner som tillkomma de s. k. allmännyttiga byggena. Enligt den bostadskvot, som är uppgjord, finns det massor av industriorter som inte fått någon bostadskvot sig tilldelad. Den bostadskvot de fått har utgått ur de 3 000 lägenheter, som speciellt äro avsedda för viktiga industriorter. Skulle man följa reservanternas på denna punkt, skulle det betyda, att de som få bo i dessa bostäder och äro anställda inom industriföretagen, gå miste om den förmån som trekronorsbidraget ger. Inom dessa industriföretag ligger löneläget på sådan nivå, att en stor del av dem som äro anställda komma i den ställningen, att de måste få tillgodogöra sig denna förmån för att de över huvud taget skola kunna hyra en bostad i dessa hus.

I motionen kritiseras också, att denna åtgärd liksom den ökade tilldelningen av bostäder som regeringen fastställt för exportorterna är avsedd att befördra tillgången på arbetskraft för de dit förlagda företagen. Det innebär på omvägar — enligt motionä-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

terna — en dirigering av arbetskraft till vissa industrier, som ingår som ett led i den nuvarande ekonomiska politiken. Man behöver inte vara nationalekonom för att säga, att när vi nu veta att det ligger till på det sättet, att vissa industrier, framför allt den tunga industrien såsom trämasseindustrien, järnbruken och verkstäderna — här ligger ju vår hårdvaluta, kan man säga — lida brist på arbetskraft, är det väl ändå inte orimligt att säga, att de anställda där böra komma före t. ex. glassförsäljare och en del andra, som äro anställda kanske inom leksaksindustrien, när det gäller bostäder. Jag anser att det icke är något fel på en sådan politik, som gör det möjligt att skaffa bostäder åt dem, som äro anställda inom dessa mycket viktiga industrier.

Det är med denna utgångspunkt, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till vad utskottet anfört på denna punkt.

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! Herr Petterson i Degerfors nämnde särskilt järnbruksorterna. Då ber jag att få erinra herr Petterson i Degerfors om att vi under denna riksdag haft en annan proposition, där Kungl. Maj:t begärt 3 miljoner kronor till vatten och avlopp för särskilt järnbruksorterna. Detta gick riksdagen enhälligt emot på så sätt, att beloppet blev anvisat. Det blev dock icke förbehållet vissa orter, utan enligt riksdagens beslut skulle det fördelas på vanligt sätt. Här är precis samma princip, kan man säga, då man här vill särskilt gynna vissa orter med bostadsbyggande, och då tycker jag att riksdagen kunde vara konsekvent och intaga samma hållning som när det gällde nyssnämnda fråga.

Sedan har herr Petterson i Degerfors dragit in trekronorsbidraget i detta sammanhang. Jag nämnde inte detta, därför att det förekommer under

en annan punkt i detta utlåtande. Men herr Petterson har rätt i att när det gäller trekronorsbidraget skulle dessa företag också särskilt gynnas. Trekronorsbidraget skall emellertid enligt herr Olsson i Gävle försvinna nästa år.

Herr LAGER: Herr talman! Till herr Petterson i Degerfors vill jag bara säga, att jag för min del icke är emot att man bygger mera bostäder för sådana industrier som kunna vara viktiga för vår export. Vad jag vänder mig emot är, att man inte kan hitta någon annan utväg än att jämställa dessa med faktiska slavkontrakt utrustade byggnadsföretag med allmännyttiga företag. Jag kan inte inse att det är allmännyttigt att binda hyresgästerna med sådana kontrakt som det här är fråga om.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den av herr Gustav Emil Andersson m. fl. i fråga om punkten avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten III i utskottets förevarande utlåtande nr 171, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den reservation, som i fråga om denna punkt avgivits av herr Gustav Emil Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 130 ja och 46 nej, varjämte 21 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Punkten IV.

Utskottet hemställde i punkten IV, att riksdagen måtte, beträffande villkoren för belåning av hus, uppförda av bostadsrättsförening, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 295 och II: 373 i denna del, besluta, att dylik belåning ej finge medgivas, därest i sådan förenings stadgar intoges i statsrådsprotokollet angivna särbestämmelser.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Mannerskantz* och *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort i punkten hemställa, att riksdagen måtte beträffande villkoren för belåning av hus, uppförda av bostadsrättsförening, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 295 och II: 373 i denna del, besluta, att dylik belåning finge medgivas, även om i sådan förenings stadgar intoges i statsrådsprotokollet angivna särbestämmelser.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. beträffande punkten avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkten V.

I denna punkt hemställde utskottet, att riksdagen måtte, beträffande antalet subventionsgrupper vid tilläggsångivningen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 294 och II: 374, i vad de berörde detta ämne, godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits.

I en i avseende å punkten V avgiven reservation hade herrar *Johan Bernhard Johansson, Mannerskantz, Gustav Emil Andersson, Ivar Persson, Rubbestad, Pettersson* i Dahl och *Birke* förklarat sig anse, att utskottet i denna punkt bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande antalet subventionsgrupper vid tilläggsångivningen, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 294 och II: 374, i vad de berörde detta ämne, besluta att icke bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en femte subventionsgrupp.

Utskottets hemställan i fråga om förevarande punkt föredrogs; och anförde därvid:

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! Detta är ju den s. k. femte subventionsgruppen. Den har ju riksdagen gått emot tidigare. Vi hörde i debatten herr Ståhl säga, att här nödgas riksdagen godtaga en femte subventionsgrupp. Riktigt så galet är det egentligen inte, utan här har Kungl. Maj:t begärt, att Kungl. Maj:t skulle få fullmakt att om förhållandena så påkalla inrätta en femte subventionsgrupp. Vi reseranter ha ansett att detta icke bör ske, och vi ha därför gått emot detta förslag.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets ifrågakvande hemställan.

Punkten VI.

I punkten VI hemställde utskottet, att riksdagen måtte, beträffande frågan om visst barnantal såsom förutsättning för familjebostadsbidrag, med avslag å motionerna I: 294 och II: 374, i vad de avsåge detta spörsmål, besluta att icke vidtaga ändring i gällande bestämmelser.

I en av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz* och *Birke* avgivna reservation hade yrkats, att utskottets hemställan i punkten VI skulle innefatta, att riksdagen måtte, beträffande frågan om visst barnantal såsom förutsättning för familjebostadsbidrag, med bifall till motionerna I: 294 och II: 374, i vad de avsåge detta spörsmål, besluta, att sådant bidrag skulle tillkomma familjer med minst tre minderåriga barn.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr BIRKE: Herr talman! Vi som äro reservanter på denna punkt vidhålla den ståndpunkt vi tidigare intagit, nämligen att bostadsbidrag skola vara förbehållna familjer med tre eller flera barn och inte som nu utgå till familjer med endast två barn. Socialministern har själv, när detta bidrag på sin tid infördes, ansett att lägenheterna borde vara så beskaffade, att det inte behövde bo mer än två personer i varje rum. Detta önskemål är alltså

beträffande tvåbarnsfamiljerna uppfyllt.

I detta sammanhang kanske jag kan få lämna ett svar till herr Persson i Växjö som, när han talade om bostadsbidragen, ställde frågan, vilken bostadspolitik som högern är villig att föra. Jag skall ge ett mycket kort svar. Vi på högerhåll anse att man inte skall utsträcka subventionerna ytterligare utan försöka minska subventionerna isynnerhet nu, när man har fallande materialpriser. De enda subventioner, som man kan acceptera i oförändrad utsträckning, äro sådana som utgå till pensionärshem och barnrika familjer, men i övrigt bör man begränsa subventionerna. Med det system, som för närvarande är rådande, blir följden att de, som få dessa subventioner, få skattevägen vara med att betala dem. Det blir således bara en omfördelning. Detta är en utveckling som vi icke anse lycklig. Med hänsyn till det ekonomiska läget och förhållandena på byggnadsmarknaden ha vi reservanter ansett, att subventionerna på detta sätt skulle kunna minskas med ungefär 6 miljoner kronor.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag endast erinrar om att nu gällande grunder för familjebidrag blevo genomförda så sent som vid 1948 års riksdag. Det skulle se ganska egenomligt ut inte minst för barnfamiljerna här i landet, om riksdagen ett år efter det den fattat nämnda beslut skulle vara färdig att göra ändringar och försämringar i dessa grunder.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

hemställan i den föredragna punkten dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten VII.

Utskottet hemställde i denna punkt, att riksdagen måtte avslå i motionerna I:181 och II:166 samt II:371 framställda förslag om utvidgning av bidragsgivningen för mindre bemedlade, barnrika familjer.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LAGER: Herr talman! Vi ha i de av kommunistiska partiet väckta motionerna föreslagit en viss utvidgning av bestämmelserna om familjebostadsbidrag och bränslebidrag. Jag skall i detta sammanhang hänvisa till vad som sägs i motiveringen i motionen. Det är bara en av dessa specialfrågor, som jag vill ägna ett par ord åt. Det är den, där vi föreslå att bidragsgivningen utsträcker till att avse även ensamstående mödrar med ett minderårigt barn och en mera generös behandling av ensamstående mödrar med minderåriga barn.

Jag vill inte upptaga tiden med att framhålla, att ensamstående mödrar med minderåriga barn ju ha en betydligt hårdare kamp för tillvaron, när de äro obemedlade, än vad andra ha. Att det förhåller sig på det sättet torde vara uppenbart för alla och envar. Vi anse därför att det vore rimligt att favorisera dessa. Det är inte bara ensaka fall, som det här är fråga om. Antalet sådana ensamstående mödrar med minderåriga barn är större än vad man kanske i allmänhet är böjd att tro. Så sent som för någon vecka sedan redovisade föreståndaren för den kommunala bostadsförmedlingen i Stockholm offentligen i en intervju, att bland de 34 000 bostadssökande, som voro anmälda på förmedlingen, icke mindre än 1 800 voro ensamstående mödrar

med ett eller flera minderåriga barn. Man kan uppskatta att två tredjedelar av dessa, alltså betydligt över 1 000, sakna egen bostad, d. v. s. äro tvingade att leva skilda från sina barn.

I sin motivering för yrkandet om avslag på vår motion hänvisar utskottet till att denna sak är föremål för övervägande av regeringen. Nu är det emellertid så, att myndigheterna redan år 1947 framhöllo angelägenheten av att ordna det på bättre sätt med bostadsbidrag för ensamstående mödrar med ett barn. Det framhölls ytterligare år 1948 och upptogs då liksom 1947 mycket välvilligt av de beslutande instanserna, d. v. s. i ordalagen. När man sedan skulle gå till beslut, blev det avböjande både 1947 och 1948. Utskottet har i år följt metoden från tidigare år att göra en välvillig skrivning och uttala sin sympati för en sådan utvidgning men slutar med att motsätta sig den.

Jag vill med dessa korta anmärkningar yrka bifall till motion nr 371 i denna kammare i vad den avser punkt VII.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag vill understryka vad herr Lager har sagt om att de ensamstående mödrarna med minderåriga barn i många fall befinna sig i ett svårt ekonomiskt läge. Men kanske även andra grupper befinna sig i samma svårigheter vid vissa tillfällen. En ensamstående man, vars hustru har avlidit och efterlämnat minderåriga barn, kommer, tror jag, att befinna sig i en ännu svårare ställning än den ensamstående modern.

Sedan vill jag, herr talman, endast erinra om att det fortfarande här i landet finns en hel del barnrika familjer, som på grund av vissa förhållanden ännu inte ha kommit i åtnjutande av familjebidrag. Dessa frågor äro föremål för särskilda överläggningar, och

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

jag anser det lämpligast att samtliga dessa frågor få prövas i ett sammanhang.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **LAGER**: Herr talman! Herr Mårtensson anser, att ensamstående män med minderåriga barn ha det lika svårt som ensamstående mödrar med minderåriga barn. Jag har en motsatt uppfattning. Jag tror det är litet enklare för en ensamstående man att få vården av sina barn ordnad än för en ensamstående kvinna.

Herr Mårtensson hänvisar till att det finns andra grupper som också ha det svårt, men det anser jag inte utgöra något skäl för att inte göra någonting i detta avseende. Man underlåter ju inte att dra upp en som håller på att drunkna, därför att det på ett annat ställe möjligen också finns någon som håller på att drunkna.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till motionen II: 371 i motsvarande delar; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lager begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VII i utskottets förevarande utlåtande nr 171, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 371 i motsvarande delar.

Sedan kammarens ledamöter här- efter intagit sina platser och voterings-

propositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Lager begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 185 ja och 7 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Punkten VIII.

I punkten VIII hemställde utskottet, att riksdagen måtte, beträffande tre-kronorsbidraget med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 290 och II: 366, I: 291 och II: 372, I: 294 och II: 374 samt I: 296 och II: 375, i vad de avsåge denna bidragsform, godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts.

I fråga om denna punkt hade reservationer avgivits

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz*, *Gustav Emil Andersson*, *Ivar Persson*, *Boman* i Kieryd, *Rubbestad*, *Pettersson* i Dahl och *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte beträffande trekronorsbidraget med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 290 och II: 366 samt med bifall till motionerna I: 291 och II: 372, I: 294 och II: 374 samt I: 296 och II: 375, i vad motionerna avsåge denna bidragsform, besluta, att bestämmelserna om sådana bidrag skulle upphävas.

2) av herrar *Sundelin*, *Ståhl* och fröken *Elmén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande trekronorsbidraget i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 290 och II: 366 samt med avslag å motionerna I: 291 och II: 372, I: 294 och II: 374 samt I: 296 och II: 375, i vad motionerna av-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

såge denna bidragsform, godkänna vad reservanterna anfört.

Efter föredragning av utskottets i punkten gjorda hemställan anförde:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Systemet med trekronorsbidraget synes medföra godtycke och vissa orättvisor. När bidraget infördes, sades det ifrån, att det var av provisorisk karaktär och att åtgärden skulle betraktas som ett experiment. Kommunerna ha ju också använt det efter olika grunder. Det är huvudsakligen de större städerna som ha utdelat detta bidrag, framför allt Stockholm och Göteborg, och det är ytterst små belopp som ha kommit landskommunerna till del. I Stockholms län gäller det endast Rimbo, som fått ungefär 700 kronor i bidrag.

Om kommunerna mera allmänt införa detta trekronorsbidrag, kan man befara, att det så småningom kommer att betraktas som ett permanent bidrag. Vi högerreservanter anse på den grunden, att man redan nu bör avveckla denna bidragsform, då förutsättningar för att kunna använda den likformigt inte synas föreligga.

Jag ber att med detta få yrka bifall till reservationen av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! Jag skulle kunna delvis instämma i herr Birkes anförande, men med hänsyn till att herr Olsson i Gävle här under debatten har deklarerat, att det är sista året trekronorsbidraget skall utgå, anser jag att frågan har kommit i ett nytt läge.

Herr Olsson i Gävle tillade, att man måste söka en annan form att kompensera de allra lägsta inkomsttagarna för de höga hyrorna. Jag är för min del inte säker på att man kan säga, att detta bara gäller de lägsta inkomsttagarna. I de anvisningar för handhavandet av denna bidragsgivning, som bostadsstyrelsen har lämnat kommu-

nerna, står det tydligt och klart vilka som egentligen skola ha bidraget. Trekronorsbidraget skall i princip utgå till samtliga typer av hushåll och alltså inte förbehållas enbart de barnrika familjerna. Gällande inkomststreck innebär, att mannens och hustruns sammanlagda beskattningsbara årsinkomst får uppgå till högst 4 000 kronor för familj med högst två barn, och sedan ökas detta belopp med 1 000 kronor för varje ytterligare barn. På det sättet kan bidrag utgå även till familjer med ganska hög inkomst. Det kan faktiskt hända att familj med en beskattningsbar inkomst på 10 000 kronor — i vissa fall ändå mera — får detta trekronorsbidrag, och jag tycker inte man kan säga, att en sådan familj hör till dem som ha de lägsta inkomsterna.

Trekronorsbidraget är vidare förbehållet vissa, nämligen dem som bo i fullt iordningställda bostäder, s. k. hyreslägenheter. Vid utlåtandet finns fogad en reservation av herr Sundelin m. fl., där det står mycket förrådiskt, att trekronorsbidraget bör utsträckas till alla hyresfastigheter, även på landsbygden. Nu är det emellertid så, gudskelov eller tyvärr, att vi inte ha så många hyreslägenheter på landsbygden, utan huvudsakligen fastigheter som bebos av ägaren själv. De som själva äga den fastighet de bo i och vilja iordningställa den, ha ingen möjlighet att få detta trekronorsbidrag.

Ser man hur trekronorsbidragen fördelats under de senaste åren, framgår det, att det under föregående budgetår har utgått 714 369 kronor för ändamålet. Nu är det ju så, att också landskommuner kunna få detta bidrag, om det där finns hyresbostäder. Det är 17 landskommuner som ha denna förmån, och till dem har utgått ett sammanlagt belopp av 15 060 kronor. I runt tal ha alltså 700 000 kronor gått till städerna och 15 000 till landsbygden. Av det som gått till städerna har Stockholm tagit ungefär hälften eller 332 807 kro-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

nor. Landsbygden har alltså nästan inte fått något alls.

Jag tycker man har rätt att anse, att detta är en belastning för vårt bostads-väsande som aldrig borde ha uppstått. Att döma av de uttalanden som gjorts i dag är det sista gången vi ha att be-handla trekronorsbidraget. Det har sagts tidigare, att det är ett provisori-um. Det är tillkommet för att ge mindre bemedlade familjer möjlighet att bo i fullt iordningställda bostäder. Man har utgått från att det skall vara lägenheter på 50 m². Om man multi-plicerar 50 med 3 kronor, får man 150 kronor. Jag vill ställa den frågan, om dessa 150 kronor betyda så förfärligt mycket för folk i de inkomstlägen, jag nyss talade om, att man för den skull behöver ha kvar bidraget.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till den reservation, som på den-na punkt är avgiven av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Herr STÅHL: Herr talman! Herr Pet-tersson i Dahl har rätt såtillvida som frågan har kommit i ett nytt läge ge-nom herr Adolv Olssons yttrande, att man måste söka en annan form för dessa bidrag till nästa år, men det bör observeras, att detta bara gäller for-men för bidraget. Jag tror herr Adolv Olsson och jag äro ense om att det be-hövs ett bidrag till de allra fattigaste hyresgästerna för att hjälpa dem till människovärdiga bostäder.

Jag vill understryka i anslutning till vad jag tidigare haft tillfälle att säga, att vi folkpartister ha opponerat oss mot utskottsmajoriteten och regering-en, såsom också framgår av vår reser-vation, i fråga om principerna för bo-stadsproduktionens fördelning mellan de olika kategorierna av bostadsprodu-center. Däremot ha vi konsekvent stött regeringen och majoriteten beträffande den sociala sidan av denna politik. I vår reservation ha vi gått ett steg läng-

re än regeringen och utskottsmajorite-ten såtillvida som vi ha yrkat en ut-ökning av trekronorsbidraget från 1,5 till 1,8 miljoner för att sätta flera av de sämst ställda hyresgästerna, framför allt på landsbygden, i tillfälle att kom-ma i åtnjutande av bidraget.

Vilket namn detta bidrag har när det kommer tillbaka i kammaren, trekro-norsbidrag eller någonting annat, spe-lar för oss ingen större roll, men jag tror inte det kan utebli. För att mani-festera vår månhet om att detta bidrag skall utgå även i fortsättningen ber jag att på denna punkt få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Sundelin, fröken Elmén och mig.

Herr PETTERSSON i Dahl (kort gen-mäle): Herr talman! Herr Ståhl måtte röra sig i kretsar med mycket höga in-komster, eftersom han kan säga, att trekronorsbidraget utgår till de allra fattigaste i samhället. Herr Ståhl bör observera, att detta gäller dem som bo i fullt iordningställda bostäder, s. k. hyreshus. Jag tycker att i stället de, som inte få bo i sådana utan få dras med dåliga bostäder, borde få ersätt-ning. Att kalla dem för de fattigaste, när de kunna ha inkomster på över 10 000 kronor, tycker jag är oriktigt.

Herr Ståhl sade, att det här gäller den sociala sidan av saken. Jag är glad att herr Ståhl inte säger som i utskot-tet, att frågan om trekronorsbidraget är en av våra allra största sociala frågor.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag än en gång nödgas ta till orda i denna debatt.

Jag tillät mig förut i dag att säga, att jag hoppas detta är sista året ett bidrag skall gå ut i trekronorsbidra-gets form och att detta måste ersättas med ett bidrag i en annan form. Jag har sedan flera gånger fått höra herr Pettersson i Dahl säga, att han hem-ställer om bifall till den reservation,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

som yrkar att trekronorsbidraget skall upphävas, eftersom jag har sagt, att detta är sista året trekronorsbidraget utgår.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag. Om man nu har möjlighet att göra om denna anordning till nästa år, tycker jag inte det är rimligt att utsträcka det hela mer än som föreslås i den kungl. propositionen. Sedan få vi se om det kan finnas någon annan form. Gör det icke det, har herr Pettersson i Dahl möjlighet att nästa år ställa ett avslagsyrkande här.

Herr LJUNGBERG: Herr talman! Motiveringen till trekronorsbidraget har från början varit dunkel. Än har det varit önskemålet att bereda familjer med begränsade inkomster möjlighet att utbyta en dålig lägenhet mot, som det heter, en modern hälsobostad. Än har det varit att förmå kommunerna att bedriva vad man kallar en aktiv bostadspolitik. I dag har man varit inne på att denna bidragsform alltjämt behövs som ett komplement till familjebostadsbidraget. Men när man ansättes litet närmare och blir påvisad de orättvisa verkningarna av bidragsformen, faller man tillbaka på departementschefens formel, att bidragsformen bara är provisorisk och att vi skola behålla den endast tills man får möjlighet att bättre se vad som kan göras vid en sanering av det äldre bostadsbeståndet.

Det föreligger sålunda en ganska hoppande argumentering, och detta gör att man blir misstänksam mot ifrågavarande bidragsform. I dagens läge, då det endast i undantagsfall lämnas tillstånd till rivning av gamla bostadshus, även om de äro bristfälliga, kan trekronorsbidraget icke ha någon effekt när det gäller att överflytta personer från gamla och dåliga bostadshus till moderna hälsobostäder. Lyckas en person någon gång att få flytta från en dylik gammal

lägenhet, intages hans plats omedelbart av någon annan, som kanske står mindre väl anskrivnen hos den tämligen allennarådande kommunala instansen, vilken gör urvalet. Som komplement till familjebostadsbidraget synes mig betydelsen av trekronorsbidraget vara betydligt överdriven. Det råder nämligen ingen tvekan om att familjebostadsbidraget skulle kunna konstrueras så, att det fyllde sitt syfte utan något speciellt komplement. Man vunne då den fördelen, att behovet bleve prövat med utgångspunkt från fasta normer och bestämda regler. På denna väg skulle man slippa ifrån de uppenbara orättvisor, som äro förenade med trekronorsbidraget.

Trekronorsbidraget skulle ha någon mening, om det kunde bidraga till saneringen av vissa äldre stadsdelar, så att gammal och bristfällig bebyggelse revs bort och nya bostadshus bleve uppförda på deras plats. Tomtkostnaderna i sådana gamla saneringsområden äro i regel högre än på nyplanerade områden. Därvidlag skulle trekronorsbidraget kunna få en utjämnande betydelse. Jag trodde, att detta var syftet med trekronorsbidraget, när det en gång infördes, men erfarenheten har visat att så icke var fallet. Erfarenheten går nämligen i alldeles motsatt riktning. Trekronorsbidraget går till ojämförligt största delen till byggnader på nyplanerade områden. Byggnadsregleringen sätter stopp för möjligheten att göra någonting på äldre områden. Nog borde man kunna komma överens om att, så länge byggnadsregleringen består, trekronorsbidraget ur den berörda synpunkten är behövt.

Vidare har det talats om bidragets effekt i fråga om aktiviseringen av den kommunala bostadspolitiken. Denna effekt är ju otvivelaktig. Men i skuggan av aktiviseringen har växt upp en flora av orättvisor och missförhållanden. Däröfver har talats tillräckligt mycket förut i debatten. Jag skall avstå från att

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gå vidare in på saken i detta sammanhang.

Jag ber, herr talman, att under hänvisning till den motion, som herr Håstad och jag väckt i ärendet, motionen nr 375 i denna kammare, få yrka bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Det är möjligt att denna bidragsform icke är så lämplig utan kanske kan ersättas med något annat bidrag, men jag kan icke underlåta att erinra om vad orsaken är till att trekronorsbidraget kommit till. Det avser i första hand att hjälpa de familjer med små inkomster, som icke kunna komma i åtnjutande av familjebidrag, till en något så när tillfredsställande bostad. Om detta bidrag skulle upphöra att utgå, förutsätter jag att det utarbetas någon annan bidragsform, som kan vara enklare men som ändå lämnar en effektiv hjälp åt sådana familjer.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i denna punkt; 2:o) bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. beträffande punkten avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den av herr Sundelin m. fl. i fråga om punkten avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) avgivna propositionen, följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VIII i utskottets förvarande utlåtande nr 171, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den reservation, som i fråga om denna punkt avgivits av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 132 ja och 60 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets ifrågavarande hemställan.

Punkten IX.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten X.

Utskottet hemställde i denna punkt, att riksdagen måtte, beträffande fördelningen av bostadsbyggandet på landsbygd och stadssambhällen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 291 och II: 372, I: 181 och II: 166 samt II: 371, i vad de avsåge detta spörsmål, godkänna vad utskottet anfört.

I en av herrar *Gustav Emil Andersson*, *Ivar Persson*, *Rubbestad* och *Pettersson* i Dahl avgiven reservation hade i fråga om denna punkt uttalats, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande fördelningen av bostadsbyggandet på landsbygd och stadssambhällen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 291 och II: 372 samt med avslag å motionerna I: 181, II: 166 och II: 371, i vad de

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

avsåge detta spörsmål, godkänna vad reservanterna anförde.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! När det gäller fördelningen av bostadsbyggandet på landsbygd och stad ha vi, som jag tidigare erinrat om, på landsbygden kommit i efterhand. Kungl. Maj:t har fastställt kvoterna, och vi kunna icke göra annat än protestera mot vad som skett.

Det kan vara intressant att taga del av det material som härvidlag föreligger. Om man går till den kungl. propositionen och ser på bostadsstyrelsens äskande — det är ju, som vi ha hört tidigare på det sättet, att bostadsstyrelsen föreslår och Kungl. Maj:t fastställer kvoterna — finna vi då på sidan 12 i propositionen att de stora städerna Stockholm, Göteborg och Malmö icke skulle vara så särskilt gynnade i fråga om bostadstillskott. Man har kommit fram till relationstalet 74,3 % för Stockholms del, 88,7 % för Göteborg och 99,7 % för Malmö. Bostadsstyrelsen har utgått ifrån nettoökningen av antalet bestående äktenskap inom kommunen plus en femtedel av nettoinflyttningen, varvid 40 % av inflyttade personer beräknas utgöras av äkta makar. Denna beräkning har blivit föremål för kritik. En licentiat Rudenfeldt har företagit en vetenskaplig granskning av materialet och har kommit fram till att bostadsstyrelsen utgått ifrån fullständigt felaktiga utgångspunkter. Han har bearbetat materialet och funnit, att icke mer än 10 % av de nyinflyttade utgöras av äkta makar, och med den beräkningen kommer han till att Stockholm har fått ett bostadstillskott av icke mindre än 157 %, att Göteborg har fått ett tillskott av 116 % och Malmö ett tillskott av 129 %. I stället för att Stockholm skulle vara underkompenserat är det överkompenserat, säger han. Nu vill jag icke alls gå i god för att hans siffror äro riktiga.

Man ställer sig frågande inför vilka uppgifter man egentligen skall tro. Skall man tro på bostadsstyrelsen, som får ut att Stockholm är dåligt tillgodosett i fråga om bostadstillskott, eller skall man tro licentiaten Rudenfeldts uppgifter, att Stockholm egentligen har fått för mycket? Jag skulle tänka mig, att sanningen ligger någonstans mitt emellan. Men det är dock en stor skillnad mellan de ena siffrorna och de andra. Troligen är det något fel på något håll. I varje fall tror jag man kan säga, att när det gäller tilldelning av byggnadskvoter och möjligheten att åstadkomma lägenheter äro vi mycket dåligt kompenserade på landsbygden. Jag kan bara nämna som ett exempel att vår länsbostadsnämnd föregående år meddelade, att den hade möjlighet att släppa fram 24 tillstånd till Hallands landskommuner — det var alltså inga kvorter — men hade ansökningar inne med begäran att få bygga 500. Var och en förstår, att den gest, som ligger i att Kungl. Maj:t har givit länsarbetsnämnderna rätt att fritt fördela kvoterna, sannerligen icke är så mycket värd. Det finns ett antal kvoter, som de få den stora förmånen att fördela, på alla orterna i länet, men mer än de kvoter de i nåder fått av Kungl. Maj:t få de icke.

Härvidlag har Kungl. Maj:t, som jag nämnde, gått före riksdagen. Jag tillåter mig upprepa vad jag sagt tidigare i dag, att jag tycker att denna fråga borde ha behandlats så tidigt, att riksdagen hade haft möjlighet att säga sin mening, innan Kungl. Maj:t fastställt det hela. Det är bara en chimär, att vi skola yttra oss om kvottilldelningen i efterhand.

Nu ha vi fyra reservanter ansett, att riksdagen bör uttala, att tilldelningen av kvoter till landsbygden icke är riktig och vi protestera mot densamma. Vi vilja icke ha någon ändring av själva siffran för byggnadskvoterna, 45 000, utan det gäller bara fördelningen.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

på denna punkt är avgiven av herr Gustav Emil Andersson m. fl.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den i fråga om punkten avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten X i utskottets förevarande utlåtande nr 171, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den reservation, som i fråga om denna punkt avgivits av herr Gustav Emil Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 132 ja och 45 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Punkten XI.

Utskottet hemställde i punkten XI, att riksdagen måtte beträffande frågan om kommunal myndighets turordningsförslag och överklagande av beslut angående byggnadstillstånd avslå i motionerna I: 80 och II: 150 gjord framställning om utfärdande av direktiv.

Reservation hade beträffande denna punkt avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz*, *Sundelin*, *Boman* i *Kieryd*, *Ståhl*, fröken *Elmén* och herr *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande frågan om kommunal myndighets turordningsförslag och överklagande av beslut angående byggnadstillstånd, med bifall till motionerna I: 80 och II: 150 i denna del, besluta hos Kungl. Maj:t göra framställning om utfärdande av direktiv.

Utskottets i punkten gjorda hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Under hänvisning till vad jag tidigare anført ber jag att få yrka bifall till den reservation, som vid denna punkt är avgiven av herr J. B. Johansson m. fl.

Herr **WEDÉN**: Herr talman! Jag instämmer i detta yrkande.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkten XII.

Efter föredragning av denna punkt yttrade

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr BÄCKSTRÖM: Herr talman! Från omkring sekelskiftet fram till 1920-talet uppfördes större delen av såväl sten- som trähus i städer och tätorter med s. k. mansardtak. Vindarna blevo därför stora och efter nutida förhållanden oekonomiska. Att vindarna gjordes så stora berodde delvis på att byggnadskostnaderna då voro låga och att ett visst slöseri med utrymmen därför betydde mindre. I det läge vi för dagen ha kan man väl säga, att det är ekonomiskt oklokt att inte tillvarataga de möjligheter som finnas att utnyttja dessa vindar, som väl numera mest användas för lagring av olika slags bråte. Vindarna kunna ofta med stor fördel inredas till kontor och delvis även till bostäder, vilket ju också i viss utsträckning skett med dispens av Kungl. Maj:t. Ett utnyttjande av dessa vindar är ju avsevärt materialbesparande i förhållande till den golvyta man utvinner vid nybyggnad av bostadshus. Jag anser att det vore felaktigt, om man inte i nuvarande läge, då bostadsbristen är så stor, utnyttjade de möjligheter som här förefinnas, då man ju därigenom på ett relativt billigt sätt kunde i någon mån avhjälpa bostadsbristen.

Trähusen få ju uppföras i två våningar med inredd vindsvåning till en tredjedel, men det kan väl ifrågasättas, om det vore till någon nackdel, ifall man inredde dem till två tredjedelar. För min del tror jag knappast att det skulle kunna anses olämpligt. Vad beträffar stenhusen finns det ju vissa kvarter, där stadsplanen för närvarande inte lägger hinder i vägen för ett utnyttjande av vindsutrymmena i viss utsträckning. Det kan emellertid tänkas, att fastighetsägarna inte tänkt på detta, delvis kanske beroende på att hyrorna i de gamla hus det här gäller inte kunnat komma upp i nivå med hyrorna i nya hus utan äro mycket låga per kvadratmeter golvyta. Propaganda på detta område skulle enligt min mening ej skada. Samtidigt skulle jag vilja vädja till de

statliga myndigheterna att göra vad som göras kan för att få fram en bebyggelse av den art jag här berört. Vi ha ju i städer speciellt med stenhus mycket stora sådana vindsutrymmen. Om man skulle göra en uppskattning av dessa, tror jag säkert, att man skulle bli överraskad av de möjligheter som i detta hänseende förefinnas. Där stadsplan lägger hinder i vägen för bebyggelse av vindar vore det önskvärt att statsmakterna utredde möjligheten av att genom ett enklare dispensförfarande få dessa reserver utnyttjade. Vid ett dispensförfarande måste ju krävas, att gällande säkerhets- och brandföreskrifter inte få eftersättas, men de åtgärder som därför måste vidtagas, torde knappast bli så kostnadskrävande att inte ifrågavarande utbyggande av vindarna ändå skulle löna sig. Jag har, herr talman, intet yrkande utan jag vill endast vädja till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet att ägna denna fråga den största uppmärksamhet, så att bästa möjliga resultat kan ernås.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan i den föredragna punkten bifölls.

Punkterna XIII—XVIII.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten XIX.

I punkten XIX hemställde utskottet, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 291 och II: 372, såvitt nu var i fråga, besluta, att anslag till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden icke skulle anvisas för budgetåret 1949/50.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustav Emil Andersson, Ivar Persson, Rubbestad och Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 291 och II: 372, så vitt nu vore i fråga, till Bidrag till främjande

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

av bostadsbyggande på landsbygden för budgetåret 1949/50 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

Sedan utskottets hemställan i punkten föredragits, anförde:

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! På denna punkt ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Gustav Emil Andersson m. fl.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill erinra om att det finns ett anslag på 15 miljoner kronor till detta ändamål, och då kan det vara obehövt att utöka detta anslag ytterligare.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkten XX.

I denna punkt hemställde utskottet, att riksdagen måtte för budgetåret 1949/50 under fonden för låneunderstöd anvisa

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 294 och II: 374, i vad de berörde detta anslag, till Tilläggsålan till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor;

2) till Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor;

3) till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor;

4) till Lån till Aktiebolaget Elementhus ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Manner-skantz* och *Birke*, vilka ansett, att utskottet i mom. 1) i den föredragna punkten bort hemställa, att riksdagen måtte för budgetåret 1949/50 under fonden för låneunderstöd anvisa, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 294 och II: 374, i vad de berörde detta anslag, till Tilläggsålan till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

Utskottets i punkten gjorda hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr J. B. Johansson m. fl.

Herr **BOMAN** i Kieryd: Herr talman! Jag vill i anslutning till vad utskottet här har skrivit angående bidrag till Aktiebolaget Elementhus för bostadsbyggande endast understryka ett par synpunkter. Beträffande bolagets verksamhet meddelas i propositionen följande: »Bolaget har till föremål för sin verksamhet att framställa monteringsfärdiga trähus enligt ett av Aktiebolaget Bostadsforskning utarbetat system, till vilket Elementhus förvärvat nyttjanderätt. Systemet kan i korthet sägas innebära tillverkningsmetoder, varigenom beredes möjlighet till en besparing i virkesåtgången med 35—40 procent, jämfört med virkesåtgången för nu vanliga monteringsfärdiga trähus. Enligt grundliga kalkyler utgör den häremot svarande kostnadsbesparingen 25—30 procent. Sålunda skulle ett monteringsfärdigt egna hem, som består av ett envåningshus om 75 m² byggnadsyta och nu kostar ca 28 500 kronor, kunna enligt berörda system framställas fullt färdigt för ca 20—21 500 kronor. Som förut antytts, är denna kostnadsbesparing avsedd att komma bostadsbyggnadens blivande in-

nehavare till godo. Distributionen av husen kommer att undandragas all spekulat. Bakom detta företag stå en hel del av de stora koncernerna — jag nämner Skånska Cement, Bofors, Boliden o. s. v. — och detta har skapat en viss oro bland småföretagarna. Vi ha i mitt eget län ett företag, WST-hus, som experimenterar med halm som råvara och nedlagt kostnader på experiment till ett belopp av ca 200 000—300 000 kronor och kommit fram till ungefär samma resultat då det gäller spara trä och kostnader. Inom parentes kan jag säga, att det har uppfört ett sådant provhus i Oslo, där norska stortinget varit ute och sett på detsamma, och att norska staten är intresserad för detta. Man har också sålt patenträtten till olika länder. I detta fall har enskild företagare nedlagt stora kostnader för att skapa bättre och billigare byggnadsmaterial, alltså ungefär samma sak som det här är fråga om. När nu riksdagen gått in för ett anslag på en miljon kronor till denna koncern, AB Elementhus, så vill jag understryka, att man också bör öppna möjlighet för enskilda företagare som gjort liknande uppfinningar att få bidrag från det allmänna. Jag vill med dessa ord, herr talman, endast understryka denna synpunkt och har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till denna hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den i fråga om punkten avgivna reservationen; och biföll kammarerna utskottets berörda hemställan.

Punkterna XXI—XXVI.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 132 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 11 mars 1949, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats

a) vidtaga ändringar i de i statens allmänna avlöningsreglemente meddelade bestämmelserna rörande semesterersättning, sjötillägg och begravningshjälp;

b) vidtaga ändringar i de i avlöningsreglementet för folkskolan meddelade bestämmelserna rörande begravningshjälp;

c) meddela vissa i propositionen angivna beslut eller bestämmelser;

d) förordna angående omreglering i vissa fall av avlöning till tjänsteman å indragnings- eller disponibilitetsstat;

dels ock besluta, att det högsta antal revir vid domänverket, som finge hänföras till lönegrupp III, skulle utgöra 12.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft fyra motioner.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. avslå i motionerna I: 281 och II: 349 framlagt förslag, att förhöjning av sjötillägget skulle utgå för personal tjänstgörande å ubåt utrustad med s. k. snorkelanläggning med 5 kronor per man och dag under samma tid som sjötillägg utginge;

II. bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i

Ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente.

statsrådsprotokollet över finansärenden för den 11 mars 1949 förordats

a) vidtaga ändringar i de i statens allmänna avlöningsreglemente meddelade bestämmelserna rörande semesterersättning, sjötillägg och begravningshjälp;

b) vidtaga ändringar i de i avlöningsreglementet för folkskolan meddelade bestämmelserna rörande begravningshjälp;

c) meddela beslut eller bestämmelser rörande

förande över stat av pensionsberättigande statlig tjänst, vilken förenades med ordinarie, medelst förordnande tills vidare tillsatt och ej pensionsberättigande statlig tjänst,

vikariatslöneförordnande å rektorsbefattning vid högre kommunal skola samt

beredskapsersättning åt vissa tjänstemän vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk;

III. besluta, att det högsta antal re-
vir vid domänverket, som finge hänföras till lönegrupp III, skulle utgöra 12;

IV. besluta, att motionerna I: 280 och II: 348 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle befattningshavarnas begravningshjälp höjas från 400 kronor till 500 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Manner-skantz, Gustav Emil Andersson, Ivar Persson, Rubbestad, Pettersson* i Dahl och *Birke*, vilka ansett, att utskottet i punkten II bort hemställa, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 11 mars 1949 förordats

a) vidtaga ändringar i de i statens allmänna avlöningsreglemente meddelade bestämmelserna rörande semesterersättning och sjötillägg;

b) meddela beslut eller bestämmelser rörande

förande över stat av pensionsberättigande statlig tjänst, vilken förenades med ordinarie, medelst förordnande tills vidare tillsatt och ej pensionsberättigande statlig tjänst,

vikariatslöneförordnande å rektorsbefattning vid högre kommunal skola samt

beredskapsersättning åt vissa tjänstemän vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Enligt reservanternas mening hade med den föreslagna höjningen av begravningshjälpen bort tills vidare anstå.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **NIHLFORS**: Herr talman! Jag har begärt ordet på denna punkt med anledning av att fröken Vinge och jag ha väckt en motion om de partiellt arbetsföra.

Alla äro ju överens om att de partiellt arbetsföra måste såvitt möjligt på olika sätt föras in i det normala arbetslivet och att staten som arbetsgivare därvid bör föregå med gott exempel. I den proposition, över vilken statsutskottet avgivit utlåtande nr 172, har Kungl. Maj:t redogjort för de synpunkter och de regler, som regeringen har för avsikt att tillämpa vid anställning av partiellt arbetsföra i statstjänst. I det kommittébetänkande, som ligger till grund för regeringens förslag, hade bl. a. föreslagits inrättande av ett speciellt organ av rådgivande natur, ett s. k. tjänsteråd. Detta organ var enligt kommittéförslaget avsett att bestå av åtta personer. Det var tänkt att den medicinska sakkunskapen, det centrala arbetsmarknadsorganet, statsförvaltningen och de partiellt arbetsföra skulle vardera företrädas av en representant. Därutöver borde enligt kommitténs mening staten i sin

Ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente.

egenskap av arbetsgivare representeras av ytterligare två ledamöter, och som statens motpart på arbetsmarknaden borde fungera en representant för tjänstemannaorganisationerna och en företrädare för Landsorganisationen (statstjänarkartellen).

Nu blev det inte regeringens beslut att inrätta ett sådant tjänsteråd. Man ansåg, att tiden inte var mogen för detta. Flera remissinstanser hade mer eller mindre klart avstyrkt förslaget. Man ansåg att det tills vidare borde kunna gå bra med nuvarande anordning, att medicinalstyrelsen skulle i dessa frågor avge utlåtande om de partiellt arbetsföra och deras förhållande till staten som arbetsgivare och deras inordnande i statlig tjänst. Regeringen ansåg emellertid, att i dessa frågor borde arbetsmarknadsstyrelsen ha en representant, som kunde samråda inom medicinalstyrelsen och, om han hade skiljaktig mening från medicinalstyrelsen, anteckna denna till protokollet där. Vi motionärer ha ansett, att det vore av stor betydelse för de partiellt arbetsföra, om även de kunde på något enkelt och absolut inte kostnadskrävande sätt komma med i detta samråd inom medicinalstyrelsen rörande deras egna angelägenheter, och vi ville endast att utskottet skulle göra ett uttalande på denna punkt till ledning för Kungl. Maj:t. Vi ansågo det även vara av viss psykologisk betydelse, att man gjorde denna gest åt de partiellt arbetsföra, så att de på detta mera direkta sätt skulle kunna deltaga vid behandlingen av dessa frågor inom medicinalstyrelsen. Nu har utskottet avstyrkt denna motion med den motiveringen, att de partiellt arbetsföra därigenom skulle beredas en viss särställning framför andra arbetstagare.

Jag har, eftersom utskottet är enigt i sitt avslagsyrkande, inte ansett mig böra ställa något yrkande på denna punkt. Jag har emellertid begärt ordet närmast för att framhålla som min

uppfattning, att utskottets uttalande, att man skulle bereda de partiellt arbetsföra en särställning framför andra arbetstagare, egentligen inte är riktigt. Det framgår ju till att börja med av att tjänsterådet, såsom kommittén hade tänkt sig det sammansatt, skulle bestå av å ena sidan statens representanter plus representanter för partiellt arbetsföra och å andra sidan arbetsmarknadens parter, d. v. s. representanter för tjänstemannaorganisationerna och Landsorganisationen. Man kan också göra gällande att de partiellt arbetsföra inte alltid äro arbetstagare. Det förekommer ju även egna företagare bland dessa. Dessutom kan man säga, att när Kungl. Maj:t anser det erforderligt att genom ganska invecklade bestämmelser försöka bredda möjligheten för de partiellt arbetsföra att inneha statsanställning, så har man därvid givit dessa arbetstagare en särställning eller åtminstone ansett att man bör särskilt reglera deras förhållanden. Det skulle alltså varit ganska naturligt, om man, som vi motionärer ha velat, låtit en representant för de partiellt arbetsföras organisationer deltaga i överläggningar i medicinalstyrelsen. Jag hoppas att saken i alla fall ordnas på ett enkelt och smärtfritt sätt. Det kan väl knappast vara tänkbart att man skulle förvägra talesmännen för de partiellt arbetsföra att deltaga i dessa överläggningar med medicinalstyrelsen. Man kan väl därför säga att frågan trots utskottets avslagsyrkande bör kunna lösas på ett tillfredsställande sätt.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av den reservation som är fogad till detta utskottsutlåtande. Denna reservation riktar sig mot det förslag i propositionen, som syftar till att öka begravningshjälpen för statstjänstemännen. Det föreslås en höjning av denna begravningshjälp från 400 kronor till

Ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente.

500 kronor. Vi som stå för reservationen mena att detta är ett direkt avsteg från den princip om lönestabilisering som man annars velat hävda. Så sent som 1947 fattade riksdagen beslut angående statstjänstemännens löner och samtidigt också beslut om denna begravningshjälp. Jag finner det därför oegentligt att man nu skulle öka på detta belopp på det sätt som här föreslås och ånyo luckra upp avlöningsreglementet.

Vi känna ju till, att om man höjer lönerna eller ökar förmånerna på ett område får detta återverkningar även på andra områden. När riksdagen fattade beslut om statstjänarnas löner framställdes genast krav på likställighet i lönehänseende från de landstingsanställda och de kommunalanställda. Går man nu även in för dessa bestämmelser är det självklart att krav på förbättringar komma att resas även från andra grupper. Jag kan inte anse att det är befogat att göra denna ändring, och därför ber jag, herr talman — även om detta inte är någon särskilt stor fråga — av principiella skäl få yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag i denna del och i stället bifall till reservationen.

Herr FAGERHOLM: Herr talman! Jag vill till en början säga att jag är ense med herr Rubbestad i ett avseende, nämligen att detta inte är någon stor fråga. Men längre sträcker sig inte min enighet med herr Rubbestad. Det såges i reservationen, att den föreslagna höjningen innebär »ett avsteg från eljest tillämpade principer för stabilisering av lönenivån, vilket skulle kunna medföra betänkliga konsekvenser i fråga om andra löntagargrupper». Jag tycker att reservanternas mycket grovt ha överdrivit räckvidden av detta förslag. Det rör sig i själva verket om några få kronor per statstjänsteman och år, och anledningen till den före-

slagna ändringen är ju att vissa bestämmelser i olycksfallsförsäkringslagen m. m. ha ändrats. Jag tycker, herr Rubbestad, att det mot bakgrunden av att statstjänstemännen frivilligt ha avstått ifrån en juridisk rätt till löneförhöjningar, som kanske i många fall röra sig om hundra gånger det belopp det här gäller, är något egendomligt att man skall behöva ställa sig i vägen för statstjänstemännen i detta avseende.

Jag skulle emellertid vilja föra det resonemang som förekommer i reservationen en smula vidare. Det såges som sagt där, att förslaget innebär ett avsteg från principerna för stabiliseringen av lönenivån. Såvitt jag förstår ingår frågan om stabilisering av lönenivån endast som ett led i den allmänna stabiliseringen av samhällsekonomin. Man kan säga att denna lönestabilisering är ett led i strävandena att förhindra uppkomsten av ett köpkraftsöverskott eller en ökning av det redan befintliga köpkraftsöverskottet. Det skall bli mycket intressant att se hur herr Rubbestad ställer sig till de andra frågeställningar, som röra steriliseringen av köpkraftsöverskottet eller förhindrande av ett stigande köpkraftsöverskott. Såvitt jag är riktigt undermåttad stöder herr Rubbestad skattesänkingsförslaget, och jag föreställer mig att herr Rubbestad även stöder bondeförbundets krav på ökade subventioner till jordbruket. Jag vill säga till herr Rubbestad, att skall man över huvud taget tala om en stabilisering av samhällsekonomin, går det inte att rekommendera enbart lönestopp, utan det måste vara en stabilisering på alla håll. Det är villkoret för att dessa stabiliseringsåtgärder skola kunna genomföras.

Herr talman! Jag skall inte vid denna sena timme ta upp hela det samhällsekonomiska resonemang, som reservanternas ha fört in i diskussionen genom att försöka göra denna fråga

Ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente.

till en stor principiell fråga. Jag vill endast konstatera, att det här gäller en helt naturlig och löpande justering av en författning och att det inte finnes någon anledning att i ett fall som detta gå emot Kungl. Maj:ts förslag. Vi ha ju kunnat konstatera hur utomordentligt restriktiv Kungl. Maj:t har varit i alla sådana här frågor i övrigt. Jag tror inte att vi knäsetta någon farlig princip genom att följa propositionen.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag förstår mycket väl herr Fagerholms syn på saken. Såsom ombudsman för tjänstemännen måste han naturligtvis förfäkta deras intressen, fastän han inom det parti, som han väl ändå tillhör, är en ropandes röst i öken, eftersom samtliga högerledamöter i utskottet ha undertecknat den reservation som jag förordar.

Då herr Fagerholm vill göra gällande att tjänstemännen i stabiliseringssyfte ha gjort avkall på sina krav, vill jag bara säga, att det har väl nästan alla i hela samhället fått göra, inte minst jordbrukarna, som ha fått ge efter på sina rättmätiga anspråk på inkomsthöjningar. På den punkten äro jordbrukare och tjänstemän säkerligen jämställda. När herr Fagerholm åberopar att det var ändringarna i olycksfallsförsäkringslagen och militärsättningsförordningen som voro orsaken till detta förslag, så vill jag bara påpeka, att det här rör sig om två skilda saker. När vi i fjol fattade beslut om ändrade grunder för begravningsersättningen i samband med de nyssnämnda förordningarna, gällde det ju att utmäta ett visst skadestånd åt en person, som hade förolyckats i militärtjänst eller en statsanställd som förolyckats i sitt arbete. Det var alltså skadeersättningar som då utmättes. Detta är någonting helt annat, som berör ändring i statstjänstemännens avlö-

ningsreglemente, vilket stadfästes så sent som år 1947. Därför bör man enligt min mening vara försiktig och på alla områden försöka hålla igen när det gäller löneökningar eller nya förmåner. Speciellt i detta fall bör man se till att man inte vidtager några åtgärder, som medföra krav på motsvarande förmåner från andra löntagargrupper.

Herr FAGERHOLM (kort genmäle): Herr talman! Jag har inte tagit upp denna fråga ur tjänstemannasympunkt. Det är naturligtvis en fråga av ringa omfattning. Jag tror inte att det ur tjänstemannasympunkt fästes så stort avseende vid hur den utfaller. Jag har emellertid berört frågan därför att reservanterna och nu herr Rubbestad i sin mun tagit en hänvisning till lönestabilisering eller stabiliseringen av samhällsekonomin. Jag anser att man har missbrukat denna hänvisning. Strävandena att stabilisera samhällsekonomin kunna icke innebära och ha icke från något håll ansetts innebära ett förbud mot justeringar av den typ som här föreslagits. Det är ju generella lönehöjningar man sätter sig emot. I det fallet vill jag ännu en gång understryka att herr Rubbestad sannerligen inte kan klaga på statstjänstemännen. Om alla andra grupper vore beredda att på motsvarande sätt göra sin insats, skulle vi ha betydligt lättare att bemästra de svårigheter, som vi se torna upp sig för stabiliseringssträvandena.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Vad först gäller frågan om de partiellt arbetsföra och deras möjligheter att vinna anställning i statstjänst, ha ju både departementschefen och utskottet ådagalagt en mycket välvillig inställning. Utskottet har emellertid i likhet med flertalet av de remissinstanser, som yttrat sig över frågan, inte ansett att det föreligger något behov av ett nytt organ för att pröva de anställningsfrågor, som

Ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente.

enligt utredningskommitténs förslag skulle ankomma på ett dylikt organ att pröva. Utskottet har inte heller ansett att det skulle vara lämpligt att bereda de partiellt arbetsföra en särställning i ett visst avseende, nämligen att de skulle få ha en representant närvarande vid de överläggningar i medicinalstyrelsen då dem berörande frågor prövas, då man ju i övrigt söker få till stånd likställighet mellan de partiellt arbetsföra och annan arbetskraft. Utskottet har därför ansett att den motion, som väckts av herr Nihlfors m. fl., inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd. De partiellt arbetsföra ha möjligheter att göra sin röst hörd genom de vanliga fackliga organisationerna och kunna därjämte genom sin speciella organisation framföra sina synpunkter i medicinalstyrelsen, om det är någon fråga som speciellt berör dem.

Beträffande frågan om begravningshjälpen har jag efter herr Fagerholms yttrande inte mycket att tillägga. Jag vill emellertid säga att detta är en fråga av ringa betydelse, om man betraktar den såsom en lönefråga. De ökningarna här gäller uppgå inte ens till en å två kronor per år, som herr Fagerholm förmodade, utan begränsa sig till högst en femtioöring per anställd. Om vi nu utgå ifrån den i och för sig felaktiga förutsättningen att det här skulle gälla en lönefråga och räkna ut ökningen på medelinkomsten, blir det en löneökning på åtta hundraedels promille, vilket ju är ett mycket litet tal.

Jag vill därför, herr talman, sluta med att uttala två förhoppningar, den ena att kammaren måtte besluta i enlighet med utskottets förslag, den andra att herr Rubbestad måtte bibehålla den uppfattning han i dag gett tillkänna i fråga om stabiliseringspolitiken, när vi komma till frågan om prissättningen på jordbrukets produkter. Gör han det lovar jag att så långt det är mig möjligt stödja honom i hans strävanden att åstadkomma en fullgod stabilisering.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SENANDER: Herr talman! Jag skulle bara vilja efterlysa konsekvensen i herr Rubbestads ställningstagande till den fråga i vilken han nyss yttrade sig. Herr Rubbestad har suttit med i den s. k. prästlönekommittén och utan reservation varit med om att föreslå mycket kraftiga löneförbättringar åt prästerna. Om det skall finnas någon konsekvens i galenskapen, så bör man väl kunna förvänta att herr Rubbestad är lika angelägen om att revidera sitt tidigare ställningstagande i fråga om prästernas löner, när vi nu till hösten ha att avgöra den frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag tycker att vad herr Senander sade i sitt anförande knappast hör hit. Men jag vill säga till herr Senander att jag i prästlönekommittén tillsammans med en hel del andra, mycket lönesakkunniga personer kommit till den uppfattningen, att prästerna i jämförelse med övriga statstjänstemän böra vara placerade i den löneställning i vilken kommittén har ställt dem. De ha inte kommit i någon förmånsställning gent emot andra statstjänstemän utan precis där de böra vara ställda, om man vill göra en objektiv jämförelse och taga hänsyn till utbildning, arbetsuppgifter och ansvaret i ämbetsutövningen. Att herr Senander inte tycker att prästerna äro värda någonting är en annan sak. Men det hör inte hit, utan frågan får bedömas ur andra synpunkter.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.

§ 3.

Organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av forskning, undervisning och försöksverksamhet på mejerinäringens område samt av trädgårdsundervisning och trädgårdsförsök m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i en till riksdagen den 25 februari 1949 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 79, under åberopande av ett bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen, bland annat, att godkänna vissa riktlinjer för organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen samt att å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa vissa närmare angivna anslag.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat en inom riksdagens andra kammare av herr *Andersson* i *Dunker m. fl.* väckt, till utskottet hänvisad motion nr 325, i vilken hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition ville besluta

»att trädgårdsskolorna skola som hittills i avvaktan på erfarenhet om lärlingsutbildningen anordna praktisk-teoretiska tvååriga lärokurser;

att statsbidrag enligt nu gällande grunder skall, i avvaktan på erfarenhet om lärlingsutbildningen, tills vidare utgå även till Adelsnäs trädgårdsskola;

att den tvååriga kursen vid Adelsnäs och Söråker skall utgöras av en allmän linje;

att den tvååriga kursen vid Alnarp och Experimentalfältet skall, lika vid bägge skolorna, uppdelas på en linje med inriktning på frukt- och bärödling med plantskoleskötsel och en linje med

inriktning på växthus- och bänkodling;

att det må ankomma på Kungl. Maj:t att inom ramen för de lokal- och lärarresurser, som enligt propositionen komma att ställas till förfogande, besluta om anordnande vid Alnarp och Experimentalfältet av teoretiska lärokurser vid sidan av tvåårig lärokurs;

att för vinnande av inträde vid trädgårdsskolas tvååriga lärokurs skall, som hittills, fordras, bland annat, minst tre års väl vitsordad praktik;

att de regler, som gälla mellan parterna på arbetsmarknaden, skola tillämpas jämväl vid trädgårdsskola med tvåårig lärokurs i den mån praktiskt arbete därvid förekommer;

att skyndsamt utredning verkställas angående förläggande till Bergianska trädgården av en trädgårdsanläggar-skola;

att utredning verkställas om förläggning till Svartsjö av trädgårds- och lantbruksundervisningsanstalter; samt

att i princip uttala sig för att en trädgårdshögskola skall inrättas men däremot icke taga ställning till en framtida trädgårdshögskolas förläggning.»

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av motionen II: 325,

1) godkänna, att den lägre trädgårdsundervisningen organiserades efter de riktlinjer, som Kungl. Maj:t uppdragit;

2) fastställa i utskottets hemställda intagen personalförteckning för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut;

3) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50;

4) å riksstaten för budgetåret 1949/50

Organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.

under nionde huvudtiteln anvisa vissa under a)—k) närmare angivna anslag;

5) å kapitalbudgeten för budgetåret 1949/50 under statens allmänna fastighetsfond anvisa vissa under a) och b) närmare angivna anslag.

Vid utlåtandet hade fogats reservation av herr *Boman* i Stafsund, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionen II: 325,

1) godkänna, att den lägre trädgårdsundervisningen organiserades efter de riktlinjer, som reservanten uppdragit;

2)—5) (= utskottet);

6) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående förläggandet av en trädgårdsanläggarskola till Bergianska trädgården samt angående förläggandet av trädgårds- och lantbruksundervisningsanstalter till Svartsjö.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **ANDERSSON** i Dunker: Herr talman! Det här föreliggande utskottsutlåtandet behandlar ju två så väsentligt olika frågekomplex som frågan om forskning, undervisning och försöksverksamhet på mejerinäringens område samt trädgårdsundervisningen och trädgårdsförsöken. För min del skall jag inte säga någonting om det första avsnittet, om mejerihanteringsfrågor. Jag har i det avseendet ingenting att invända mot utskottets förslag.

Däremot skall jag en liten smula förlänga debatten genom att säga några ord om trädgårdsundervisningen och vad som i det avseendet föreslås.

Om man, herr talman, under någon längre tid haft tillfälle att följa utvecklingen inom trädgårdsnäringen i vårt land, så blir man verkligen imponerad av den kolossala utveckling som har ägt rum på detta område. I proposi-

tionen omnämnes att det 1943 gjordes en undersökning rörande vad trädgårdsnäringens produktion kunde vara värd under ett år, och man kom då fram till det imponerande beloppet av 375 miljoner kronor. Den utveckling som sedan dess ägt rum gör det säkerligen berättigat att antaga, att värdet av denna produktion har ökat högst väsentligt sedan 1943. Det är säkert ingen överdrift att säga, att detta värde nu torde ligga ett bra stycke över 400 miljoner kronor; kanske är värdet bortåt 500 miljoner. Det är under sådana förhållanden uppenbart att trädgårdsnäringen har en mycket stor ekonomisk betydelse inte bara för näringens egna utöware utan för hela vårt folkhushåll. På få områden inom vårt näringsliv kunna väl enskild företagsamhet, energi, kunnighet, erfarenhet och framåtanda på kort tid åstadkomma så stora och märkliga resultat som just inom trädgårdsnäringen. Men det finns också här ett stort *men*. Det finns väl knappast något område, där misslyckandena varit så många och så fullständiga som inom trädgårdsnäringen. Där är det om någonsin så, att kunnighet och skicklighet betyda oerhört mycket för att man skall lyckas, under det att bristande utbildning och för liten kunnighet och erfarenhet åstadkomma misslyckanden och kapitalförluster av ganska betydande omfång. Jag har sett många exempel härpå. Jag skall här bara nämna ett enda exempel på vilken skillnad det blir, när man har tillräcklig kunnighet och erfarenhet på ett område och när man inte har det.

Under eftersommaren förra året gjorde jag en resa på en av våra Mälardöar och besåg bl. a. en del stora fruktodlingar. Jag erinrar mig särskilt en mycket stor odling, det kunde väl röra sig om 3 000 å 4 000 fruktträd, där praktiskt taget vartenda träd stod dignande av fina, vackra, välbildade och friska frukter. Så kom jag, bara en halv kilometer därifrån, till en nästan lika stor

Organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.

fruktträdgård, där man hade precis samma klimatiska betingelser och precis samma jord som på den första trädgården. På detta senare ställe fanns det dock ytterst litet frukt på träden och den frukt som fanns var mycket dålig, skorvig och ful. Över huvud taget såg trädgården alls inte ut som den borde göra. Jag hörde mig för om de båda ägarna. Den förste, ägaren till den fina trädgården med den stora fruktskörden, hade genomgått en god och omfattande utbildning i fruktodling. Den andre hade ingen utbildning alls, eller i varje fall mycket liten sådan. — Jag tror, att man skulle kunna plocka fram en stor mängd liknande exempel.

Sedan lång tid tillbaka har man förstått, att utbildningen i trädgårdsodling är i stort behov av upprustning och förbättring i olika avseenden. Alldeles särskilt gäller detta vad jag skulle vilja kalla den materiella upprustningen. Jag blev därför glatt överraskad, när jag fick se 1946 års trädgårdsundervisningskommittés förslag, som, om de genomfördes, skulle komma att betyda oerhört mycket för trädgårdsundervisningen och för trädgårdsnäringens framtid här i landet. Förhoppningarna härvidlag grusades emellertid i stor utsträckning, när jag tog del av den föreliggande kungl. propositionen. Enligt trädgårdsundervisningskommitténs förslag skulle de totala engångskostnaderna för undervisningsanstalterna uppgå till inte mindre än 3 370 000 kronor. För statens trädgårdsförsök hade kommittén beräknat engångskostnaderna till omkring 4 miljoner kronor. Tillsammans uppgingo sålunda anläggningskostnaderna till över 7 miljoner kronor. Beträffande de årliga merutgifterna hade kommittén beräknat dessa till lägst 423 000 kronor och högst 500 000 kronor för trädgårdsundervisningen och till lägst 353 000 och högst 423 000 kronor för statens trädgårdsförsök.

Det gäller ju stora belopp både i engångskostnader och i årliga kostnader,

men det föreligger så oerhört stort behov härvidlag, att de föreslagna beloppen säkerligen inte äro tilltagna i överkant. Men vad kommer man till för resultat i den kungl. propositionen, när man skall ta ställning till dessa kommitténs förslag? Ja, det är sannerligen inte några stora summor man föreslår. Engångskostnaderna för anläggningar och byggnader av olika slag upptagas till 800 000 kronor i stället för de 7 370 000 kronor, som kommittén föreslagit, och beträffande de ökade årskostnaderna har man i propositionen stannat vid 300 000 kronor. Såvitt jag förstår är det då inte mycket kvar av vad kommittén har föreslagit. Departementschefen kryper bakom den numera så kända järnridån och säger, att under nuvarande förhållanden får byggenskapen anstå. Man kan ingenting göra. Men jag är av den bestämda uppfattningen, att när det gäller att öka produktionen — som vi ju alla äro överens om att vi skola försöka göra — så är det säkert få områden, där man så snabbt kan komma fram till en ökad produktion som inom trädgårdsnäringen. Jag tror därför, att det är oklokt att ta till anslagen så snävt, som utskottet gjort då utskottet följt departementschefens förslag.

Vad man nu i utlåtandet föreslår är inrättande av några nya tjänster, i viss mån ökat statsbidrag till trädgårdsskolorna och vissa ökningar av elevstipendierna. Men vad jag tycker är verkligt beklämmande är, att man såvitt jag kan bedöma faktiskt föreslår en försämring av undervisningen. Vi ha vid trädgårdsskolorna haft en tvåårig, kombinerad praktisk-teoretisk undervisning. Nu skärs denna ned till 14½ månader, vilket man försöker motivera med att de rutin- och grovarbeten, som trädgårdslärlingarna fingo utföra under den tvååriga utbildningen, nu tas bort, så att eleverna hela tiden få ägna sig uteslutande åt teoretisk utbildning.

Jag undrar, om man riktigt har tänkt

Organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.

sig in i denna sak. Dessa elever ha förut hållit på i tre å fyra år med grov- och rutinarbete, och nu skola de sätta sig på skolbänken för att under såväl vinter- som sommarmånaderna uteslutande ägna sig åt teoretisk undervisning. Jag får säga, att jag tycker synd om dessa elever! Det blir ytterligt svårt för dem att helt koppla om från den enbart praktiska verksamhet, som de haft förut, till den enbart teoretiska undervisning som här föreslås. Vid den kombinerat praktisk-teoretiska undervisningen under den tvååriga kursen ha eleverna fått ägna sig åt båda dessa undervisningsformer, och det har inte varit så påfrestande som det med säkerhet kommer att bli med enbart teoretisk undervisning. Jag förstår inte, hur man har kunnat föreslå en dylik omläggning, när man har erfarenheterna från vår lantmannaskoleundervisning att bygga på. Där ha vi en kort teoretisk kurs under fem månader på vintern, och vid sidan av den har man nu infört en kombinerad praktisk-teoretisk undervisning, som räcker ett år. Den praktiska och teoretiska undervisningen pågår alltså samtidigt i dessa kurser, och detta har visat sig vara en utmärkt kurstyp för våra lantmannaskolor. Jag är alldeles övertygad om, att denna kurstyp skulle vara den lämpligaste utbildningsformen även för trädgårdsskolorna. Jag menar därför, att den omläggning av trädgårdsundervisningen, som här föreslås, ingalunda innebär någon förbättring utan tvärtom en försämring, jämfört med den vi nu ha.

I den motion, som jag och några kamrater ha avlämnat, II: 325, redovisa vi även på en annan punkt en avvikande mening mot den, som Kungl. Maj:t och utskottet ha deklarerat, nämligen när det gäller frågan om statsbidrag till den enskilda trädgårdsskolan vid Adelsnäs. Där ha kommittén och Kungl. Maj:t föreslagit att statsbidraget skall indragas, och det har utskot-

tet också anslutit sig till. Men nog är det ganska märkligt att dra in statsbidraget för just denna trädgårdsskola, om vilken erfarna och kunniga trädgårdsmän säga, att de anse den vara den bästa av alla våra trädgårdsskolor, när det gäller undervisning och undervisningsresultat. När trädgårdsundervisningskommittén föreslog, att statsbidraget för Adelsnäs trädgårdsskola skulle indragas, var det säkerligen under den förutsättningen, att kommitténs stora förslag till utbyggnad av de andra trädgårdsskolorna skulle genomföras. Så blev emellertid inte fallet utan i stället skar man ned kommitténs förslag till en obetydlighet. Det skulle förvåna mig mycket, om trädgårdsundervisningskommittén verkligen skulle förordat, att statsbidraget till Adelsnässkolan skulle indragas, därest kommittén kunnat förutse hur det skulle gå med dess förslag till utbyggnad av andra trädgårdsskolor. Man skylter på, att skolan är belägen på enskilt område och att det är enskilda som äga den. Men det är väl inte något fel att en enskild person äger en god undervisningsanstalt, när undervisningen dock bedrivs under sådana former, som staten föreskriver? Då behöver ju inte staten investera så stort kapital som om staten själv skulle bygga och underhålla en undervisningsanstalt.

Man har också anfört, att Adelsnäs trädgårdsskola inte är belägen på en ur fruktodlingssynpunkt så synnerligen lämplig plats. Tidigare har man dock icke hört någon som helst anmärkning framföras mot skolan. Tvärtom har den ansetts vara utomordentligt bra. Det förhållandet, att en trädgårdsskola inte ligger på det ur fruktodlingssynpunkt bästa tänkbara området utan på en något kargare plats — jag kanske inte skall använda det uttrycket om Adelsnäs, men i alla fall på ett område, som inte hör till de allra främsta när det gäller fruktodling — kan väl inte göra undervisningen därstädes

Organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.

sämre. Om man får lära sig att bedriva fruktodling och trädgårdsskötsel på ett område, som inte hör till de allra bästa i landet, så bör man väl sedan ha de allra bästa förutsättningar att omsätta undervisningen i praktisk handling, om man skulle råka bli placerad på en för fruktodling tjänligare mark än den på Adelsnäs.

Vi ha i vår motion, i likhet med reservanterna i utskottet, yrkat på att Adelsnäs även i fortsättningen skall erhålla statsbidrag. Detta är, herr talman, så mycket mera motiverat, som den utbyggnad av de andra trädgårdsskolorna, som kommittén har förutsatt, inte nu kommer till stånd.

Sedan har det såväl i motionen som i reservationen framhållits, att riksdagen inte nu skall binda sig för att den föreslagna trädgårdsanläggarskolan för all framtid förläggas till Experimental-fältet. Man vill i stället att det skall företagas en utredning om lämpligheten av att en sådan skola för Mellansverige förläggas till Mälardalen. Där har man siktat närmast på den stora kronoegendomen Svartsjö, vilken som bekant hittills har använts för annat ändamål. Nu är emellertid avsikten att den inte längre skall vara straffanstalt, och då skulle man där kunna få till stånd en anläggning för trädgårdsundervisning.

Vad sedan gäller den högre trädgårdsundervisningen hade kommittén föreslagit, att man borde anordna en skola av högskoletyp. Detta förslag har såväl departementschefen som utskottet anslutit sig till. Det är säkerligen riktigt att trädgårdsnäringen får en sådan utbyggnad och överbyggnad. I såväl motionen som reservationen föreslås emellertid, att riksdagen inte nu skall binda sig för att denna eventuella högskola förläggas till Alnarp. Det föreligger förslag om att förlägga den till Bergianska trädgården utanför Stockholm eller i anslutning till lantbrukshögskolan i Ultuna. Orsaken till att vi rekommenderat en förläggning till

trakten av Stockholm är den, att högskolan då lätt skulle kunna få anknytning till andra högskolor, särskilt till Tekniska Högskolan i Stockholm, som man på trädgårdsmannahåll anser vara synnerligen önskvärt. Om ifrågakommande högskola förlades till Ultuna, så har man där anknytning till lantbrukshögskolan, och tack vare närheten till Uppsala kan man säkerligen få till stånd ett mycket värdefullt samarbete med den undervisning, som där bedrivs. Vid Alnarp finnas icke dessa förutsättningar, i varje fall inte i samma utsträckning som i Stockholm och vid Ultuna.

När det nu inte kan sägas någonting om när denna högskola kan komma till stånd, så är det väl felaktigt att riksdagen nu binder sig för att högskolan förläggas till Alnarp. I såväl motionen som i reservationen yrkas därför, att riksdagen inte nu skall taga ställning till var denna högskola skall förläggas.

Det är sålunda, herr talman, inga revolutionerande förändringar, som vi föreslå i samband med här föreliggande förslag. Vi föreslå för det första att undervisningen, i likhet med vad fallet varit hittills, skall anordnas i tvååriga kurser i stället för den här föreslagna, beskurna kurstypen, och att dessa tvååriga kurser skola upptaga såväl praktisk som teoretisk undervisning. Vi önska med andra ord att undervisningen skall bedrivas på samma sätt som hittills, i avvaktan på de resultat, som den ändrade praktiska elevutbildningen kan komma att ge. Vi föreslå vidare, att Adelsnäs trädgårdsskola även i fortsättningen skall erhålla statsbidrag. Det finns mycket stora och tungt vägande skäl för att så sker, när inte den utbyggnad, som man tänkt sig för de andra trädgårdsskolorna, kan komma till stånd. Vi föreslå också en utredning om en trädgårdsskola för Mälardalen, eventuellt förlagd till Svartsjö, och så föreslå vi till sist, att riksdagen icke måtte binda sig

Organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.

för att den blivande högskolan förläggas till Alnarp.

Herr talman! Detta är de förslag, som framförts såväl i motionen som i reservationen, och jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande, varunder herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr Johansson i Mysinge.

Herr BOMAN i Stafsund: Herr talman! Med anledning av den sena timman, och då kammarens ärade ledamöter tyckas vara litet oroliga så här fram på småtimmarna, skall jag nöja mig med att bara säga några ord, med anledning av att jag till det föreliggande utskottsutlåtandet har fogat en reservation. Jag kan fatta mig så kort, därför att herr Andersson i Dunker i stort sett har framfört de synpunkter, som jag har på frågan om trädgårdsundervisningen.

Kommittén och departementschefen ha beträffande trädgårdsförsöken i den kommun, där jag bor, Nyckelby, sagt, att jordmänen där är olämplig för de försök, som ha bedrivits där nu i nio år. Med den kännedom jag har om förhållandena vågar jag dock påstå — och däri instämma en stor del av Mälardalens många duktiga fruktodlare — att dessa försök, om de hade blivit förlagda till annan plats på denna egendoms mark, säkerligen skulle ha givit bättre resultat än vad fallet blivit där försöken nu bedrivs. Jag hoppas i alla fall, att man i likhet med vad denna kommitté sagt söker lägga vissa av dessa trädgårdsförsök under glas, som det heter på fackspråket. Departementschefen har inte ansett sig kunna föreslå något anslag till anläggande av ett nytt försök, men han har förklarat, att när frågan blir aktuell till nästa budgetår, hänsyn skall tagas till dessa synpunkter.

Herr talman! Med dessa ord hemställer jag om bifall till den av mig vid detta utlåtande fogade reservationen.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö: Herr talman! Såsom brukligt är förekomma jordbruksutskottets ärenden mycket sent på dagordningen. Det ärende vi nu behandla är emellertid liksom det ärende, som kommer närmast efter på föredragningslistan, inte av sådan art, att det kan sätta känslorna i svallning på samma sätt som tidigare här i dag behandlade ärenden. Här ifrågavarande spörsmål torde således inte föranleda särdeles lång debatt. Därtill bidrar väl också den relativa enighet, som förefunnits inom utskottet beträffande detta ärende.

Herr Andersson i Dunker har här talat för sin motion och för den reservation, som herr Boman i Stafsund avgivit. Herr Andersson i Dunker verifierade därvid vad departementschefen uttalade, när han påpekade vilken stor och växande roll trädgårdsnäringen representerar i vårt näringsliv och det starka och alltjämt växande behovet av utbildning av arbetskraft inom denna näring. En utredningskommitté har kommit fram med vissa förslag, utmynnande i ganska avsevärda krav på nyinvesteringar, vilkas storleksordning enligt vad herr Andersson i Dunker antydde, slutade på 7 370 000 kronor. Det är alldeles uppenbart, att i det läge, vari vi nu befinna oss, har departementschefen kunnat hänvisa till den stabiliseringsprocess, som vi alla vilja stödja, när han mycket starkt reducerat dessa krav. Trots dessa nedskärningar måste man erkänna, att de förslag, som framlagts i denna proposition, äro av den art, att man kan förvänta, att de komma att medföra en mycket stark förbättring av utbildningsmöjligheterna för trädgårdsnäringens utöfvare.

Herr Andersson i Dunker anmärkte på den undervisning, som här föresla-

Organisationen av den lägre trädgårdsskolan m. m.

gits vid trädgårdsskolorna, samt menade, att undervisningen skulle försämrats därigenom att kurstiden föreslås minskad från två år till 14 å 15 månader. Man har nämligen föreslagit, att grov- och rutinarbetet i denna undervisning skulle ersättas med instruktion och direkt teoretisk undervisning. Herr Andersson i Dunker talade emellertid inte om varpå denna reducering berodde. Det har nämligen hävdats, att trädgårdsskolorna i mycket stor utsträckning på ett olämpligt sätt använt elevernas arbetskraft för ekonomisk vinnings skull och att det undervisande och instruktiva momentet därför blivit eftersatt. Detta missförhållande har också vitsordats i det yttrande, som avgivits av Skaraborgs läns hushållningssällskap. Genom att på sätt som nu föreslagits taga bort rutinarbetsmomentet, kan man således på en kortare tid komma fram till ett utbildningsresultat av bättre art än tidigare.

Vad sedan gäller den trädgårdsskola, som finns i Adelsnäs och som med goda vitsord bedrivit sin undervisning i många år, har utredningen kommit till den uppfattningen, att statsanslag i fortsättningen icke bör utgå till denna skola. I huvudsak följande skäl ha därvid varit avgörande. Utredningen har kommit fram till att det utbildningsbehov, som man räknar med inom trädgårdsnäringen, blir fullt tillgodosett genom övriga föreslagna åtgärder på detta område. Dessutom är det på det sättet, som herr Andersson i Dunker här erinrade om, att skolan inte är belägen inom ett specifikt trädgårdsskolorna område. Skolan är således ogynnsamt belägen ur fruktodlingssynpunkt. Det finns vidare andra olägenheter med denna skola. Sälunda äro undervisningslokaler belägna på ett avsevärt avstånd från växthusen. Sedan kan man säga, att den inre organisationen av skolan är otillfredsställande. Skolan är belägen på enskild mark, och ägaren av marken har inte velat gå med på att göra den

organisatoriska ombildning, som krävts för fortsatt statsbidrag. Skolan har således inte kunnat inordnas i den allmänna administrationen. Ägaren till marken har inte heller varit intresserad av att upplåta ett lämpligt område för skolan. Man har således kommit till det resultatet, vilket tillstyrkts av lantbruksstyrelsen, att statsbidraget, i och med att de pågående kurserna fullföljts, icke längre bör utgå till denna skola.

Herr Andersson i Dunker kritiserade propositionen för dess uppläggning av den högre undervisningen på detta område och ansåg det vara oriktigt, att vi nu skulle fatta ett principbeslut att förlägga denna undervisning till Alnarp. Anledningen till att man önskade förlägga denna undervisning till Alnarp är, att man där har vissa utrymmen, som med investeringar av ganska måttligt kapital kunna göras lämpliga för den trädgårdshögskola, som vi med stor förväntan se fram emot.

Herr talman! Med anförande av detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Herr Gustafson i Dädesjö sade, att undervisningen på detta område genom vad som här föreslås skulle bli väsentligt förbättrad. Det återstår emellertid att bevisa detta. Ty när man skär ned en undervisning, som hittills pågått i tvååriga kurser till endast 14 å 15 månader, kan man väl knappast tala om en förbättring. Herr Gustafson i Dädesjö anmärkte på att dessa trädgårdselever utnyttjats vid trädgårdsskolorna för grov- och rutinarbete. Detta har emellertid varit nödvändigt för skolornas ekonomi. Risken för att eleverna skola utnyttjas på ett olämpligt sätt föreligger emellertid inte längre, när man nu fått vissa förbättrade anslag till trädgårdsskolorna. Vidare ha ju avtal träffats om ersättningen till eleverna för utfört arbete. Dessa avtal komma ju att slutas på

Yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

vanligt sätt mellan arbetsmarknadens parter.

Beträffande sedan skolan i Adelsnäs kan jag inte annat än upprepa vad jag sade förut, nämligen att den skolan av sakkunskapen erkänts vara en utmärkt bra skola. Denna skola har under alla de år den arbetat fått de allra bästa vitsord beträffande den där bedrivna undervisningen. När man läser vad här sägs om skolan i Adelsnäs, förefaller det mig, som om det framför allt är den omständigheten, att skolan ägs och drivs av enskilda, som utgör felet med denna skola. Som jag framhöll i mitt första anförande, måste det väl ändå vara så, att det blir billigare för staten att understödja denna skola och att den får fortsätta sin verksamhet, än om man skall lägga ned skolan och i stället bygga ut vid andra skolor. När trädgårdsundervisningskommittén uttalade sig för att statsbidrag inte längre skulle utgå till denna skola, skedde emellertid detta, vilket jag påpekade i mitt förra anförande, under den bestämda förutsättningen, att det skulle ske en utbyggnad vid de andra skolorna av den omfattning som kommittén föreslagit. Kommittén hade ju räknat med en utbyggnad för denna undervisning på inte mindre än 3 370 000 kronor samt för trädgårdsförsök med dessutom 4 miljoner kronor. Statsrådet har emellertid stannat vid en sammanlagd utbyggnad för 800 000 kronor. Det kan under sådana förhållanden inte vara rimligt, att man skär ned statsbidraget till just den skola, som hittills faktiskt ansetts vara den bästa undervisningsanstalten.

Beträffande sedan den högre undervisningen ha vi ansett att då man inte alls vet något om den tidpunkt, när trädgårdshögskolan skulle kunna börja sin verksamhet, är det inte nödvändigt eller klokt att man redan nu binder sig vid förläggningen av denna högskola till Alnarp. Det finns säkert lika många som anse att Alnarp inte är den lämpligaste platsen, utan att högskolan i

stället bör förläggas antingen till Stockholm eller till Ultuna.

Herr talman! Med vad jag nu anfört vidhåller jag mitt tidigare framställda yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Dunker begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i en till riksdagen den 4 mars 1949 avlåten, till jordbruks-

Yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

utskottet hänvisad proposition, nr 124, under återopande av ett bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa vissa anslag till lägre lantbruksundervisning m. m.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat ett flertal inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

1) dels i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 260 och II: 328, I: 266 och II: 334 samt I: 268 och II: 338 såvitt nu var i fråga, dels ock med avslag å motionerna I: 265 och II: 336, I: 267 och II: 337 samt I: 269 och II: 335, godkänna att den lägre yrkesundervisningen inom jordbruket och skogshanteringen organiserades efter de riktlinjer som utskottet i sin motivering uppdragit;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag samt med avslag å motionerna I: 268 och II: 338, såvitt de berörde förevarande fråga, å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa vissa under a)—k) närmare angivna anslag;

II. att motionerna I: 267 och II: 337, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under punkten I, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Kungl. Maj:ts och utskottets förslag innebar, bland annat, att jordbrukets yrkesskolor icke nu skulle inordnas bland de övriga statsunderstödda fasta lantbruksundervisningsanstalterna utan bibehållas vid sin nuvarande organisationsform.

Reservation hade avgivits av herrar *Svedberg, Näslund, Hugo Sundberg, Hæggbloom* och *Jacobson* i Vilhelmina, vilka ansett, att jordbrukets yrkessko-

lor bort inordnas bland övriga statsunderstödda fasta lantbruksundervisningsanstalter, varvid förmånligare statsbidrag borde utgå, ävensom att eleverna vid dessa skolor bort få åtnjuta stipendier, i följd varav utskottets motivering bort erhålla annan, av reservanterna angiven avfattning.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *NILSSON* i Svalöv: Herr talman! De flesta som sysslat med jordbrukarungdomens utbildning blevo nog i någon mån fundersamma, när utredningsmännen för yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering lade fram sitt betänkande. Inom lärarkretsar tyckte vi i allmänhet, att utredningsmännen i alltför hög grad tryckt på den praktiska utbildningen. Visserligen måste en jordbrukare av i dag vara en god tekniker, men han måste även — och detta i långt högre grad än tidigare — besitta en stor kunnsighet i teoretiska saker, som äro grundläggande för en rationell jordbruksdrift.

Jordbruket av i dag är en tillämpning av de forsknings- och försöksresultat, som våra jordbruksforskare och försöksmän kommit till. Den blivande jordbrukaren måste komma i kontakt med och förstå att utnyttja dessa resultat. Detta kan icke ske med mindre än att han får kännedom om de grundläggande ämnen, varpå forskningen och försöken bygga. Man måste därför vid en iantmanna- eller lantbruksskola ge eleverna ett underlag, så att de genom självstudier o. d. kunna följa med utvecklingen inom jordbruket. Det tjänar icke mycket till att vi för stunden utbildade eleverna till vad jag skulle vilja kalla för goda jordbrukshantverkare, som rent mekaniskt och på ett bra sätt utnyttja de möjligheter, som just för dagen stå till buds. Vad som i dag är bra och rationellt blir oftast inom en snar framtid föråldrat och omodernt. Utvecklingen går snabbt, detta också in-

Yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

om jordbruket. Jordbrukaren måste därför följa med utvecklingen. Härtill fordras ett teoretiskt underlag i de ämnen, som jordbruksdriften är en tillämpning av, och vår fasta lantbruksundervisning — anser jag — har till huvuduppgift att ge detta teoretiska underlag i såväl husdjurslära som jordbrukslära och jordbruksekonomi. Det praktisk-tekniska kunnandet i hanterandet av jordbruksredskap o. d. böra eleverna till största delen besitta, innan de komma till en lantmannaskola. Även en god underbyggnad i rent allmänbildande ämnen såsom svenska, räkning m. m. har jordbrukaren av i dag behov utav. Dessa ämnen böra därför stå kvar på schemat, i motsats till vad de sakkunniga föreslagit.

Det är glädjande att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i propositionen rörande yrkesutbildningen inom jordbruk och skogshantering i hög grad beaktat de synpunkter, som jag här framfört, och gett skolorna frihet att föreslå undervisningsplaner på sätt som de finna bäst gynna undervisningen i sin bygd. Jag tror att de flesta som syssla med jordbrukarungdomens yrkesutbildning äro tacksamma mot statsrådet för det förslag, som lagts fram rörande yrkesutbildningen inom jordbruket och skogshantering. Vi äro lika tacksamma mot utskottet för den behandling, som man där gett förslaget.

Om förslaget sålunda i stort sett är bra, är det dock vissa detaljer i det samma som föranlett att jag själv framburit en motion och dessutom under-tecknat ett par andra sådana med förslag om smärre ändringar i det framlagda förslaget. Det är närmast med anledning av detta, herr talman, som jag begärt ordet.

Den motion, som jag burit fram, berör bl. a. kurstidens längd vid lantmannaskolas fortsättningskurs och längre kurs. I propositionen har föreslagits en förlängning av kurstiden. Många skolstyrelser, för att icke säga de flesta, äro

av den uppfattningen, att en sådan förlängning är svår att genomföra. Visserligen kan en skola enligt förslaget erhålla dispens från denna förlängning av kurstiden. Jag är av den uppfattningen, att ett mycket stort antal skolor, åtminstone i södra Sverige, komma att begagna sig härav. Många orsaker bidraga härtill. Som utskottet redan framhållit, behövas eleverna hemma vid den arbetsbråda tiden på hösten, men dessutom skulle förlängningen av kurstiden i mycket hög grad aktualisera behovet av semestervikarierande lärare vid skolorna, vilket är svårt att få på grund av bristen på lärare. Därför skulle ett sådant förfarande höja kostnaderna för lärarlönerna. Vidare behöva skollokaler och elevrummen, vilka alltid förslitas hårt, varje år överses och repareras. En förlängning av kurstiden gör att det blir svårt att få lokalerna tillgängliga för dessa underhållsarbeten. Jag har intet yrkande i denna detalj, men jag ifrågasätter, om det icke hade varit bättre, att kurstiden hade bibehållits vid nuvarande dagantal och möjlighet getts för förlängning av kurserna vid de skolor, som eventuellt hade önskat detta. Jag tror att såväl skolstyrelserna som kungl. lantbruksstyrelsen därigenom skulle ha besparats en hel del arbete. Jag hoppas emellertid, att stadgan för skolorna kommer att utformas så, att skolorna icke varje år behöva begära dispens om förkortad kurstid för årets kurser, utan att en gång given dispens gäller, till dess skolstyrelsen eventuellt begär en ändring rörande kurstiden.

Jag omnämnde, att förlängningen av kurstiden kommer att aktualisera frågan om semestervikarie vid skolorna. Detta blir en svår sak att lösa, därför att lärarbristen är stor. Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang trycka på att skolorna i många fall ha svårt för att få lärare. Orsakerna härtill äro bl. a. bristen på agronomer. Lärarnas löneförhållanden äro emellertid dess-

Yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

utom sådana, att de flesta dugande agromomerna söka sig anställning på annat håll, där lönevillkoren äro bättre. För den fasta lantbruksundervisningens utbyggnad är det därför av stor vikt, att den lönereglering för lärarna som är förebådad snart kommer till stånd. I annat fall komma vi säkerligen ganska snart att stå utan kompetenta och dugande lärare vid våra lantbruksundervisningsanstalter.

I den proposition, som vi nu behandla, föreslås bl. a. att det anslag, som utgår till den kombinerade muntliga och skriftliga undervisningen, överflyttas från lantbruksundervisningsanstalternas anslag till anslaget till »bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet». Jag hoppas att detta icke kommer att försvåra möjligheterna för de skolor, som även i framtiden vilja anordna sådana kombinerade kurser, att få göra detta. Jag är tacksam för statsrådets uttalande i propositionen, att med lantbruksstyrelsens medgivande sådana kurser även i framtiden få anordnas vid skolorna. Vad gäller anslagsbehovet för dessa kurser, så är det svårt att i förväg beräkna detta. Dessa kurser planläggas och ordnas på kort tid. De flesta kurser bli planlagda och ordnade, när studiecirklar och dylikt börja sitt arbete, d. v. s. i september och oktober månader. Det är alltså skillnad på dessa kurser och skolorna. Dessa senare äro till sitt antal fixerade, och anslagsbehovet till dem kan därför ganska exakt beräknas. I propositionen är anslagsbehovet för de kombinerade kurserna beräknat efter ett antal av 350. Jag ifrågasätter om icke detta antal är för lågt beräknat. Under det sista studieåret var antalet sådana kurser cirka 400, och antalet hade säkerligen varit större, om icke anmälningarna till denna kursverksamhet måst begränsas. Dessa kurser äro, såsom statsrådet framhåller, av mycket stor betydelse, icke minst för våra lantarbetare och

mindre jordbrukare. Det hade därför säkerligen varit önskvärt att detta anslag hade upptagits som ett förslagsanslag och beräknats till ännu flera kurser än till 350. Jag hoppas att en ändring i denna riktning kan ske till nästa år. Situationer kunna nämligen uppkomma, då framför allt de mindre jordbrukarna bli ännu mera intresserade av denna kursverksamhet. Jag tänker bl. a. på behovet av sådana kombinerade kurser om exempelvis bokföringsplikt kommer att införas vid jordbruket.

De sakkunniga ha i sitt betänkande föreslagit att jordbrukets yrkesskolor under benämningen jordbruksskolor skulle inrangeras bland de övriga statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna. Dessa jordbruksskolor synas framför allt ha betydelse för Norrland. Ändamålet med dessa skolor är att ungdomar omedelbart efter den obligatoriska skolgången i jordbruk kunna erhålla utbildning i jordbruk. Detta är av vikt för det norrländska småbruket men också för sådana ungdomar, som icke komma från jordbrukarhem men som vilja ägna sig åt jordbruk i en eller annan form. Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet och likaså utskottets majoritet motsätta sig emellertid att dessa jordbruksskolor inordnas under de övriga statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna. Statsrådet har som motiv härför bl. a. framhållit, att de icke tillräckligt nära anknyta till lantmanna- och lantbruksskolorna på så sätt, att den för dessa senare skolor stadgade inträdesåldern uppnåtts, då eleverna slutat jordbruksskolan. Jag vill i detta sammanhang framhålla att det snarare måste vara en fördel att denna ålder ej uppnåtts. Härigenom tvingas nämligen vederbörande att efter slutad kurs vid jordbruksskola söka sig arbete vid ett jordbruk, där han då dels får ytterligare praktisk utbildning, som så väl behöves innan han kommer till lantmanna-

Statsbidrag till lokal försöksverksamhet.

eller lantbruksskolan, och dels får han pröva på om han verkligen trivs med jordbruksarbetet även sedan han kommit från kamraterna på skolan. Man kan nog icke komma ifrån, att det är något annorlunda att arbeta ensam vid ett jordbruk — möjligen tillsammans med äldre arbetskamrater — jämfört med jordbruksarbete vid en skola där själva internatet, de jämnåriga kamraterna o. s. v., sätter sin prägel på arbetet. Jag menar därför att vad som i denna sak framförts som skäl mot att dessa jordbruksskolor icke upptagits bland de övriga skolorna icke är tillräckligt bärande.

Även andra skäl tala för att dessa jordbruksskolor inrangeras bland de övriga lantbruksundervisningsanstalterna. Såsom sådana vill jag erinra om stipendiemöjlighet för eleverna, bättre ekonomiska resurser för själva skolan, tryggare anställningsvillkor för lärarna o. s. v.

Herr talman! I anslutning till vad jag sålunda anfört i denna sak rörande jordbruksskolorna yrkar jag bifall till den reservation som i utskottsbetänkandet framförts av herr Svedberg m. fl.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö: Herr talman! Jag skall inte vid denna sena tidpunkt ingå på något närmare bemötande av vad herr Nilsson i Svalöv här anfört.

Vad beträffar yrkesskolorna, i fråga om vilka han yrkade bifall till reservationen, vill jag bara erinra om att departementschefen, när han avgivit sitt förslag, utgått ifrån att dessa skolor skola bli föremål för fortsatta överväganden. Anledningen till att de inte nu inordnas i organisationen är framför allt, att utbildningen vid dessa skolor är utomordentligt kostsam. Den är dyrbar, och det kan ifrågasättas, om inte den utbildning, som den ungdom det här gäller får vid dessa skolor, kan

meddelas på ett billigare sätt ute på de enskilda gårdarna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring i avseende å motiveringen, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 5.

Statsbidrag till lokal försöksverksamhet.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbrukshögskolan och statens lantbrukförsök för budgetåret 1949/50 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i en till riksdagen den 28 januari 1949 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 41, hemställt om, förutom godkännande av avlöningsstat för lantbrukshögskolan och statens lantbrukförsök, att riksdagen för budgetåret 1949/50 måtte anvisa vissa närmare angivna anslag till lantbrukshögskolan och statens lantbrukförsök.

Tillika hade Kungl. Maj:t i propositionen anhållit bland annat om principbeslut av riksdagen, att en försöksgård skulle inrättas vid Röbbäcksdalen utanför Umeå och att viss forskningsverksamhet på jordbrukets område skulle förläggas dit.

I detta sammanhang hade utskottet även behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 236 av herr *Tjällgren m. fl.*, likalydande med II: 304 av herr *Jönsson* i Rossbol *m. fl.*, vari hemställets,

Statsbidrag till lokal försöksverksamhet.

att frågan om förläggningen av den i propositionen föreslagna forskningsinstitutionen för norrländska jordbruksfrågor måtte göras till föremål för fortsatt utredning;

2) I: 238 av herrar *Osvald* och *Näs-gård*, likalydande med II: 307 av herr *Kollberg*; samt

3) I: 239 av herr *Velander m. fl.*, likalydande med II: 306 av herr *Jönsson* i Rosbol *m. fl.*, i vilka sistnämnda motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta,

»dels att anslaget till tillfällig arbetskraft uppräknas till 30 000 kronor,

dels att under rubriken 'inredning och utrustning' upptages ett anslag på 20 000 kronor för den fortsatta uppbyggnaden av statens jordbruksförsöks kemiska speciallaboratorium,

dels att under rubriken 'Bidrag till lokal försöksverksamhet' uppföres ett med 225 000 kronor till 450 000 kronor utökat belopp,

dels att under rubriken 'Bidrag till fast försöksverksamhet' uppföres ett med 49 000 till 92 000 kronor utökat belopp,

dels att under rubriken 'Omkostnader för försöksgårdarna' uppföres ett belopp på 180 700 kronor (Wiad ej inberäknad),

dels ock att under rubriken 'Byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök' upptages ett anslag för statens jordbruksförsök till försökslada 60 000 kronor, kärlförsöksgård 65 000 kronor samt bostad för fältassistent 55 000 kronor eller tillhoppa 180 000 kronor.»

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte,

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 238 och II: 307 samt I: 239 och II: 306,

1) fastställa i utskottets hemställan intagen personalförteckning för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök;

2) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50;

3) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

j) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Bidrag till lokal försöksverksamhet ett reservationsanslag av 225 000 kronor;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 236 och II: 304, fatta principbeslut om att en försöksgård skulle inrättas vid Röbbäcksdalen utanför Umeå och att viss forskningsverksamhet på jordbrukets område skulle förläggas dit.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Näslund*, *Hæggbloom*, *Ahlsten*, *Boman* i Stafsund och *Åhman*, vilka ansett, att utskottets hemställan i nedan angiven del bort innefatta, att riksdagen måtte

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 239 och II: 306 samt med avslag å motionerna I: 238 och II: 307

j) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Bidrag till lokal försöksverksamhet ett reservationsanslag av 350 000 kronor.
-----;

2) av herr *Ernst Hjalmar Nilsson*, såvitt anginge forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område i Norrland; samt

3) av herrar *Tjällgren* och *Boman* i Stafsund, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 236 och II: 304, såvitt nu vore i frå-

Statsbidrag till lokal försöksverksamhet.

ga, fatta principbeslut om att en försöksgård skulle inrättas vid Röbbäcksdalen utanför Umeå ävensom att viss forskningsverksamhet på jordbrukets område skulle förläggas till Norrland;

III. med bifall till motionerna I: 236 och II: 304, i vad däri hemställts om utredning, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan om förläggningen av institutionen för nämnda forskningsverksamhet ävensom om verksamhetens omfattning och organisation måtte bli föremål för ytterligare utredning.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HÆGGBLOM: Herr talman! Även vid detta utskottsutlåtande äro fogade reservationer, och jag skall, fastän timmen är sen, be kammaren beakta vad som här är skrivet. Det är i själva verket rätt betydelsefulla problem detta utlåtande handlar om. Där föreslås en mycket god förstärkning av lantbruksundervisningen här i landet, och det framgår av utskottsutlåtandet, att utskottet i fråga om de sakerna helt kan ansluta sig till departementschefens förslag. Det var egentligen bara på en liten punkt, där det var meningsbrytningar i utskottet, och den kanske jag bör erinra om.

Det förhöll sig nämligen så, att när departementschefen föreskrev väsentliga förstärkningar inom praktiskt taget alla disciplinerna vid lantbruks-högskolan, blevo de som sysslade med husdjurslärans olika grenar bortglömda i fråga om att få assistenter. Nu har utskottet skrivit rätt tydligt på den punkten, att det inte får betyda, att denna sak skjutes på en oviss framtid, utan att den bör beaktas så fort tillfälle därtill ges.

I reservationen åsyftas en förstärkning av den lokala försöksverksamheten, alltså den försöksverksamhet, som är förlagd till olika gårdar och i fråga om vilken man kan räkna med att dess resultat har omedelbar betydelse för

den gård där försöket pågår. Detta måste vara själva grunden för försöksverksamheten. Och när nu departementschefen här har yrkat på en rätt obetydlig uppskrivning av det anslag, som utgår till dessa lokala försök, och samtidigt omnämner, att anslaget varit oförändrat under ett flertal år, innebär det att denna grundläggande försöksverksamhet kommer att få en alltför svag ställning. Man kan ju tycka, att det inte kan vara så farligt, då det väl kan rättas till i framtiden medelst nya anslag. Emellertid medför det risk för att försöksverksamheten bygges upp så, att den får så att säga stort huvud och klanen stjälk. Det kan inte vara så lämpligt, och reservanterna ha därför föreslagit en uppskrivning som kommer hushållningssällskapens verksamhet till godo. I stället för av utskottet förordade 225 000 kronor, föreslå sålunda reservanterna ett anslag på 350 000 kronor, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till det förslaget.

Herr BOMAN i Stafsund: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Tjällgrens och min reservation.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Reservanterna ha föreslagit en uppräknig av anslaget till försöksverksamheten med 125 000 kronor. Utskottet har i likhet med departementschefen utgått ifrån att denna verksamhet skall bibehållas vid den standard som den har för närvarande. Det har inte ansett sig kunna gå med på någon uppräknig av anslaget utöver vad som fordras härför. Man har därför ifrån utskottets sida inte kunnat ansluta sig till reservanternas förslag om en höjning av anslaget till denna försöksverksamhet till 350 000 kronor från de 225 000 kronor, som äro föreslagna i propositionen. Då det i övrigt inte framställts något yrkande, kan jag, herr talman, nöja mig med att med dessa ord yrka bifall till utskottets förslag.

Herr AHLSTEN: Herr talman! Jag kan instämma i det uttalande som departementschefen har gjort, att det med hänsyn till nuvarande ekonomiska läge är nödvändigt att man håller denna verksamhet inom den organisatoriska ram, som den hittills har haft. Vissa myndigheter ha ansett en utvidgning av denna verksamhet önskvärd, men med hänsyn till det ekonomiska läget går det inte för sig.

Nu kunna vi inte se bort ifrån att på detta område ha en hel del förändringar skett under de senaste åren. Jordbrukets mekanisering har satt sin prägel på hela jordbruksdriften, och det visar sig, att det för närvarande är oerhört svårt att få försöksvärdar ute bland jordbrukarna. Det är numera så behändigt att köra över en åker med en traktor och en harv och därefter med en såmaskin. Man har icke tid att på samma sätt som tidigare syssla med dessa små försök. Följden har blivit, att man inom hushållningssällskapen, som ha hand om denna verksamhet, har att brottas med stora svårigheter dels för att få försöksvärdar och dels för att kunna finansiera verksamheten. Jag har av hushållningssällskapet i mitt län fått den upplysningen att av de 150 försök som vi ha utlagda få vi statsbidrag till ca 75. De andra försöken får man försöka finansiera med medel insamlade på frivillighetens väg. Jag tror att det är nödvändigt för hushållningssällskapen att också försöksverksamheten mekaniseras. Det är numera svårt att förmå jordbrukarna att göra den insats på detta område, som de tidigare gjorde, och hushållningssällskapen måste utrustas med särskilda patruller, som ta hand om både sådd och skörd. Numera går också vårbruket så fort, på grund av att mekaniseringen satt in, att alltsammans måste utföras på mycket kort tid, vilket gör de olika problemen i denna sak ännu svårare än tidigare att bemästra.

Denna försöksverksamhet utgör ju

Statsbidrag till lokal försöksverksamhet.

ett komplement till den verksamhet som bedrivs vid våra växtförädlingsanstalter i Svalöv, Weibullsholm och andra. De rön, som man har kommit till där, måste föras ut i praktisk försöksverksamhet i olika delar av landet, så att man får klart för sig, huruvida de sorter, som man har dragit upp, verkligen passa för olika jordarter och inom olika klimatiska förhållanden. Vi ha säkerligen litet var minne av att det under det första världskriget var ont om bröd i landet, under det att vi under det sista kriget haft det betydligt bättre ställt i detta avseende. Jag vill inte påstå, att den försöksverksamhet eller förädlingsverksamhet, som utförts vid våra växtförädlingsanstalter, varit den huvudsakligaste anledningen härtill, men jag vågar påstå, att den dock varit en av de väsentligaste orsakerna till att de svenska skördarna ha varit av den storleksordningen, att vi haft ett betydligt bättre försörjningsläge nu än vi hade tidigare. Ser man saken ifrån den synpunkten, blir det inte bara ett intresse för jordbrukarna utan det måste framstå som ett allmänt samhällsintresse, att man försöker hålla denna lokala försöksverksamhet vid liv i hela den omfattning den för närvarande har. Nu kan man säga, att man kan samla pengar till detta från annat håll och därför inte behöver öka anslaget. Det kan man naturligtvis, men jag vill påpeka en sak som enligt min mening är litet tråkig i detta sammanhang, och det är, att om man ger ett dylikt anslag till hushållningssällskapet, blir det en gåva på ett eller annat sätt som man får skatta för. Om centralföreningen exempelvis för det ändamålet ger hushållningssällskapet 1 000 kronor, får man betala omkring 500 kronor i skatt för att man har givit det anslaget, och det medför naturligtvis, att det inte är så lätt att få styrelserna att förstå det här. Pengarna komma ju inte i full utsträckning försöksverksamheten till fromma.

Statsbidrag till lokal försöksverksamhet.

Herr talman! Jag ber att med det jag här sagt få yrka bifall till den reservation av herr Näslund m. fl., som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr JANSSON i Kalix: Herr talman! Det var egentligen reservation nr 3 som föranledde mig att begära ordet, och detta med hänsyn till det förslag som framkommit från norrlandskommittén om att förlägga en forsknings- och försöksverksamhet för det norrländska jordbruket uppe i Norrland. Norrlandskommittén har ju diskuterat den saken och framlagt förslag därom i ett betänkande. Den har inte kunnat ena sig om förläggningsplats. Man hade inte mindre än fyra förslag. Jordbruksministern har tagit upp norrlandskommitténs förslag, och vi äro givetvis tacksamma därför. Men eftersom norrbottensrepresentanterna inom kommittén hade ett förslag om att denna verksamhet skulle förläggas till Öjebyn, och jag vet att det finns många skäl som tala för detta, vill jag förena mig med de tvenne representanter i norrlandskommittén som föreslagit, att den frågan skulle bli föremål för en mera ingående prövning.

Det är ganska naturligt att jordbrukarna i Norrbotten känna en viss oro inför det förslag, som utskottet framlagt om att förlägga denna verksamhet så långt ner som i trakten av Umeå, detta därför att kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå sedan någon gång under senare hälften av 1800-talet har bedrivit en verksamhet på jordbrukets område, som påminner om den här föreslagna. Man är nu ängslig för att om denna verksamhet förlägges till Umeå, kemisk-växtbiologiska anstalten skulle komma att läggas ned.

Nu har jag hört, att det vid utskottsbehandlingen av detta ärende av majoriteten har uttalats, att det inte är någon fara för att kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå skall läggas ned, utan att majoritetens mening var att denna

skulle behållas. Den har ju tidigare under en mångfald av år drivits av lushållningssällskapet med anslag av Norrbottens landsting. Först under de senaste åren har den fått statsbidrag. Om utskottsmajoriteten i dag kan betyga, att denna verksamhet skall få fortbestå och att vi sålunda ha uppfattat majoritetens mening rätt, när den säger att det ingalunda är meningen att centralisera även kemisk-växtbiologiska anstalten i Luleå till Umeå, då skulle mycket vara vunnet för det norrbottniska jordbruket. Jag hoppas, att utskottets talesman skall kunna avge en sådan deklaration.

Vad beträffar sakfrågan i övrigt, måste jag säga, att jag har låtit mig övertygas av den reservation som afgivits av herrar Tjällgren och Boman i Stafsund, i vilken man säger att det brådskar med avgörandet om förläggningen av institutionen. Det finns enligt dessa herrars mening en rad frågor, som inte äro klarlagda men som borde klarläggas, innan man tar slutgiltig ståndpunkt till institutionen och dess förläggning, och det är av den anledningen som jag i dag, herr talman, kommer att ansluta mig till dessa reservationer.

Häruti instämde herrar *Gavelin*, *Wiklund* i Öjebyn, fru *Boman* och fru *Ericsson* i Luleå.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Utskottet har liksom Kungl. Maj:t ansett angeläget att det sker en upprustning av försöksverksamheten i Norrland. I samband därmed har det också ansett, att en ny försöksgård bör inrättas där. Som framgår av den siste ärade talarens anförande har man från norrlänningarnas sida inte varit riktigt överens om var denna bör förläggas. Flera av jordbruksutskottets ledamöter ha varit och sett på de områden det här är frågan om. Man har därvid stannat för att den föreslagna försöksgården

skulle inrättas vid Röbbäcksdalen. Den anses ligga inom sådant område och ha en sådan jordmån, att den kan bli representativ för de områden som försöksgården närmast har att betjäna. Att man sedan från Norrbottens sida kommer att ställa krav på att bli tillgodosedd där, förstår jag mycket väl.

Jag anser för min del i likhet med Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten, att ett principbeslut om att förlägga en försöksgård till Röbbäcksdalen bör kunna fattas i år. Starka skäl tala för att det stora område, som denna försöksgård skall betjäna, får sitt behov av en dylik tillgodosett.

Vad detaljerna i övrigt och den vidare utbyggnaden av försöksverksamheten i Norrland beträffar, har utskottet ansett att det inte nu bör träffas något avgörande, utan att dessa saker böra bli föremål för ytterligare överväganden av Kungl. Maj:t.

Med dessa förklaringar rörande utskottsmajoritetens inställning ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr SANDBERG: Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt yttra mig i denna fråga, och jag skall inte heller nu bli mångordig eller ingå på några närmare detaljer. Jag vill bara göra en liten erinran i anledning av herr Janssons uttalande här nyss, att det inte brådskar med att fatta beslut i fråga om jordbruksförsöksanstalten i övre Norrland.

Det förslag, som norrlandskommittén härutinnan lämnat, har ju dock i *över tre års tid* legat och väntat på avgörande, och om riksdagen nu inte kommer till ett positivt beslut i enlighet med propositionens förslag, är det alldeles uppenbart, att de planerade anordningarna för främjande av forsknings- och försöksverksamheten i Norrland komma att ytterligare försenas. Det är visserligen sant, att man nu icke är färdig

Statsbidrag till lokal försöksverksamhet.

att börja bygga, utan att det här endast är fråga om ett principbeslut, men det är dock viktigt, att detta principbeslut fattas, ty åtskilliga betydelsefulla förarbeten kunna då göras, och varje fördröjande av saken är ur norrlandssynpunkt till skada.

Att det här gäller en för Norrland mycket viktig sak, nämligen främjandet av forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område och att denna sak icke bör vidare fördröjas, det behöver jag väl inte upptaga tiden med att ytterligare betona.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JANSSON i Kalix: Herr talman! Jag har ingen invändning att göra mot att det fattas ett principbeslut om tillkomsten av en forskningsinstitution för Norrland. Vad jag ville framhålla med mitt föregående anförande var, att jag däremot inte ansåg det nödvändigt att i dag avgöra frågan om denna institutions förläggning.

Jag efterlyste vidare i mitt förra anförande ett uttalande från utskottets talesman om att det icke vore meningen att göra någon attack mot den försöksverksamhet, som har bedrivits vid kemisk-biologiska växtanstalten i Luleå. Jag beklagar att jag icke fått något besked på den punkten, ty det skulle, såsom jag förut här sagt, ha högst väsentligt lugnat sinnen bland jordbrukarna uppe i Norrbotten.

Herr AHLSTEN: Herr talman! Jag begärde ordet därför att jag haft tillfälle att tillsammans med jordbruksutskottets övriga ledamöter studera den norrländska försöksverksamheten och därvid kommit till en annan uppfattning än representanten för Norrbotten.

Statsbidrag till lokal försöksverksamhet.

Jag tror att det i alldeles särskild grad är ett norrländskt intresse att även frågan om var försöksinstitutionen skall förläggas blir avgjord vid denna riksdag, ty om så inte sker, blir det inte bara verksamheten i Öjebyn och Röbbäcksdalen som kommer att ligga i stöpsleven, utan utbyggnaden av den norrländska försöksverksamheten blir över huvud taget förhalad. Det skall ju inrättas filialer till olika vetenskapliga riksinstitutioner, men om vi nu inte bestämma platsen, där dessa skola förläggas, blir nog resultatet, att det inte blir någonting gjort åt saken, vare sig på den ena platsen eller den andra, då inte Kungl. Maj:t vet vad riksdagen vill.

Beträffande försöksgården i Öjebyn vill jag som min uppfattning deklarerera, att denna försöksgård bör moderniseras så fort som möjligt, ty det är orimligt att man på en gård med så stor areal som 250 tunnland skall driva jordbruket med sådana hjälpmedel som förekomma i Öjebyn. Jag har fått den upplysningen, att femton man äro anställda vid detta jordbruk, medan det borde räcka med hälften, om byggnaderna vore moderna och väl utrustade och man även i övrigt hade hjälpmedel, som möjliggjorde en rationell drift.

Jag har velat säga detta för att ge uttryck för den uppfattning, som vi representanter för andra delar av landet ha fått, när vi studerat den norrländska försöksverksamheten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen till en början propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten I, nämligen dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den reservation, som i fråga om denna punkt avgivits av herr Näslund m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervä-

gande ja besvarad. Herr Ahlsten begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten I i utskottets förevarande utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, här kammaren bifallit den reservation, som i fråga om denna punkt avgivits av herr Näslund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda beträffande omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 95 ja och 92 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten I.

I fråga om utskottets hemställan i punkten II gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets ifrågavarande hemställan dels ock på bifall till den av herrar Tjällgren och Boman i Stafsund avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

§ 6.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till ett internationellt veteavtal; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde

huvudtiteln gjorda framställning om anslag till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Statens linnämnd m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att bankoutskottets utlåtanden nr 43 och 44 måtte i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1949/50 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1949/50 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 178, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49; och

nr 179, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpeavgiften; och

nr 47, angående beräkning av bevillingarna för budgetåret 1949/50, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till va-

penförförordning, dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om explosiva varor;

andra lagutskottets memorial nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till moderskapspenning;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till civilförsvaret;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till civilförsvaret för budgetåret 1949/50 m. m.;

nr 272, i anledning av väckta motioner om restitution av krigskonjunkturskatt till Loss- och lastningsföreningen Hamnarbete u. p. a. i Sundsvall;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av pensionsförhållandena för vissa befattningshavare m. m., i vad propositionen avser dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1949/50;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tillägsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1949/50 m. m.;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av Södra skånska infanteriregementets förläggning i Ystad;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till anskaffning av flygmateriel m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1949/50;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till bidrag till restaurering av Linköpings och Strängnäs domkyrkor;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till Stockholms och Göteborgs högskolor jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.;

från bankoutskottet:

nr 321, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till vissa ändringar

i lagen den 30 juni 1934 (för Sveriges riksbank och i bankoreglementet m. m.);

nr 322, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till vissa ändringar i reglementet för riksgäldskontoret;

nr 323, angående regleringen för budgetåret 1949/50 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.; och

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av 43 § 2 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361);

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 15 och 27 §§ allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av samma lag;

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 36 § första stycket arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1);

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 27 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor; och

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätten till arbetstagares uppfinningar; samt

från jordbruksutskottet:

nr 236, i anledning av väckta motioner om åtgärder för en mera produktiv fiskodling i Kalix älv;

nr 237, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i kungörelsen angående statligt stöd till jordbrukets yttre och inre rationalisering m. m.;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nötboskapsavelns befrämjande under budgetåret 1949/50;

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens sockernämnd för budgetåret 1949/50;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt hamp- och linodlingen m. m.; och

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten å Bogesunds egendom m. m.

Vidare anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 325, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till föräldrabalk, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för olovlig varuutförsel, m. m.;

nr 327, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 1.11 på natten.

In fidem

Gunnar Britth.